

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

**Hodnotové orientace studentů vysokých škol
(komparace českých a ruských studentů)**

Yulia Pavlova

© 2014 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra humanitních věd
Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Pavlova Yulia

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Hodnotové orientace studentů vysokých škol (komparace českých a ruských studentů)

Anglický název

The value orientation of university students (comparison of Czech and Russian students)

Cíle práce

Cílem diplomové práce je zjistit a porovnat, jaké hodnotové orientace má současná mladá generace českých a ruských vysokoškolských studentů; a dále porovnat, zda a do jaké míry, případně v jakých hodnotách se identifikované hodnotové orientace uvedených skupin respondentů odlišují. Teoretická část diplomové práce (jako předpoklad zpracování části empirické), vychází z prostudování teoretické literatury, odborných zdrojů, pramenů, kronik, materiálů a dokumentů vztahujících se ke sledované problematice tak, aby bylo vymezeno základní pojmosloví vztahující se ke sledované problematice. Propojení mezi teoretickou a empirickou částí práce tvoří komparace vybraných výzkumů hodnotových orientací. Z prostudovaných dostupných odborných zdrojů v teoretické části diplomové práce a následných zjištění učiněných pomocí komparace vybraných výzkumů hodnotových orientací pak vychází empirická část diplomové práce v následujícím vlastním (kvantitativně laděném) výzkumném terénním šetření o rozdílech v hodnotových orientacích mezi současnou mladou generací českých a ruských studentů ve věku od 18 do 26 let. Data, získaná terénním šetřením budou zpracována, analyzována, komparována, vyhodnocena a interpretována.

Metodika

Viz výše, cíl práce.

Harmonogram zpracování

04/2012 - 06/2012 Vypracování kapitol Úvod, Cíl a metodika práce (udělení 1. zápočtu)

07/2012 - 09/2012 Zpracování teoretického zázemí práce

10/2012 - 11/2012 Návrh, příprava a uskutečnění terénního šetření (udělení 2. zápočtu)

12/2012 - 01/2013 Zpracování, analýza a interpretace získaných dat

02/2013 - 02/2013 Syntéza teoretických východisek a empirických zjištění v závěrech práce

03/2013 - 03/2013 Dokončení formálních úprav a odevzdání práce (udělení 3. zápočtu)

Rozsah textové části

60 - 80 stran textu

Klíčová slova

hodnoty, hodnotová orientace, funkce hodnot, typy hodnot, faktory hodnot, mladá generace, studenti vysoké školy, kvalitativní výzkum

Doporučené zdroje informací

DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2007.
PRUDKÝ, Libor a kol. Inventura hodnot. Praha: Academia, 2009.
CAKIRPALOGLU, Panajotis. Psychologie hodnot. Olomouc: Votobia, 2004.
GIDDENS, Anthony. Sociologie. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999.
HOFSTEDE, Geert a HOFSTEDE, Gert Jan. Kultury a organizace: software lidské mysli: spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití. Praha: Linde, 2007.
KUČEROVÁ, Stanislava. Člověk, hodnoty, výchova: Kapitoly z filosofie výchovy. 1. vyd. Prešov: ManaCon, 1996.
KABÁTEK, Aleš. Sociologické texty. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1994.
SAK, Petr. Proměny české mládeže (česká mládež v pohledu sociologických výzkumů). Praha: Petrklíč, 2000.
VÁVRA, Martin. Hodnotový portrét evropských zemí: srovnávací analýza s použitím přístupu Shaloma Schwartze. 1. vyd. Praha: CESES FSV UK, 2007.

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Hodnoty a současná společnost (pojmy a teoretické zázemí sledované problematiky)
4. Typy hodnot, jejich funkce a faktory, které je ovlivňují
5. Základní koncepty výzkumů hodnot
6. Komparace vybraných výzkumů hodnotových orientací
7. Empirické šetření o rozdílech v hodnotových orientacích mezi současnou mladou generací českých a ruských studentů
8. Závěr
9. Seznam použitých zdrojů
10. Přílohy

Vedoucí práce

Kocmánková Menšíková Lucie, Ing., Ph.D.

Termín odevzdání

březen 2014

prof. Ing. PhDr. Věra Majerová, CSc.

Vedoucí katedry

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan fakulty

V Praze dne 27.2.2014

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Hodnotové orientace studentů vysokých škol (komparace českých a ruských studentů)" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.03.2014

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Lucii Kocmánkové Menšíkové, Ph.D. za vedení diplomové práce, cenné rady a čas, který mi věnovala. Dále bych chtěla poděkovat všem dotazovaným za ochotu při poskytování informací.

Hodnotové orientace studentů vysokých škol (komparace českých a ruských studentů)

The value orientation of university students (comparison of Czech and Russian students)

Souhrn

Cílem této diplomové práce bylo zjistit a porovnat hodnotové orientace českých a ruských studentů, zjistit v jakých hodnotách se zkoumané skupiny respondentů odlišují.

Teoretická část práce byla rozdělena do čtyř částí. V první kapitole byly vymezeny základní pojmy zkoumané problematiky, tj. hodnoty, moderní společnost, vznik hodnot. Druhá kapitola byla věnována typům hodnot, funkcím a faktorům, které hodnoty ovlivňují. Třetí kapitola se zabývala základními koncepcemi výzkumů hodnot a čtvrtá kapitola komparací vybraných výzkumů hodnotových orientací.

Z empirického výzkumu vyplynulo, že v případě českých respondentů je orientace hodnot zaměřena spíše na hodnot spojené s potěšením ze života, svobodou myšlení a jednání. Ruští respondenti jsou více orientováni na bezpečnost vlastní a svého okolí, státu, na jednání, které odpovídá požadavkům společnosti, na svázanost se skupinou. Shodují se čeští a ruští respondenti v orientaci na hodnoty spojené s benevolencí, na sociální spravedlnost a rovnostářství.

Klíčová slova: hodnoty, hodnotová orientace, funkce hodnot, typy hodnot, faktory hodnot, mladá generace, studenti vysoké školy, kvantitativní výzkum

Summary

The aim of this thesis was to determine and compare the value orientations of Czech and Russian students, and to find out which values differ in the investigated groups of respondents.

The theoretical part of the work was divided into four parts. In the first chapter the basic terms of the examined issues were defined, ie values, modern society, formation of values. The second chapter was focused on the types of values, functions and factors that affect values. The third chapter dealt with the basic concepts of research values and the fourth chapter told about comparison of selected research value orientations.

The empirical research has shown that in the case of Czech respondents value orientation is focused more on the values associated with the pleasures of life, freedom of thought and action. Russian respondents are more focused on their own safety and their surroundings, on the state, conduct, that meets the requirements of the society, and on togetherness with a group. The Czech and Russian respondents match in focus on the values associated with benevolence, social justice and egalitarianism.

Keywords: value, value orientation, functions, types of values, value drivers, young generation college students, quantitative research.

Obsah

1.	Úvod.....	9
2.	Cíl práce a metodika	10
3.	Hodnoty a současná společnost (pojmy a teoretické zázemí sledované problematiky) 12	
3.1	Současná moderní společnost	12
3.2	Vznik hodnot.....	12
3.3	Pojetí hodnot	13
3.4	Hodnoty a kultura.....	15
3.5	Další pojmy spojené s problematikou hodnot.....	16
3.5.1	Hodnotové preference	16
3.5.2	Hodnotové orientace.....	16
3.5.3	Hodnotový rámec	17
3.5.4	Hodnotový systém.....	18
4.	Typy hodnot, jejich funkce a faktory, které je ovlivňují	20
4.1	Typy hodnot	20
4.2	Funkce hodnot.....	24
4.2.1	Funkce hodnot v reflexi L. Prudkého	24
4.2.2	Dělení funkcí hodnot dle jiných autorů	28
4.3	Faktory ovlivňující hodnoty jedinců	29
4.3.1	Věk	30
4.3.2	Velikost lokality	30
4.3.3	Manželství	30
4.3.4	Příjem	30
4.3.5	Postavení v systému řízení	31
4.3.6	Pohlaví.....	31
4.3.7	Vzdělání.....	31
4.3.8	Politické změny	32
5.	Základní koncepty výzkumů hodnot.....	33
5.1	Koncept M. Rokeache	33
5.2	Koncept R. Ingleharta	34
5.3	Koncept G. Hofstedeho	34
5.4	Koncept S. H. Schwartze	36
6.	Komparace vybraných výzkumů hodnotových orientací	40
6.1	Výzkum hodnotových orientací Institutem veřejného mínění.....	40
6.2	„Výzkum národní identity“, „Výzkum Religiozita“ a „European Value System Study“	41
6.3	Výzkum P. Saka pomocí párových hodnot	41
6.4	Výzkum „Centra pro vývoj osobnosti a etnicity“	41
6.5	Výzkum „Sociální a kulturní soudržnost“	42
6.6	Výzkum R. Ingleharta	43
6.7	Výzkum G. Hofstede.....	44
6.8	Poznatky z analýzy údajů S. H. Schwartze	45
6.9	„Srovnání hodnotových preferencí studentů psychologie a studentů nepsychologických oborů v České republice a v Nizozemsku“, diplomová práce J. Taušové.....	47
6.10	Výzkum V. N. Karandaševa	48

6.11	Výzkum N. M. Lebeděvové a A. N. Tatarko „Hodnoty kultury a rozvoj společnosti“	48
6.12	Komparace výsledků výzkumů českých a ruských vysokoškolských studentů	49
7.	Empirické šetření o rozdílech v hodnotových orientacích mezi současnou mladou generací českých a ruských studentů.	52
7.1	Charakteristika výzkumného šetření	52
7.2	Metoda a průběh sběru dat	52
7.3	Analýza výsledků výzkumu	54
7.4	Komparace výsledků vlastního výzkumu s výzkumy jiných autorů.....	72
7.5	Souhrn empirické části	75
8.	Závěr	81
9.	Seznam použitých zdrojů.....	84
10.	Přílohy.....	87

1. Úvod

Tato diplomová práce se bude zabývat hodnotami a hodnotovými orientacemi českých a ruských vysokoškolských studentů a vzájemnému porovnání mezi hodnotami těchto dvou zkoumaných skupin. Hodnoty, hodnotové orientace jsou obsáhlým tématem, které umožňuje porozumět lidskému chování, skrze které se projevují přijaté hodnoty konkrétních osob. Díky hodnotám poznáváme lidské osobnosti a jsme schopni ve značné míře předvídat další jednání konkrétních lidí. Hodnoty utváří člověka a odlišují ho od ostatních lidí z vlastní kultury a zároveň odlišuje od sebe lidi různých kultur. Při setkání s lidmi z jiných kultur často dochází k nepochopení jejich jednání či názorů, proto je dobré chápat existence rozdílů v hodnotách, hodnotových orientací a znát mimo jiné i jejich hodnoty. Každý člověk má vlastní, jedinečné hodnotové orientace, které se skládají z různých hodnot a kterým je přikládána různá důležitost.

V literatuře je možné se setkat s velkým množstvím obecných vymezení pojmu hodnot, jež jsou značně různorodá. Hodnoty mohou být chápány jako zvláštní vlastnosti skutečnosti, kdy existují objektivně, ale člověkem jsou vnímány subjektivně. Z jiného pohledu jsou hodnoty chápány jako produkty subjektivního vztahu ke skutečnosti, v tomto případě jsou hodnoty vytvářeny samotným člověkem. V třetím případě jsou hodnoty chápány jako produkty náboženskosti (Prudký, 2009, s. 24-27).

Hodnoty lze rozdělit na materiální věci a předměty a na nemateriální, duchovní hodnoty, vztahy nebo činnosti. Hodnoty formují lidské motivy, činnosti a cíle jednání. Tyto hodnoty se nedají koupit či prodat, vznikají a vyvíjí se u každého člověka od jeho dětství.

Hodnotové orientace mají značný vliv na celou společnost, na její vývoj. Současná mladá generace, studenti VŠ, budou mít v budoucnosti vliv na změny struktury hodnotových orientací. Proto se v práci zaměřuji na výzkum hodnotových orientací právě mladé generace, konkrétně na studenty VŠ.

Toto téma diplomové práci jsem si vybrala, protože mě zajímá, zda existují významné rozdíly mezi hodnotami současné mladé generace studentů českých a ruských, a případně které hodnoty se vyznačují největším rozdílem v důležitosti.

2. Cíl práce a metodika

Cílem diplomové práce je zjistit, jaké jsou hodnoty současné generace českých studentů VŠ a ruských studentů VŠ, a zjistit zda se hodnoty těchto skupin respondentů odlišují, případně v jakých hodnotách.

Diplomovou práci a její cíl lze rozdělit na několik dílčích částí. První kapitola teoretické části práce se bude zabývat hodnotami z hlediska jejich vzniku, pojetí a také pojmy spojenými se zkoumanou problematikou. Dalším dílčím cílem a částí práce bude zjistit, jaké jsou typy hodnot, jejich funkcemi a faktory ovlivňující utváření hodnot. Následující kapitola teoretické části se bude týkat současných konceptů výzkumu hodnot, na niž bude navazovat kapitola obsahující výsledky různých výzkumných konceptů. Teoretická část práce se proto bude opírat o studium dostupné odborné literatury a příslušných textů souvisejících se studovaným tématem.

Z teoretické části diplomové práce a prostudovaných dostupných materiálů, týkajících se sledované problematiky hodnot, bude vycházet empirická část této diplomové práce. Empirické šetření bude postupovat pomocí kvantitativního výzkumného přístupu při sledování sociálních jevů. Objektem výzkumu budou čeští a ruští studenti VŠ ve věku od 18 do 26 let. Cílem empirické části práce proto bude zjistit, jak jsou hodnoty u zvolených částí populace a v čem se tyto dvě skupiny případně odlišují.

Cílem kvantitativního výzkumu je testování předem daných hypotéz, tudíž se nejedná o vytváření nových teorií jako v případě kdy se výzkum provádí pomocí kvalitativního přístupu, který se snaží o porozumění zkoumaného problému. Kvantitativní výzkum umožňuje zkoumat velký počet dat a následnou aplikaci těchto získaných dat na celou populaci, ale neumožňují nalezení souvislosti a vztahů mezi poskytnutými informacemi jako kvalitativní výzkum. Kvalitativní přístup také zajišťuje vysokou validitu výzkumu, která je způsobená slabou standardizací výzkumu, kdy respondent má možnost podrobně odpovídat na kladené otázky bez výběru předem daných variant odpovědí. Kvantitativní výzkum díky silné standardizaci má vysokou reliabilitu, na rozdíl od kvalitativního výzkumu (Disman, 2002, s. 285-287).

Pro vypracování empirické části této diplomové práce by eventuálně bylo možné použít polostandardizovaný rozhovor, jako jednu z kvalitativních technik sběru dat. Technika polostandardizovaných rozhovorů má stejně jako ostatní techniky sběru dat svá pozitiva a negativa. Jako hlavní pozitivní znak dané techniky se uvádí vyšší podíl

dokončených rozhovorů, než v případě použití dotazníku jako techniky sběru dat. Mezi další pozitiva patří to, že rozhovor je prováděn právě s tou osobou, která byla vybrána jako vzorek pro určitý výzkum. Jako negativní stránky rozhovoru jsou uváděny vysoké finanční a časové náklady na zpracování, dotazovaný není přesvědčen o své anonymitě, anebo také potřeba zaškolení tazatelů (Disman, 2002, s. 141).

Empirické šetření však bude prováděno pomocí kvantitativního přístupu prostřednictvím dotazovacího nástroje jako techniky sběru primárních dat. Tato technika sběru dat je pro šetření zvolené problematiky vhodnější z toho důvodu, že zvolený problém lze dobře standardizovat, aby bylo možné danou techniku použít pro terénní šetření a sběr potřebných dat. Dále také dotazník umožňuje zachytit velký počet jedinců, zaručuje dotazovanému anonymitu a neklade velké nároky na čas a finanční náklady. Mezi negativa této techniky však patří nízká návratnost dotazníků, možnost vynechání některých otázek nebo vyplnění dotazníku jinou osobou, než je žádoucí (Disman, 2002, s. 141). Pro výzkum hodnot prováděný v této diplomové práci bude použit dotazník profesora psychologie S. H. Schwartze, vypracovaný pro výzkum hodnot. V příloze diplomové práce budou obsaženy dvě verze dotazníku, v českém a ruském jazyce.

Další metoda, která bude použita v této diplomové práci, je komparativní neboli srovnávací analýza. Tato metoda spočívá v porovnání dat poskytnutých alespoň dvěma výzkumy, na základě čeho dochází ke zjištění shod a rozdílů mezi daty. Komparativní výzkumnou metodu lze provádět dvěma způsoby. První způsob spočívá v porovnávání koncepcí problémů, názorů, které vytváří, testuje nebo podporuje vlastní pojetí. Srovnávací kritérium může být vymezeno věcně, prostorově nebo časově. Druhým způsobem je použití srovnávání jako prostředku pro měření, bádání a posuzování získaných výsledků (Široký, 2011, s. 32-33).

Odpovědi respondentů na otázky položené v dotazníku poskytnou data pro analýzu a použití komparativní metody a následnému splnění cílů dané diplomové práce, které mohou posloužit základem pro možné další výzkumy spojené s problematikou hodnot.

3. Hodnoty a současná společnost (pojmy a teoretické zázemí sledované problematiky)

3.1 Současná moderní společnost

„Společnost je v nejširším slova smyslu synonymum pro lidstvo jako celek, lidský rod, pro největší společenskou skupinu, k níž jedinec může nalézt sociální agregát osob obou pohlaví a různých věkových skupin spojených v soběstačné uskupení, jež si vytvořilo vlastní instituce, které respektuje, a kulturu, kterou sdílí; v nejužším smyslu soubor osob žijících ve skupinách, jež jsou vzájemně propojeny, na společném, vymezeném a ohraničeném teritoriu kontrolovaném politickou mocí, sdílejících základní společné hodnoty, řídící se týmiž základními normami a chovajících se podle ustálených kulturních vzorů.“ (Velký sociologický slovník, 1996, s. 1194)

Moderní společnost je ve Velkém sociologickém slovníku definována jako společnost, která prošla důkladnými změnami v ekonomické, mocenské, sociální sféře a v otázce interpretaci světa. Od společnosti tradiční se společnost moderní liší postavením trhu, který hrál ústřední roli v těchto změnách. V tradiční společnosti trh není, na rozdíl od moderní společnosti, generalizován, plní roli pouze druhořadé instituce (Velký sociologický slovník, 1996, s. 1200-1201)

3.2 Vznik hodnot

Procesy vzniku hodnot jsou vytvářeny sociálními subjekty a sociálním subjektům také udělují určité druhy hodnot. Sociální učení je vysvětleno ve Velkém sociologickém slovníku jako *„proces, v němž si jedinec osvojuje způsoby a vzory chování považované v dané skupině nebo společnosti za žádoucí.“* (Velký sociologický slovník, 1996, s. 1346) Sociální učení je proces učení, jež se skládá z řady dalších, dílčích procesů jako je výběr, hodnocení, přijímání nebo odmítání hodnot. Co se týče procesu utváření hodnot, tak jde v první řadě o interiorizaci hodnot (Prudký, 2009, s. 39). Jedná se o neuvědomovaný proces přijetí hodnotového systému určité společnosti jedincem za vlastní během procesu sociálního učení, tyto přijaté hodnoty se pak podílejí na definování osobností, skupin, institucí a kultur (Velký sociologický slovník, 1996, s. 444).

Sociální učení je nástrojem socializace, která je definována jako *„komplexní proces, v jehož průběhu se člověk jako biologický tvor stává prostřednictvím sociální interakce a komunikace s druhými sociální bytostí schopnou chovat se jako člen určité skupiny či společnosti. Socializace spočívá v osvojování hodnot, norem a způsobů jednání*

srozumitelných a platných v dané kultuře či subkultuře.“ (Velký sociologický slovník, 1996, s. 1012) Socializace je dvojčinný proces integrace jedince do společnosti, který je prospěšný jak pro jedince, tak i pro hodnotový systém společnosti. Díky přijímání za vlastní určitých společenských hodnot jedincem, jsou jim v tomto procesu předávány i společenské zkušenosti a utváří se tak společenský systém jedince a jedinec se zařazuje do společnosti. Kdežto na druhou stranu hodnotový systém díky tomuto přijímání jedince s jeho ochotou prosadit vlastní hodnoty získává dynamiku, je tedy prostřednictvím lidí schopen vývoje a proměn jako reakci na měnící se okolní podmínky. Hodnotový systém jedince se vytváří kromě přijetí hodnotového systému společnosti, ze kterého je na základě osobnostních vlastností a okolí vybírány pouze některé hodnoty, také působením vlastních zkušeností (Sak, 2000, s. 37-38).

Socializace je také jednou z hypotéz konceptu hodnot Ronalda Ingleharta, která je založena na dvou propojených skutečnostech. Jedná se o přijetí hodnot do sociálního prostředí pomocí socializace a rezistenci hodnot ke změnám od jejich přijetí jedincem za své. Tyto přijaté hodnoty vytváří osobnost jedince a k jejich změně dochází pouze velmi obtížně a zřídka. Změna je spojená s určitou fází socializace, poté, co jedinec projde vlastním ověřením v nejdůležitějších životních rolích, což se v současnosti děje přibližně do nabytí jedince věku čtyřiceti let. Důvodem, proč k této změně dochází pouze ojediněle za dobu života jedince, je to, že hodnoty přijaté jedincem působí na jeho motivace a chování, což je jak pro samotného jedince, tak i pro jeho okolí znakem odlišnosti, znak, jež definuje každého konkrétního jedince. Změna hodnot a potažmo i těchto definičních znaků by znamenala zásah do identity jedince a nutnost jeho resocializace. Jedinec se snaží odolávat resocializaci a převádět nové podmínky okolí do takových hodnot, jež odpovídají jedincem už dříve přijatých hodnot. Udržení vlastní struktury hodnot je pro jedince mnohem důležitější, než se poddat novým okolním podmínkám a přistoupit ke změně vlastní osobnosti a resocializaci, která je pro jedince obtížnější, než přijetí nových hodnot do své již vybudované struktury hodnot. Avšak v případě, kdy jedinec není schopen se bránit změně vlivů, dochází i ke změně jeho vlastních hodnot (Prudký, 2009, s. 41-42).

3.3 Pojetí hodnot

Pojem hodnot je velice bohatý na vnímání významu tohoto pojmu, proto existuje i řada možností, jak lze přistupovat ke zkoumání pojmu hodnot.

V sociologickém slovníku je pojem hodnota vysvětlen jako „*vědomá nebo nevědomá představa o tom, co je žádoucí*“ (Jandourek, 2001, s. 97). Tak podle R. M. Williamse jsou hodnoty pojetím žádoucnosti, na základě kterých jedinec při rozhodování dává přednost jedné variantě chování před ostatními, tj. hodnoty slouží jedinci jako kritéria výběru (Cakirpaloglu, 2009, s. 285).

M. Nakonečný definuje hodnoty v kladném smyslu jako významné subjektivní dobro, to, co jedinci přináší příjemné pocity, uspokojení, to, co je pro jedince žádoucí a je trvalejšího charakteru (Nakonečný, 1997, s. 58, 122).

Podobná formulace je uvedena i v psychologickém slovníku, tj. hodnota je subjektivním pojmem, který vyjadřuje jakou cenu má pro jedince určitý předmět nebo osoba v souvislosti s uspokojováním potřeb jedinců. Proto se hodnota určitého předmětu odvíjí od toho, na kolik je tento předmět pro jedince potřebný, žádaný (Sillamy, 2001, s. 72).

„Hodnota představuje specifickou psychickou kategorii, která tvoří poměrně stabilní, trvalou strukturu osobnosti významnou pro individuální, sociální a historickou realizaci člověka.“ (Cakirpaloglu, 2009, s. 277) Hodnoty jsou ustáleným názorem na to, co je dobré a špatné, což ovlivňuje individuální nebo společenskou činnost lidí (Cakirpaloglu, 2009, s. 277).

S. Kučerová definuje hodnoty jako to, „*co je k životu nutné, potřebné a užitečné, ale i to, čeho si vážíme, co obdivujeme, co ctíme, i to, co milujeme, co je nám drahé, milé, co je blízké našemu srdci.*“ (Kučerová, 1996, s. 45) Uvádí také pojetí hodnot v užším a širším smyslu, v širším smyslu se jedná o vše, co uspokojuje potřeby jedince, kdežto v užším smyslu jsou hodnotami kulturní kategorie, jež představují kulturní potřeby jedinců (Kučerová, 1990, s. 39).

Sociolog M. Popović definuje hodnoty jako standardy, které určují co má člověk dělat a o co má ve společnosti usilovat. V psychologii se tato normativní povaha hodnot zdůrazňuje v souvislosti s udržení sociálního souladu a vyhovění sociálním podnětům jedinců (Cakirpaloglu, 2009, s. 286).

V chápání hodnot jako nástroje a výsledku skupinové kontroly jsou hodnoty výsledkem přesvědčení, že chování jedince musí být v zájmech celé skupiny. To, na kolik chování jedince odpovídá tomuto přesvědčení, určuje skupina. V případě prospěšného chování jedinec získává od skupiny odměnu, v opačném případě je jedinec potrestán. Trest

stimuluje člověka k nápravě a pocitu studu, kdežto odměna dále podporuje žádoucí chování jedince. Tento mechanismus způsobuje, že díky přijímání etických norem se jedinec učí, co vyvolává negativní reakci společnosti, tudíž, jaké chování je nežádoucí. Uvedené chápání hodnot stojí na prioritách skupiny, popř. i instituce, jež výrazně působí na vznik a utváření těchto hodnot (Prudký, 2009, s. 27).

T. Göbelová definuje hodnoty jako chtěné cíle, které vedou k uspokojování potřeb jedince nebo také naučené struktury, které byly jedinci předány jeho okolím, médií a společnosti vůbec, a působí na výběr jedince v jeho rozhodování ohledně způsobů a cílů jeho jednání (Göbelová, 2008, s. 15-16).

M. Scheler formuloval pojem hodnot jako "zvláštní vlastnost skutečnosti", které nejsou tvorbou lidí, nýbrž jsou objektivní, ale používány lidmi subjektivně. Hodnoty jsou absolutní, lidská zkušenost, cítění hodnot je však relativní, proto jsou absolutní hodnoty vnímány různými lidmi odlišně, jsou jimi přiřazovány odlišné míry hodnocení. Opačným názorem je to, že jsou hodnoty produktem subjektivního vztahu ke skutečnosti", kde o tom, co jsou hodnoty, rozhoduje jednotlivec samostatně a samostatně je i vytváří (Prudký, 2009, s. 24).

Jindy je k hodnotám přistupováno také jako k produktům náboženskosti, jejich přijetí bylo vnímáno jako zdroj smyslu života lidí, a toto pojetí platilo po většinu doby trvání lidské civilizace. V tomto případě jsou hodnoty založeny na víře a sebevnímání jako součást transcendentní existence a jsou hlavními ukazateli pro jednání a hodnocení (Prudký, 2009, s. 25-26).

3.4 Hodnoty a kultura

Hodnoty a kultura jsou vzájemně blízké pojmy. A. Giddens píše, že „*Rozdílné hodnoty představují klíčový aspekt rozmanitosti lidských kultur. Hodnotový žebříček jednotlivců je do značné míry ovlivněn konkrétní kulturou, v níž žije.*“ (Giddens, 2013, 981) „*Kulturu tvoří hodnoty, k nimž se lidé hlásí, normy, které dodržují, a hmotné statky, které vytvářejí.*“ (Giddens, 1999, s. 32). Stejně jako kultury, se i jejich hodnoty a normy vyznačují velkou různorodostí, a tak hodnoty jedné kultury se mohou z pohledu kultury jiné zdát zcela nepřipustné. Proto při studiu odlišných kultur je nutné se co nejvíce odpoutat od etnocentrismu, tj. posuzovat jiné kultury podle měřítka jejich vlastních hodnot a významů (Giddens, 1999, s. 37, 39).

Velký sociologický slovník ukazuje vztah mezi hodnotami a kulturou následovně: „Hodnoty představují jednu ze základních složek kultury. Umožňují integraci kultury samotné i její sepětí se systémem osobnosti a se sociálním systémem.“ (Velký sociologický slovník, 1996, s. 376)

A. L. Kroeber a C. Kluckhohn uvádí, „že kultura je produkt, je hist., zahrnuje ideje, vzory a hodnoty, je selektivní, lze se jí učit, je založena na symbolech a je abstrahována z chování a produktu chování.“ (Velký sociologický slovník, 1996, s. 548)

„Hodnoty jsou tím, co dělá z jednání člověka záležitost kulturní.“ (Dorotíková, 1998, s. 21) Prostřednictvím hodnot je vymezována kultura oproti přírodě, která se vyznačuje cíli a snahami, je cílevědomě vytvořena a rozvíjena lidmi z toho důvodu, že představuje uznávané hodnoty ve společnosti a právě hodnoty v ní vystupují jako pravidla. Jedinec vytváří hodnoty tak, „že usiluje o jejich realizaci jakožto uznávané hodnotové skutečnosti.“ (Dorotíková, 1998, s. 21)

Ve čtvrté kapitole bude vysvětlen také vztah hodnot a kultury z pohledu funkcí hodnot jako stavebního kamene kultury a zdroje sociální a kulturní soudržnosti.

3.5 Další pojmy spojené s problematikou hodnot

3.5.1 Hodnotové preference

Hodnotové preference představují hierarchické uspořádání hodnot, žebříček hodnot pro srovnávání hodnot mezi odlišnými stupni. Hodnotové preference znázorňují, že hodnoty nejsou pro hodnotový systém stejné úrovně důležitosti, zde se rozlišují hodnoty životní a ostatní hodnoty. Životní hodnoty jsou velice významné a stabilní, představují vztah jedince k základním atributům vlastního života. Ostatní hodnoty jsou méně stabilní a může se jednat o životní hodnoty skupiny, instituce nebo společenství (Prudký, 2009, s. 33-34).

3.5.2 Hodnotové orientace

Hodnotové orientace jsou jednou ze součástí strukturace hodnot, které se vyznačují větším důrazem na zaměřenost, zacílení. Hodnotové orientace jsou specifikací obsahu hodnotových preferencí, které byly přijaté v procesech (Prudký, 2009, s. 34). Hodnoty a hodnotová orientace se podílejí na vzniku motivace k formulování cílů a postupu pro jejich dosažení. Základní lidské potřeby jsou při tom pocíťovány pouze krátkou dobu, ale se značnou akutností a týkají se hlavně biologických funkcí lidí. Ostatní lidské potřeby,

hodnoty, jsou pocíťovány v delším časovém úseku a jsou spojeny se společenskými systémy (Sak, 2000, s. 65).

Maslowova hierarchie potřeb znázorňuje, že nejniže postavené lidské potřeby jsou dány člověku především od narození, kdežto potřeby zaujímající vyšší pozice na pyramidě potřeb jsou vrozené lidské faktory ve spojení s naučenými reakcemi. Přitom zdůrazňuje, že je možné naplnit čtyři nejvyšší stupně potřeb pouze po uspokojení nižších potřeb, tedy fyziologických a sociálních, v jiném případě všechna lidská motivační energie je spotřebovávána na primární potřeby. Jde tedy o postupné naplňování potřeb, od nejnižších po nejvyšší potřeby (Fontana, 2003, s. 214-216). Existuje však pojem „funkční autonomie“, který přináší výjimku do postupného naplňování potřeb od nejnižších po nejvyšší. K uspokojování vyšších potřeb, aniž by přitom došlo k naplnění nejnižších hodnot, dochází v případě, jestliže k naplnění vyšších potřeb už jednou nastalo a tato potřeba se stala autonomní, nezávislou na ostatních potřebách (Mikšík, 2007, s. 104).

Mezi fyziologické, nejnižší potřeby jsou zahrnuty takové potřeby, jež jsou nezbytné pro život jedince jako živého organismu, tj. potřeba tepla, potravy atd. Potřeby bezpečí v sobě zahrnuje potřebu spolehlivosti, jistoty, ochrany a jisté uspořádanosti, dále také absenci pocitu strachu a úzkosti. Třetím druhem potřeb jsou potřeby příslušenství a lásky. Potřeby sebeúcty obsahují mimo jiné potřeby prestiže, váženosti jinými, ale také přijetí sebe sama. Jako poslední, nejvyšší, nejnaléhavější potřeby jsou označovány potřeby seberealizace, které spočívají ve využití vlastních potenciálů, možnosti osobního růstu a potřeby se přeměnit (Mikšík, 2007, s. 103-104).

3.5.3 Hodnotový rámec

Hodnotový rámec je pojmem, který se při výzkumu neobjevuje často, avšak může hrát důležitou roli pro hlubší poznání hodnot. Hodnotový rámec představuje jakési ohraničení procesů uspořádání hodnot, jejich zaměřenost a způsobu jejich uskutečňování. Je to výsledek zkušenosti jedince, který ohraničuje možnosti jedince k přijetí a rozvíjení svých hodnot způsobem, jež by neohrozil stávající strukturu jeho hodnot. Tento hodnotový rámec může být velice rozdílný, rámec hodnot adolescentů je praktický neohraničený, bez pevných základů, kdežto hodnotový rámec starších osob nebo tradičních institucí je velmi pevný. Hodnotový rámec je prostorem, ve kterém jsou seskupeny přijaté a vyznávané hodnoty daného jedince. *„V konkrétní podobě se jedná o dimenzi, které se často prolíná s pojetím toho, co chápe subjekt jako zdroj smysluplnosti své existence. Překročení či*

narušení hodnotového rámce znamená pozměnění či ztrátu přijatého a vyznávaného smyslu existence daného subjektu.“ (Prudký, 2009, s. 35) Je to prostor možnosti subjektu utvářet vlastní hodnotové preference a také jejich aplikace, tudíž se jedná o sebeutvářející stránku hodnot. Z tohoto rámce subjekt vystupuje pouze velice neochotně, jelikož by v tomto případě musel přijat pro sebe nové hodnotové preference a orientace (Prudký, 2009, s. 36).

3.5.4 Hodnotový systém

„Hodnotový systém je souhrn hodnot, které ovlivňují výrazně život jedinců i skupin, jsou hierarchicky uspořádány a mají své ohnisko, v němž se soustřeďuje jejich působení.“ (Urbánek in Kabátek, 1994, s. 119).

„Hodnotový systém společnosti zahrnuje základní morální a kulturní hodnoty, symboly, ideologie a světové názory“. (Kubátová, 2009, s. 221) Dále spojuje lidi v určité společnosti stejnými názory na problematiku toho, co je dobro a zlo, co je správné a co nikoliv, dává lidem odpovědi na otázky ohledně smyslu lidského bytí. Tuto obecnost hodnotových systému společnosti nebo vůbec možnost její skutečné existence však nesdílí všichni sociologové, stejně tak jako jsou v rozporu ohledně obsahu systému hodnot. Příkladem může být H. Blumer s názorem, že moderní lidé v proměnlivé společnosti musí sami vytvářet hodnoty, jelikož se nemohou opírat na jim již společností dané hodnoty, které se neustále mění zároveň se společností (Kubátová, 2009, s. 221-222). *„Významy, pravidla či normy, které se podílejí na organizaci společnosti, jsou formovány vždy znovu v každé situaci, dokonce i v situaci, která se opakuje.“* (Kubátová, 2009, s. 156) Opačné stanovisko zaujímá T. Parsons, jež tvrdí, že hodnotový systém je formován obecným hodnotovým vzorcem, na jehož tvorbě se podílejí všichni příslušníci společnosti svým výběrem z alternativních možností jednání. Stejně důležitý je hodnotový systém společnosti i pro R. K. Mertona, protože upozorňuje na nutnost jeho propojení se sociálními normami společnosti pro zabránění jinak nutného společenského rozpadu (Kubátová, 2009, 222).

Podle E. Durkheima je hodnotový systém společnosti zdrojem morálky této společnosti, a růst racionality lidí kladně působí na jejich morálku, proti čemuž stál Z. Bauman s přesvědčením poklesu morálky způsobenou růstem racionality společnosti. Dle A. Giddense se však morální pravidla obsažena v hodnotovém systému mohou transformovat v závislosti na současném stavu (věci), tudíž by racionalita neměla mít na morálnost členů společnosti (natolik) negativní dopad (Kubátová, 2009, s. 222-223).

Od konce 60. let se začínají objevovat požadavky na přezkoumání nebo odřeknutí se od hodnot, které byly spojeny se změnami způsobenými vědeckým, technickým a ekonomickým rozvojem, a posilováním spotřební, plýtvající společnosti. V souvislosti s tím vzniká názor na potřebu změny způsobu života a přehodnocení pohledu na vztah k přírodním podmínkám a životu následujících pokolení. A už v 70. letech přichází R. Inglehart s myšlenkou tzv. tiché revoluce, která se podle něho uskutečnila v 60. a 70. letech 20. století. Podstatou této tiché revoluce byla změna akcentu z materiálních zájmů na potřebu lepší kvality života, která se však projevila pouze u malé skupiny států. Vysvětluje to tím, že lidé preferují ty potřeby, které jsou pro ně nedostačující, dochází-li však k naplnění jejich potřeb, jsou lidské potřeby posunuty dále po žebříčku potřeb. Po nasycení ekonomické jistoty a bezpečí vystupuje na popředí potřeba po uspokojení postmaterialistických potřeb, tedy lásky, úcty, a dále intelektuálních a estetických potřeb. Dále Inglehart uvádí spojitost mezi politickými názory a uznávanými hodnotami jedinců. Podle něj lidé, jež preferují materialistické hodnoty, jsou více nakloněni udržování existujícího řádu, kdežto lidé vyznávající postmaterialistické hodnoty se přiklánějí ke změnám (Urbánek in Kabátek, 1994, s. 121-122).

4. Typy hodnot, jejich funkce a faktory, které je ovlivňují

4.1 Typy hodnot

Jednou z významných charakteristik hodnotových typů je charakteristika vytvořená E. Sprangerem, podle kterého se hodnotový systém skládá ze šesti hodnot, a to z pravdy, krásy, lásky k lidem, užitku, moci a boha, jež představují jeden z typů poznání světa podle toho, který z komponentů v tomto poznání převažuje. Tyto typy poznání světa se nazývají teoretický člověk, estetický člověk, ekonomický člověk, sociální člověk, mocenský neboli politický člověk a náboženský člověk (Prudký, 2009, s. 27-28). Teoretický člověk je definován jako osoba racionální, kritická, vyznačující se zjišťováním pravdy, zákonitosti světa, mezilidských vztahů a nezávislosti. Pro estetického člověka je základní orientace na individualismus, nezávislost, hledání zážitku, harmonie a možnosti vyjádření sebe sama. Typ ekonomického člověka se dá označit jako člověk, který v první řadě potřebuje být uznáván, jenž hledá prospěch a výhodu pro sebe a své okolí. Sociální člověk se vyznačuje schovívavostí, láskou k lidstvu a konání dobra. Mocenský (politický) člověk se soustřeďuje na osobní moc a vliv na chování ostatních lidí, pociťuje potřebu dominovat a nepřipouští konkurenci. Posledním typem poznání světa je náboženský typ člověka, jenž hledá smysl života, nezajímá se o materiální hodnoty, je blahosklonný a přizpůsobivý (Mikšík, 2007, s. 87, 89).

Další hodnotová typologie, kterou formuloval W. Stern, vnímá hodnoty jako velice zobecněné motivy rozdělené do tří typů. První autotelický typ se zaměřuje sám na sebe. Další heterotelický typ kladé důraz na druhé a poslední hypertelický typ směřuje k ideálům (Prudký, 2009, s. 29).

Také lze hodnoty rozdělit do tří typů na hodnoty pozitivní a negativní, hodnoty absolutní a relativní a na hodnoty přímé a nepřímé. Hodnoty přímé lze definovat jako ty hodnoty, které jsou schopny bezprostředně uspokojit určité potřeby, kdežto hodnoty nepřímé slouží jako sprostředkovatelé uspokojení těchto potřeb (Hartl, Hartlová, 2009, s. 192). V případě rozdělení hodnot na pozitivní a negativní jsou pozitivní hodnoty zdrojem vzniku v lidech kladných pocitů a jsou lidmi chtěné, kdežto negativní hodnoty naopak vzbuzují v lidech záporné pocity a lidé se jich snaží vyvarovat. V případě, že hodnoty nevzbuzují žádné z výše popsaných hodnot, se tyto hodnoty nazývají neutrální (Dobrovolská, Duplinský, 1981, s. 36).

Dalším možným rozdělením hodnot je rozdělení podle rozsahů, ve kterých jedinec prožívá sebe sama i okolní svět, a to na hodnoty přírodní, civilizační a duchovní. Hodnoty přírodní S. Kučerová dále rozděluje na hodnoty vitální a hodnoty sociální. Vitální neboli životní hodnoty vychází ze skutečnosti bytí jedince součástí přírody, potřebám existence jedince. Jsou to hodnoty s největší intenzitou a představují základní podmínku, jelikož život jedince není možný bez naplňování vitálních hodnot (Kučerová, 1990, s. 44). Konkrétně se jedná o hodnoty jako je zdraví, odolnost nebo pocit blaženosti. Sociální hodnoty znázorňují vztah jedince k sobě samému a k lidem, které ho obklopují. Mezi sociální hodnoty patří přátelství, pocit sounáležitosti, solidarita, láska a ocenění (Kučerová, 1996, s. 72). Další dimenze lidského prožívání, tedy civilizační hodnoty, jsou nástroji k vlastnímu uplatnění, *„jsou podmínkou i výsledkem společenské výroby a organizace, techniky a ekonomiky. Civilizační hodnoty, užitek, komfort zbavují člověka bezprostřední závislosti na přírodě, umožňují mu vytvářet materiální kulturu, svět utilitárních významů.“* (Kučerová, 1990, s. 44) Posledním druhem hodnot jsou duchovní hodnoty, které jsou na rozdíl od civilizačních hodnot samy cílem, nikoliv nástrojem pro dosažení cíle. Jsou to hodnoty, jež představují základ pro niterní kulturu, tj. jde o úsilí porozumět vztahu jedince a světa, úsilí o duchovní a vzdělanostní rozvoj, řízení a vyjádření sebe sama (Kučerová, 1996, s. 73-77). *„Duchovní hodnoty jsou hodnoty ideální, patří mezi ně poznatky a vědomosti, normy a principy, ideje a ideály.“* (Kučerová, 1996, s. 77)

Jednu z možností klasifikace hodnot v psychologii představil také D. Pantić, která je postavena na teoretických a metodologických kritériích. Hodnoty spadající pod teoretická kritéria lze dále dělit podle objektivnosti/subjektivnosti, specifčnosti/obecnosti a relativnosti nebo univerzálnosti. Na základě toho lze hodnoty dělit podle následujících kritérií: nositel hodnot, původ hodnot, vztah k přirozenosti živých organismů, role hodnoty, pozice ve vertikálním uspořádání hodnot, úroveň obecnosti, hodnoty z hlediska podstaty, funkce, obsahu nebo oblasti jejich směřování, intenzita jejich projevu, stupeň vědomosti, stupeň zakotvenosti, umístění, stupeň vzdálenosti hodnoty od osoby, modalita účinku, časová dimenze a způsob přístupu ke skutečnosti (Cakirpaloglu, 2009, s. 287-290).

Tab. č. 1: Hodnoty podle teoretického kritéria

Teoretické kritérium	Rozdělení		
	Individuální	skupinové	univerzální
Nositel hodnot	individuální ¹	institucionální ²	
Původ hodnot	vlastní pouze lidem	prvky hodnot vlastní i zvířatům	
Vztah k přirozenosti	prostředky ³	cíle ⁴	
Role	D-hodnoty	B-hodnoty	
Pozice ve vertikálním uspořádání hodnot	specifické preference ⁵	generalizované postoje ⁶	
Stupeň obecnosti	normativní standardy ⁷	naplnění existence	
Podstata	adaptující ⁸ ochranné ⁹	poznávací	sebeaktualizující ¹⁰
Funkce	normativní ¹¹	selektivní preference ¹²	
Obsah	Morální	estetické	náboženské
Oblast směřování hodnot	explicitní/implicitní ¹³	manifestní/latentní ¹⁴	aktuální/potenciální
Intenzita projevu	vědomá ¹⁵	nevědomá ¹⁶	
Stupeň zakotvenosti	povrchová	deklarovaná	
Umístění hodnoty	subjektivní ¹⁷	objektivní ¹⁸	
Stupeň vzdálenosti hodnoty od osoby ¹⁹	konkrétní	abstraktní	
Modalita účinku	Pozitivní/negativní	Progresivní/regresivní	Potenciální/aktuální
Časová dimenze	minulé	současné	budoucí
Způsob přístupu ke skutečnosti	ontologické	teleologické	normologické

Zdroj: vlastní zpracování dle Cakirpaloglu, 2009, s. 287-290.

Co se týče metodologických kritérií, tak se jedná o způsob logického usuzování, způsob operacionalizace hodnot a jejich velikost a intenzitu. V případě logického přístupu, dedukce nebo indukce, se hodnoty rozlišují na dispozice a úsudky. Dispozice vycházejí z deduktivního přístupu, představují se v chování jedinců a lze je sledovat a měřit. Induktivní přístup pak definuje hodnoty jako úsudky, které vznikly na základě výzkumu

¹ Jedná se o subjektivní druh hodnot, souvislost s osobnostními rysy jedince.

² Pravidla, normy chování jedinců ve společnosti.

³ Instrumentální hodnoty.

⁴ Terminální hodnoty.

⁵ Vymezují věci jako žádoucí či nežádoucí.

⁶ Obecné, pojetí světa.

⁷ Očekávané způsoby chování, normy chování ve společnosti.

⁸ Umožňují jedinci se adaptovat na měnící se podmínky.

⁹ Ego obrana.

¹⁰ Hodnoty osobního růstu.

¹¹ Určují, usměrňují způsob chování jedince.

¹² Uskutečňují výběr chování.

¹³ Vymezeny vzájemným působením mezi jedincem a společností, osobními prožitky a vlastnostmi.

¹⁴ Sociální orientace/skrytý význam hodnot

¹⁵ Jsou znakem vyvinuté osobnosti.

¹⁶ Vyskytují se u dětí nebo nevyspělých osobností.

¹⁷ Týká se vnitřních okolností, vzniku a vývoje (původně dynamika).

¹⁸ Týká se vnějších rysů, záměrů a pravidel chování.

¹⁹ Závisí na schopnosti dosažení obsahů, objektů.

určitého předmětu pomoci sledování daného předmětu. Způsob operacionalizace může rozdělit hodnoty na nezávislé, zprostředkující a závislé podle předmětu a cíle výzkumu. Z hlediska velikosti se hodnoty rozlišují podle předepsané škály a v případě kvantitativního rozdělení lze třídit hodnoty na materiální, biologické a fyziologické. Posledním kritériem rozlišování hodnot je jejich intenzita, která představuje stanovení výše hodnoty a také stanovení úrovně prahu citlivosti, a to minimálního, maximálního nebo diferenciálního (Cakirpaloglu, 2009, s. 290-291).

Dalším členěním hodnot je rozdělení V. E. Frankla na tři typy hodnot, a to na hodnoty zážitkové, tvůrčí a postoje. Zážitkové hodnoty se dějí v prožívání, jsou pasivním přijímáním světa, zdrojem příjemných pocitů radosti a štěstí, tj. hudba, literatura, malířství, láska atd. Tvůrčí hodnoty se dějí skrze činnosti, představují produkt lidské činnosti, která pozměňuje své okolí. Poslední, postoje hodnoty vyjadřují postoje, jež zaujímá jedinec k určité nezměnitelné skutečnosti či ději, jež omezuje jeho život (Frankl, 1996, s. 61-63, 107).

Další z možných klasifikací hodnot je Bakalářovo třídění do čtyř výzkumných koncepcí hodnot následovně:

- specifické hodnoty a hodnotová orientace – poznatky ze zkoumání specifických skupin jedinců;
- hodnoty, jež jsou ve spojitosti se základními lidskými potřebami a orientacemi lidí;
- hodnoty a hodnotové orientace ve spojitosti s vyznáním určitého filozofického, náboženského nebo názorového směru;
- *„hodnoty s výrazně sociologizujícím významem, odvozené a konkretizované pro popsání celých sociálních systémů, event. jednotlivců v nich.“* (Dobrovolská, Duplinský, 1981, s. 36)

Podle Morrise lze hodnoty rozdělit na operativní, konceptualizované a objektivní. Pod pojmem operativní hodnoty se rozumí upřednostňování jedněch objektů před druhými. Další, konceptualizované hodnoty, představují předvídání toho, čeho má být docíleno. Nakonec objektivní hodnoty jsou ty, které se ukazují v chování jedince (Dobrovolská, Duplinský, 1981, s. 37-38).

Kluckhohn představuje rozdělení hodnot na osm dimenzí:

- „*dimenze modality, kam patří pozitivní a negativní hodnoty;*
- *dimenze obsahu, kam patří kognitivní, morální a estetické hodnoty;*
- *dimenze účelu, kam patří způsobové hodnoty (způsob činnosti), instrumentální hodnoty (prostředek dosažení cíle), cílové hodnoty (týkající se cílů);*
- *dimenze obecnosti, kam patří hodnoty specifické pro situaci a hodnoty s obecnou platností;*
- *dimenze intenzity, kde jde o sílu hodnoty (např. v souvislosti se sankcí);*
- *dimenze organizace, uspořádanost hodnot;*
- *dimenze rozsahu, od obecně lidských po subjektivně zformované;*
- *dimenze explicitnosti, od verbalizované hodnoty (explicitní) po odvozenou (implicitní) hodnotu.“* (Dobrovolská, Duplinský, 1981, s. 38).

Často se hodnoty také jednoduše rozdělují na materiální, sociální a duchovní. Materiální hodnoty představují jídlo, bydlení, zdraví nebo majetek, mezi sociální hodnoty se zařazuje láska, přátelství a spolupráce, jako hodnoty duchovní se pak označuje pravda, krása, nadosobní dobro (Nakonečný, 1997, s. 122-123).

4.2 Funkce hodnot

4.2.1 Funkce hodnot v reflexi L. Prudkého

Hodnoty jsou sociální skutečnosti, jež mají řadu dimenzí a funkcí. Prudký uvádí devět různých způsobů fungování hodnot, a to jako:

- stavební kameny kultury,
- součásti utváření obsahu sociálních fenoménů a vztahů,
- jeden z definičních znaků osobnosti,
- zdroj motivace chování,
- součásti identifikátorů skupiny či etnika, společenství nebo i institucí,
- zdroje sociální a kulturní soudržnosti,
- zdroje a charakteristiky rozvrstvení a hierarchizace společnosti,
- atributy morálky,
- základy politických filozofií a ideologií (přístupu ke světu jako ideologickému objektu).

Stavební kameny kultury

Všechny kultury spojuje existence hodnot, které se považují za jedny ze základních znaků kultury. Kultura je historickým produktem, je předávána výběrově z generace na generaci prostřednictvím sociálního učení. „*Procesy předávání (transmise) jsou pevně svázané s fenomény tradice, endokulturace a socializace.*“ (Prudký, 2009, s. 45-46) Jelikož jsou hodnoty znaky kultury, může být jejich vznik a osvojení si určité kultury neodlučný. Kultura napomáhá jednotlivcům i společnostem objevit vlastní identitu, skrze poznání hodnot určité kultury a míry přijetí těchto hodnot i nalézt pro sebe umístění v určitém prostředí a následně se s ním ztotožnit (Prudký, 2009, s. 45-46).

Kultura je chápána jako soubor všech výtvoru lidské činnosti, ať už se jedná o artefakta, hodnoty, pravidla či symbolické systémy, které jsou lidmi v dané době a kontextu vnímány jako vhodné k využívání a také lidmi používané. Kulturu není možné poznat bez poznání hodnot sdílených v dané kultuře a vztahů mezi nimi, ať už se jedná o hodnoty jednotlivce, skupiny nebo společnosti. Stejně tak pro poznání tendencí vývoje hodnot musíme poznat i tendence vývoje kultury, jejíž hodnoty zkoumáme (Prudký, 2009, s. 46).

Součásti utváření obsahu sociálních fenoménů a vztahů

T. Parsons vidí v hodnotách a normách chování základ kulturního, (a tedy i sociálního a osobnostního) systému a zároveň jim přisuzuje hlavní roli ve stanovování obsahu předpokládaného chování jedince. Proto lze říct, že bez identifikace přijatých a sdílených hodnot není možné postihnout význam činností jedinců a utříděnosti skupin jedinců, institucí nebo společnosti. Tím pádem jde o dodatek k funkci hodnot jako prvku, jež se podílí na vytváření kultury, která naplňuje významem společenské vztahy, činnosti, struktury a instituce (Prudký, 2009, s. 47).

Jeden z definičních znaků osobnosti

V sociálně-psychologické oblasti je možné se často setkat s výzkumem vztahu hodnot a rozlišných znaků osobnosti jako např. motivace, chování nebo temperament. Vztah hodnot s motivací a chováním je L. Prudkým ukázán na rozdělení výskytu hodnot podle Z. Heluse do tří dimenzí, kde třetí dimenze odpovídá právě funkci hodnot jako jednoho z definičních znaků osobnosti. Tato dimenze hodnot se podle Heluse projevuje v „*individuálních, ucelených regulativních instancích osobnosti, když orientuje jednotlivé osoby a skupiny*“ (Prudký, 2009, s. 48).

V. J. Drapela dává do spojení pojetí osobnosti a hodnot v souvislosti s Maslowovou teorií osobnosti, kde hlavní důraz klade na propojení stoupající úrovně potřeb a „B hodnot“, spojených s „B poznáním“²⁰ (Drapela, 2008, s. 138). Maslow rozděluje potřeby na nedostatkové a růstové. Potřeby nedostatkové neboli D (deficiency) motivy obsahují první čtyři skupiny potřeb podle Maslowa, tj. potřeby fyziologické, potřeby bezpečí, afileční potřeby a potřeby sebeúcty. Druhou skupinou potřeb jsou růstové potřeby nebo také potřeby nazývané B (being) motivy, jež představují nejvyšší skupinu potřeb, potřeby seberealizace. Tyto metapotřeby²¹ nutí jedince k využití vlastního potenciálu, k rozvoji a přesahování osobních cílů k cílům nadosobním (Mikšík, 2007, s. 104-105). Toto propojení nedostatkových potřeb a potřeb růstových ukazuje možnost cítění naplnění, jež přináší větší uspokojení ze snížení napětí vyvolaného určitými potřebami, protože jedince, který prožívá bytí v nejhlubší dimenzi, dokáže toho uspokojení také hlouběji pocítit (Drapela, 2008, s. 140-141). Drapelovo pojetí tímto ukazuje, že se hodnoty mohou podílet na tvorbě osobnosti a potažmo i struktur hodnot celé společnosti (Prudký, 2009, 48-49).

Zdroj motivace a chování

Hodnoty jako zdroj motivace a chování byly vysvětleny v podkapitole 3.5. Další pojmy spojené s problematikou hodnot, přesněji se jedná o hodnotové orientace.

Součásti identifikátorů skupiny či etnika, společenství nebo i institucí

J. Musil definuje identitu jako „*přijetí určitých shodných hodnot, motivů, aspirací a ideálů skupinou, nebo společenstvím, také národním společenstvím.*“ (Prudký, 2009, s. 51). Tuto funkci hodnot můžeme rozdělit na vnitřní a vnější identifikaci, kde vnitřní je prakticky neoddělitelná od znaků kultury skupiny, společenstva a vnější je naopak pevně svázaná s funkcí hodnot, jež je původcem sociální diference. Při zkoumání identity je nutné také poznat sdílené hodnoty zkoumaných skupin nebo společenstev, struktury nabízených hodnot skupině a metodách přijetí těchto hodnot. Struktura hodnot, jež je nabízená skupině je velice složitá a při jejím zkoumání je nutné brát zřetel na historický a časový kontext (Prudký, 2009, s. 51-52).

²⁰ „B poznání“ je zaměřeno na existenci v jejím nejhlubším, univerzálním významu a svou povahou vede k „vrcholným zážitkům“. (Drapela, 2008, s. 141)

²¹ Za metopotřeby je označena pravda, добрta, krása, celistvost, živost, jedinečnost, dokonalost, dokončení, spravedlnost, prostota, bohatost, nenucenost, hravost, soběstačnost a smysluplnost (Cakirpaloglu, 2009, s. 209).

Zdroje sociální a kulturní soudržnosti

Při zkoumání vlivů na sociální soudržnost J. Musil poukázal na pět zdrojů sjednocování, kde jedním ze zdrojů soudržnosti byly právě hodnoty, zahrnuté do kulturně-symbolické dimenze. Totiž v případě, kdy jedinec přijímá za své hodnoty určité sociální skupiny, ztotožňuje se s touto sociální skupinou, společně sdílené hodnoty tedy napomáhají k posílení soudržnosti. V práci „Sociální a kulturní soudržnost v diferencované společnosti“ jsou v jedné ze dvou dimenzí soudržnosti také, mimo jiné zahrnuty i hodnoty, konkrétně vzájemná podpora, pocit příslušnosti k určité skupině, víra ve spolehlivost institucí ostatních jedinců. Naopak mezi příčiny rozdělování společnosti jsou uvedeny hodnotové změny jako zvětšování hodnotové plurality, rostoucí individualizace v hodnotových orientacích a v orientaci na hédonismus, a naopak pokles na významu hodnot spojených s národní identitou. (Musil, 2008, 11-12, 20-21).

Zdroje a charakteristiky rozvrstvení a hierarchizace společnosti

Přijaté hodnoty a jejich struktura jsou ovlivněny sociálním postavením, a to jak jedince, tak i rozlišných skupin. Je to tak z důvodu socializace a jejich mediátorů, jež hrají důležitou roli v důsledku poskytování nabídky určitých hodnot a jejich zpracování (Prudký, 2009, s. 54).

R. Dahrendorf zdůrazňuje, že v současné společnosti, která se vyznačuje společenským statutem občanů, jež naprosto akceptuje různorodost etnicity, náboženství občanů, se rozdělují do maximálně stejnorodých celků (Dahrendorf, 2007, s. 34). Děje se to z důvodu změn tzv. ligatur, což jsou „hluboké vazby, jejichž existence dává smysl šancím volby“. (Dahrendorf, 2007, s. 37) Tyto ligatury fungují jako tmelící prvek společnosti a od hodnot se liší o něco menší stabilitou (Prudký, 2009, 54).

Hodnoty a normy jsou původce obsahu sociálních rolí a různých sociálních seskupení, představují záruku uspořádání a hierarchie společnosti, a poskytují možnost pohybu po hodnotové struktuře, ať už nahoru či dolů. Dále jsou zdrojem heterogenizace nebo naopak homogenizaci uvnitř a mezi společenskými vrstvami a nakonec také důsledek výše zmíněných změn v transformaci obsahu rolí a statusů (Prudký, 2009, 55).

Atribut morálky

Při definování morálky se často můžeme setkat s hodnotami, jako jedním z charakterizujících znaků tohoto pojmu, příkladem může posloužit definice morálky z Velkého sociologického slovníku. „*Morálka je soubor hodnot, norem a vzorů chování*

pretendujících na regulaci vztahů mezi jednotlivci, mezi jednotlivcem a společenskou skupinou i mezi společenskými skupinami navzájem“, nebo také morálka představuje *„schopnost rozlišovat dobro a zlo a v těchto intencích jednat“* (Velký sociologický slovník, 1996, s. 648).

Na souvislost morálky a hodnot poukazoval i E. Durkheim, který říkal, že společnost je zdrojem hodnot, jelikož právě společnost vytváří podmínky individuální morálky, jež je současně mírou sociability jedince. Pod tímto pojmem rozumíme sounáležitost s určitou skupinou a ohled na nutnost omezit svou svobodu, což je opakem individuálního egoismu. Hodnoty jsou to, co má být, nátlakem usměřují žádoucí chování jedinců ve společnosti, a při jejich vzájemném porovnávání a porovnávání s hodnotovými a etickými modely lze posoudit kvalitu vztahu mezi hodnotami a morálními kritérii (Prudký, 2009, s. 56).

Základ politických filozofií a ideologií

Tato funkce hodnot může hrát důležitou roli ve vládnutí a manipulaci, ale také v nejrůznějších socializačních mediátorech jako např. rodina, školství nebo média.

Definice této funkce hodnot vyjadřuje prolínání zjišťování současného stavu hodnot ve společnosti a jeho porovnání s hodnotami založenými v politických filozofiích, pro které je normativní východisko nutným znakem stanovisek. Toto zjištění pak může posloužit i k pojetí hodnot jako toho, co má být. Důvodem nutnosti tohoto porovnávání a zjišťování je existence tří základních otázek politické filozofie, tudíž: jaké institucionální uspořádání je pro celou společnost správné, jaká jsou vhodná měřítka pro hodnocení společenských institucí a jak tato měřítka volí a schvalují preferované uspořádání institucí. *„Politická filozofie se snaží nalézt principy oprávněnosti a dobra pro neosobní instituce, pro donucování vymáhaná pravidla, konvence a zvyky.“* (Prudký, 2009, s. 57-58)

4.2.2 Dělení funkcí hodnot dle jiných autorů

Funkce hodnot lze rozdělit na individuální a společenské, McGuire k tomuto dodává ještě rozdělení individuálních funkcí hodnot na funkci adaptace člověka vůči určitým podmínkám a funkci vlastního růstu jednotlivců. Funkce adaptace udává člověku směr jeho aktivit v nových situacích a je člověkem získávána, buď v rámci procesu socializace, nebo na základě vlastních prožitků. Funkce individuálního růstu do sebe zahrnuje sebehodnocení, seberegulaci, duchovní hodnoty a také transcendenci vlastní existence (Cakirpaloglu, 2009, s. 320-321).

Společenské funkce hodnot jsou rozdělovány na funkci sociální integrace a sociální racionalizaci. Funkce sociální integrace se podílí na uchování skupiny i celé společnosti pohromadě, tím, že vykonává sociální kontrolu, předchází deviantnímu chování a usměrňuje společnost k sociálně přijatelným oblastí. Funkce sociální racionalizace se uskutečňuje pomocí konsenzu mezi různými společenskými skupinami, resp. jejich odlišnými přijatými hodnotami na základě čehož se vytváří hodnotová struktura, jež je přijatelná pro celou společnost. Tento konsenzus zájmů různých skupin společnosti zabraňuje vzniku silného napětí na základě potlačování zájmů určitých sociálních skupin vůči zájmům jedné nebo několika málo jiných skupin společnosti (Cakirpaloglu, 2009, s. 321).

4.3 Faktory ovlivňující hodnoty jedinců

Při utváření osobnosti jedince hraje roli jak jedince sám, tak i společnost a jednotlivci, kteří působí dvěma způsoby, intencionálně nebo funkcionálně. Intencionální působení spočívá v cílevědomém překládání určitých hodnot jedinci a úsilí o přijetí těchto hodnot jedinci za vlastní. Toto působení vynakládá nejbližší okolí jedince, tj. rodina, škola, zájmové kroužky atd., a ve většině případů se jedná o působení odlišné, tzn., odlišné skupiny se snaží přenést na jedince různé hodnoty, přijetí určitých hodnot z nabízených pak závisí na pozici subjektů, jež tyto hodnoty nabízí. Druhým možným působením je funkcionální působení, jež vytváří dospělý jedinec neúmyslně, nevědomě, uskutečňuje se v každodenním jednání a často je toto působení silnější než cílevědomá výchova. Hodnotový systém jedince se tudíž vytváří na základě působení hodnotových systémů různých společenských subjektů, nikoliv jednotného hodnotového systému, jež platí pro celou společnost (Sak, 2000, s. 38-39).

Společnost působí na jedince odlišně v různých fázích života, v období dospívání působí podněty na jedince skrze socializaci, kdežto v dospělosti podněty ovlivňují osobnost jedince pomocí resocializace. Mezi chováním a hodnotovým systémem existuje silné spojení, především vliv na chování jedince má skladba hodnotového systému, hodnoty obklopující určitou hodnotu, dále mají vliv na chování také společenské podmínky nebo dovednosti a schopnosti jedince (Sak, Saková, 2004, s. 9).

Výzkumníci ve svých pracích se zabývají následujícími faktory ovlivňující hodnoty jedinců: věk, velikost lokality, příjem, postavení v řídicí struktuře, manželství, pohlaví, vzdělání a politické změny.

4.3.1 Věk

Existuje přímá závislost mezi věkem a hodnotami jedince, kdy určité hodnoty pro mládež hrají pouze malou roli, s věkem však jejich význam stoupá. Mezi tyto hodnoty patří rodina, užitečnost ostatním, zdraví, mír a účast v politickém dění. Ostatní hodnoty, tj. láska, přátelství, zájmy a majetek klesají s růstem věku jedinců, jsou více příznačné pro mladé jedince. Dále s věkem také klesá hédonistická orientace hodnot, sociální orientace naopak s věkem roste (Sak, 2000, s. 84).

4.3.2 Velikost lokality

S velikostí lokality roste význam hodnot lásky a osobního rozvoje a naopak k poklesu dochází u hodnoty platu. Z pohledu párových hodnot s růstem velikosti lokality roste i význam duchovní stránky života oproti smyslové a také roste význam osobního rozvoje oproti jistotě sociální a ekonomické stránky (Sak, 2000, s. 87-88).

4.3.3 Manželství

Jedinci, kteří už mají vlastní rodinu, si cení děti a rodinu výše nežli svobodní jedinci, pro které je naopak větší hodnotou přátelství, láska a uspokojování vlastních zájmů. U ženatých jedinců se vůbec hodnota odpovědnosti pouze za sebe přesouvá k odpovědnosti za jiné lidi, což se projevuje ve výše zmíněných hodnotách a také ve větším důrazu na jistoty než na vlastní osobní rozvoj, který je více příznačný pro svobodné lidi. V otázce řízení ekonomiky se svobodní lidé vyslovují spíše k liberalismu, kdežto ženatí se nachází přibližně veprostřed (Sak, 2000, s. 88).

4.3.4 Příjem

Příjem je dalším z faktorů ovlivňujících hodnotovou orientaci lidí. V případě růstu příjmu dochází k růstu významnosti hodnoty osobního rozvoje a úspěšnosti v práci, opačná závislosti je v případě příjmu a hodnoty užitečnosti jiným lidem. Malá skupina lidí s nejvyššími příjmy je zastáncem důrazu na individuální zájmy a liberální přístupy v ekonomice oproti zájmům celé společnosti a zásahům státu v otázkách ekonomiky, v případě hodnoty užívání si života a sebepoznání preferuje první variantu, v otázce brát či dávat preferuje brát od jiných lidí a nakonec před mezilidskými vztahy dává přednost kariéře. Všechny ostatní příjmové skupiny lidí zastávají opačné hodnoty nežli skupina s nejvyššími příjmy (Sak, 2000, s. 88-89).

4.3.5 Postavení v systému řízení

Lidé vysoce postavení v řídicí struktuře kladou velký důraz na politickou angažovanost a sociální prestiž, dále také na zajímavost práce a na úspěch v zaměstnání, na nejvyšším stupni však tyto dvě hodnoty mají slabší význam. Menší význam zajímavosti práce P. Sak vysvětluje touhou po kariéřním růstu (Sak, 2000, s. 89).

4.3.6 Pohlaví

Pohlaví je dalším faktorem ovlivňujícím hodnotovou orientaci lidí. Zde lze uvést, že se oba pohlaví shodují v prvních dvou nejdůležitějších hodnotách, a to zdraví a láska, které však u žen značně převyšují důraz na tyto hodnoty než u mužů. Z výzkumů P. Saka je patrné, že muži preferují hodnot, které jsou mu historicky připisovány společností a lze je označit za materialistické. Mezi tyto hodnoty patří soukromé podnikání, majetek, uspokojování svých zájmů a prestiž. V případě žen, jde také o upřednostňování hodnot odpovídajících tradiční roli ženy ve společnosti a jedná se o nemateriální hodnoty, jako partner, láska, rodina a děti, bůh, prospěšnost jiným, vzdělání a pravda (Sak, Saková, 2004, s. 14).

V případě použití dotazníku SVS lze uvést výzkum Rykerové, která našla rozdíly v hodnotových preferencích mezi muži a ženami. V případě mužů byly preferovány hodnoty jako vzrušující život, požitek, společenské uznání, v případě instrumentálních hodnot poslušnost, slušnost a sebekontrola. U žen byly nejvíce preferovány hodnoty světový mír, rovnost, vnitřní harmonie a sebeúcta, preferovanou instrumentální hodnotou byla nezávislost (Ryker, 1992, s. 14).

4.3.7 Vzdělání

Při výzkumu P. Saka byli respondenti rozděleni do čtyř skupin podle vzdělání na skupiny respondentů s dokončeným základním vzděláním, vyučených, respondentů se středoškolským vzděláním a respondentů s vysokoškolským vzděláním. Z dat získaných výzkumem P. Sak dospěl k zjištění, že skupina respondentů se základním vzděláním nemá vůči ostatním skupinám respondentů vyhraněnou žádnou z hodnot, kdežto u ostatních skupin se vyskytují dominantní hodnoty vůči ostatním skupinám. Ve skupině vyučených respondentů se tak jedná o hodnoty materialistické povahy jako majetek, plat a podnikání. Co se týče respondentů se středoškolským vzděláním, tak se u nich vyskytuje nejvíce preferované hodnoty reprodukčního charakteru, tj. hodnoty rodina a děti, životní partner.

Poslední skupina respondentů s vysokoškolským vzděláním se vyznačuje preferencí postmateriálních hodnot jako je svoboda, vzdělání, pravda, osobnostní rozvoj, prestiž a prospěch ostatním lidem (Sak, Saková, 2004, s. 15-16).

Vlivem vzdělání na preferované hodnoty se zabývali také Steinmetz, Schmidt, Tina-Booh, Wiczorek a Schwartz, jejichž výsledky ukazují, že respondenti s nejnižším dosaženým vzděláním v porovnání s dvěma ostatními skupinami respondentů více preferují hodnotový motivační typ tradice, naopak nejméně preferovali hodnotový typ sebeurčení. V případě respondentů s nejvyšším dosaženým vzděláním byly více preferovány hodnotové typy sebeurčení a moc, nejméně pak hodnotové typy hédonismus, bezpečí, tradice a konformita (Steinmetz, Schmidt, Tina-Booh, Wiczorek, Schwartz, 2009, s. 611).

4.3.8 Politické změny

Existuje vztah mezi hodnotovým systémem společnosti a politickými změnami, totiž při změnách hodnotových systému společnosti dochází i ke změnám politickým, což platí i naopak, při politických změnách dochází k proměnám v hodnotovém systému společnosti. Studium hodnot mladé generace je nezbytný pro zjištění momentálně se tvořícího systému hodnot ve společnosti, jelikož právě mladá generace je hlavním subjektem v procesu změny společenského systému hodnot (Sak, Saková, 2004, s. 9).

5. Základní koncepty výzkumů hodnot

Mezi základní koncepty výzkumu hodnot považuje koncept R. Ingleharta, koncept G. Hofstedeho a koncept S. H. Schwartz, uveden bude i koncept M. Rokeache, který neobsahuje jako ostatní koncepty propracované části zpracování a výkladu, ale představuje základ pro některé z uvedených výše konceptů (Prudký, 2009, s. 73-74).

5.1 Koncept M. Rokeache

V tomto konceptu jsou hodnoty chápány jako stálý, pevný názor, že určitý stav věcí nebo způsob jednání je pro jedince a společnost lepší než jejich opak. Skládají se hodnoty ze tří částí, kognitivní, afektivní a behaviorální. Kognitivní složka vyjadřuje uvědomění člověka o tom, jaká je žádoucí forma chování a cíle. Druhá, afektivní složka hodnot vyjadřuje emoce k určitému objektu (Prudký, 2009, s. 74-75). Poslední behaviorální složka je „*hodnota jako intervenující proměnná, jako aktivátor, motiv, zdroj intencionality*“ (Prudký, 2009, s. 75).

Hodnoty vedou člověka v jeho činnostech a v získávání určitých pozic, řídí chování jedince vůči ostatním, jejich oceňování i usměrňování v přijetí hodnot, a přispívá k společensky žádoucímu a rozumovému odůvodnění určitých postojů a jednání (Prudký, 2009, s. 75).

Součástí konceptu je i rozdělení hodnot na cílové (terminální) a instrumentální, kde cílové hodnoty představují konečný, žádoucí stav a hodnoty instrumentální jsou ve spojitosti se způsoby chování a jsou nástroji k splnění cíle (Dobrovolská, Duplinský, 1981, s. 38). Pojem instrumentální hodnoty lze uvést v souvislosti s morálkou a vhodností, instrumentální hodnoty se mohou proměnit v hodnoty cílové, tj. určitý způsob chování se může v budoucnosti stát cílem chování jedince (Cakirpaloglu, 2009, s. 286).

Rokeach vytvořil také metodu pro postřehnutí a měření hodnotových struktur pod názvem „value survey“. Tato metoda je tvořena 36 otázkami obsaženými v dotazníku, a představujícími určité hodnoty, které dělí dotazník na dvě části podle typu hodnot, tj. hodnot instrumentálních a cílových (terminálních). Dotazovaný podle svého uvážení určuje míru významnosti předložených hodnot, na základě čeho je posléze vytvořen žebříček hodnot a jeho odlišnosti od ostatních hodnotových preferencí, a stanovena míra stability hodnotových struktur (Prudký, 2009, s. 77).

5.2 Koncept R. Ingleharta

R. Inglehart navazuje ve svém konceptu na postupy výše zmíněného konceptu M. Rokeache a na rozdělení potřeb podle Maslowa, které je zdrojem pro vytvoření Inglehartova dělení hodnot na materialistické a postmaterialistické. Mezi hodnoty materialistické zařazuje kromě hmotných potřeb také nutnost bezpečnosti, spolehlivosti řádu, zajištění stability cen a ekonomiky, a boji se zločinností. Postmaterialistické hodnoty obsahují potřeby podílení se na moci a na vedení v pracovním prostředí, potřeby svobody slova a úzkých vztazích s okolním sociálním prostředím (Prudký, 2009, s. 78).

Dále Inglehart předpokládá, že motorem změn hodnot je změna ekonomická. Ekonomický blahobyt a stav bezpečí způsobuje přechod od materialistických hodnot k hodnotám postmaterialistickým, tedy k vzácnějším hodnotám, v opačném případě platí posun k hodnotám materiálním (Vávra, 2007, s. 13). Hypotéza socializace klade důraz na období dospívání, resp. naučeného při tvorbě hodnot v tomto období, jelikož zastoupení materialistických a postmaterialistických hodnot hraje důležitou roli ve vybudování hodnotových struktur přetrvávajících v dospělém životě. Na základě druhé hypotézy, tudíž předpokladu vysoké stability hodnotových struktur, vznikala řada výzkumů pod názvy „World Value Survey“ či „European Value Study“ (Prudký, 2009, s. 78-79).

Pro ověření konceptu materialistických a postmaterialistických hodnot jsou respondentům nejprve předloženy tři skupiny charakteristik po čtyřech výrocích, a to ohledně budoucnosti své země, jejích cílů a metod jejich dosahování, ze kterých respondenti mají za úkol vybrat dva nejdůležitější výroky. Později bylo k tomuto konceptu přidáno dvě rozdělení na skupiny podle hodnotových orientací, a to první rozdělení na skupinu tradiční, náboženskou a skupinu racionalistickou, sekularizační, druhé rozdělení na skupinu autoritářskou a skupinu demokratizační. Tento koncept posloužil k možnosti srovnávání rozdílů mezi odlišnými kulturami a potažmo k variantám nalezení konsensu nebo konfliktu (Prudký, 2009, s. 79-81).

5.3 Koncept G. Hofstedeho

Tento koncept je založen na tzv. programu lidské mysli, ve kterém jsou obsaženy hodnoty a kultura, které se nacházejí v různých úrovních, resp. jsou hodnoty nejzákladnějšími projevy kultury a přechází z pokolení na pokolení. Tento program je možné předvídat, zkoumat ho lze však pouze skrze lidské chování (Prudký, 2009, s. 82-83).

Pojetí hodnot je G. Hofstedem převzato z definice hodnot M. Rokeacha, tj. hodnoty jsou silným přesvědčením, ve kterém je specifické chování nebo cíl upřednostňován před jiným chováním nebo cílem. Hodnoty jsou podle Hofstedeho pocity, jež mají i své protiklady, tj. zlé x dobré, špinavé x čisté, nebezpečné x bezpečné, zakázaní x povolené, slušné x neslušné, morální x nemorální, ošklivé x krásné, nepřirozené x přirozené, nenormální x normální, paradoxní x logické, iracionální x racionální. Dále se vyjadřuje o iracionalitě hodnot, která je způsobená tím, že jsou hodnoty vstřebávány lidmi neuvědoměle ve věku přibližně do 10-12 let (Hofstede, Hofstede, 2007, s. 16-18).

G. Hofstede ve své knize „Kultury a organizace“ představuje „cibulový diagram“, ve kterém jsou znázorněny úrovně projevu kultury, kde jsou hodnoty jejím základem, dále následují rituály, hrdinové a symboly, jež společně tvoří projevy praxe. Prostřednictvím tohoto modelu ukazuje povrchovost hrdinů a symbolů, které se na rozdíl od hodnot mění rychleji, jednodušeji. Ke změnám praktik dochází i v průběhu života jedince, kdežto hodnoty, znázorněné v jádru modelu, které jsou získané v dětství, se vyznačují stálostí, v důsledku toho je tedy opatřena stabilita základních hodnot nehledě na změny ve vnější vrstvě modelu, tedy změně hrdinů a symbolů. Uvádí příklad pití Coca-coly současnými Turky a Američany, kde upozorňuje, že tato změna v souvislosti se starší generací neznamena sbližování současných generací různých kultur nýbrž pouze změnu v povrchových úrovních projevu kultury (Hofstede, Hofstede, 2007, s. 17, 21)

Hodnoty jsou cíle, které jedinec přijímá, aniž by to bylo jeho úmyslem nebo na základě působení určitého vlivného subjektu, a uspořádává tyto přijaté hodnoty do určitých struktur a vzájemných vztahů mezi hodnotami. Nehledě na tyto struktury není uspořádání hodnot v souladu mezi sebou, jelikož převážná část lidí má ve své struktuře hodnot obsažené navzájem rozporné hodnoty. Tyto rozpory pak ústí ve vytváření nejistot v sociálních systémech, a při změnách chápání určité situace může dojít k narušení stability uvnitř samotných rozporných hodnot (Prudký, 2009, s. 84).

Hofstede také vytváří vlastní dělení hodnot na žádoucí a požadované, které se nemohou mezi sebou rovnat. Žádoucí hodnoty definuje jako ty hodnoty, které jsou v daném momentě lidmi chtěné, představují to, jak si lidé přejí, aby vypadal svět. Požadované hodnoty jsou pak takové, které lidi považují za dobré si přát, ty hodnoty, které jsou pro jedince důležité a které si přejí pro sebe (Hofstede, Hofstede, 2007, s. 27)

Pro výzkum hodnot využívá G. Hofstede koncept výzkumu kultury, ve kterém používá pět základních dimenzí, kritérií současné kultury, a to: dimenze vzdálenosti od moci (malá, velká), která vyjadřuje míru závislosti podřízených na vedoucích, dimenze kolektivismu versus individualismu projevující se v rozsahu integrace jednotlivce do primární skupiny, dimenze genderová (maskulinita, femininita), představující odlišení mezi muži a ženy v rámci sociální rodové role, dimenze vyhýbání se nejistotě, týkající se míře ohrožení ve společnosti z neznámé budoucnosti a nakonec dimenze dlouhodobá versus krátkodobá, v závislosti na zaměřenost jedince na budoucnost či současnost a s tím spojených hodnot (Hofstede, Hofstede, 2007, s. 29, 34, 45, 66, 97, 131).

Všechny výše uvedené oblasti představují obsah indikátorů pro výzkum hodnotových orientací, jsou ověřitelné na základě zkušenosti, validizovatelné, a schopné najít umístění při jakoukoliv zkoumanou zemi. Při svém výzkumu kultur a hodnot používal G. Hofstede většinou 80 otázek na téma cílů, míry uspokojení z jejich uskutečnění, dále také víry nebo aspektů socializace, které poté používal k vytváření indexů k pěti výše zmíněným dimenzím přístupu ke zkoumání kultur. Poznatky z těchto analýz byly Hofstedem doplňovány i daty z ekonomických statistik nebo ze specifických výzkumů (Prudký, 2009, s. 86-87).

5.4 Koncept S. H. Schwartze

Poslední představený koncept výzkumu hodnotových struktur vychází z výše zmíněných konceptů výzkumu hodnot. Pro S. H. Schwartze jsou hodnoty jedním ze základů pro pochopení společnosti, proto pokládá výzkum hodnot za téma sjednocující všechny vědy zkoumající lidské chování. Hodnoty jsou v tomto konceptu pojaté jako měřítko, která jednak slouží pro volbu a ospravedlnění jednání a jednak jako měřítko ohodnocení sebe sama, okolí i dějů (Prudký, 2009, s. 88).

I tento koncept je spojen s kulturou, která ovlivňuje strukturu základních hodnot lidí a jejíž koncept je aplikovatelný na výzkum různých kultur (Prudký, 2009, s. 97).

Podle S. H. Schwartze existuje pět hlavních vlastností hodnot, a to: 1. hodnoty jsou přesvědčení, spojené s emocemi jedince, 2. hodnoty odkazují jedince k jeho uznávaným cílům, tj. motivují lidské jednání, 3. jsou více abstraktní nežli postoje a normy, přesahují konkrétní situace, 4. jsou kritéria pro hodnocení a výběr, 5. jsou hierarchicky uspořádány z hlediska jejich důležitosti (Schwartz, 2006, s. 1).

Rozhodujícím hlediskem pro rozlišení individuálních hodnot je typ cíle, motivace, kterých S. H. Schwartz definoval celkem deset, a jsou univerzální, jelikož jsou založeny minimálně na jednom ze tří požadavků života lidí. Prvním požadavek vychází z potřeb lidí jako živých organismu, druhý požadavek se týká vyrovnaného stavu vzájemného působení mezi lidmi a nakonec třetí požadavek spočívá v zachování života a zajištění prospěchu pro určité skupiny. Na základě těchto cílů byly S. H. Schwartzem vytvořeny následující individuální hodnotové typy: sebeurčení, stimulace, hédonismus, úspěch, moc, bezpečnost, konformita, tradice, benevolence a universalismus. Sebeurčení je definováno cílem nezávislost myšlení a jednání, vychází z potřeby kontrolovat, ovládat, být nezávislý a samostatný. Stimulace je definována cílem pozdvižení, novoty a výzvou, která vychází z potřeby různorodostí a vzrušení. Hédonismus definuje cíl požitku a smyslového potěšení vycházejícího z potřeb a pocitů, které ústí z uspokojení těchto potřeb. Definujícím cílem úspěchu je osobní úspěch, kterého je dosahováno prostřednictvím odpovídajících sociálních standardů. Moc je definována sociálním statutem, významností a kontrolou nad lidmi. Definujícím cílem bezpečnosti je harmonie a stabilita ve společnosti a v samotném jedinci vyplývající jak z individuálních, tak i skupinových požadavků. Konformita je definována zdržením sebe sama v jednáních, které by mohly způsobit narušení nebo poškození společenských norem, což vyplývá z požadavků vlastního potlačení v zájmu fungování společnosti. Tradici definuje cíl úcty, věrnosti a přijetí zvyklostí určité kultury nebo náboženství. Benevolence je definována zachováním a zlepšením životních podmínek nejbližšího okolí, vyplývající z požadavku dobrého fungování skupiny a potřeby sounáležitosti. Poslední hodnotový typ, universalismus je definován porozuměním, uznáním, tolerancí a ochranou podmínek pro existenci jak lidí, tak i přírody (Schwartz, 2012, s. 4-7).

Pro dosažení jakéhokoliv z uvedených individuálních hodnotových typů je nutné vykonat činnosti, jejichž následky mají povahu psychologickou, společenskou nebo praktickou, která může být buď v souladu nebo v konfliktu s úsilím docílit jiných typů hodnot (Řeháková, 2006, s. 109). Na základě toho jsou individuální hodnotové typy, jež jsou uznávány různými kulturami, rozděleny do dvou skupin, na hodnoty navzájem kompatibilní a hodnoty navzájem konfliktní. Přesto, že toto rozdělení platí pro odlišné kultury, mezi hierarchiemi hodnot těchto kultur se rozdíly objevují (Schwartz, 2012, s. 2-

3). Tak mezi hodnoty, jež se nacházejí ve shodě, S. H. Schwartz uvádí devět dvojic, které jsou uvedeny v následující tabulce (Prudký, 2009, s. 92).

Tab. č. 2: Typy hodnot v souladu

Typ hodnoty	Typ hodnoty	Oblast vyjádření (společné cíle)
moc	úspěch	vyšší sociální postavení
úspěch	hédonismus	osobní nestřídmost
hédonismus	stimulace	přání dosáhnout příjemných pocitů
stimulace	sebeurčení	motivace k řízení sebe sama a připravenosti k transformaci
sebeurčení	universalismus	jistota ve správnost vlastního mínění a radost z pestrosti života
universalismus	benevolence	rozvoj ostatních a přesažení egoistických zájmů
tradice	konformita	ovládání sebe sama a poddanost
konformita	bezpečnost	důraz na řád a vyváženost ve vztazích
bezpečnost	moc	zvládnutí nejistoty pomocí dohledu a řízení vztahů a zdrojů

Zdroj: vlastní zpracování dle L. Prudkého, 2009, s. 92-94.

S. H. Schwartz uvádí i konfliktní skupiny, jež jsou zobrazeny v tabulce níže (Prudký, 2009, s. 94).

Tab. č. 3: Typy hodnot v konfliktu

Konfliktní hodnoty	
sebeurčení a stimulace	konformita, tradice, bezpečnost
universalismus a benevolence	úspěch, moc
hédonismus	konformita, tradice
spiritualita	hédonismus, moc, úspěch

Zdroj: vlastní zpracování dle L. Prudkého, 2009, s. 94.

Dále S. H. Schwartz také vytváří sedm motivačních typů hodnot, které slouží přímo ke srovnání hodnot odlišných kultur, znázorňují totiž hodnoty, jež jsou sdílené určitou kulturou, tj. kulturní hodnoty. Vybrané hodnoty jsou uznávané ve všech kulturách, rozdílem je však míra významnosti, která je těmto hodnotám přikládána. Kulturní typy hodnot jsou následující: autonomie pocitů, intelektuální autonomie, svázanost se skupinou, rovnost, hierarchie, kontrola a harmonie. Uvedené motivační typy S. H. Schwartz rozděluje do tří dimenzí, uvnitř kterých stojí hodnoty navzájem proti sobě. První dimenzí představuje autonomie, jež zahrnuje autonomii pocitů a intelektuální autonomii, a svázanost se

skupinou. Tato dimenze vyjadřuje, zda se společnost přiklání více k autonomii členů společností nebo k jeho sounáležitosti s vlastní skupinou. Společnost, ve které je preferována autonomie jedinců, je kladen důraz na jedinečnost, na vytváření a vyjádření vlastních pocitů a myšlenek. Jak již bylo zmíněno výše, existují dva typy autonomie, v případě autonomie intelektuální se dostává do popředí uplatnění vlastních nápadů, kreativita, kdežto autonomie pocitů preferuje příjemné pocity, zajímavý život pro sebe. Společnosti vynikající svázanosti se skupinou dávají důraz na sociální vztahy svých členů, sdílení společných cílů, tradice a zamezení aktivit narušujících pořádek ve skupině. Druhá dimenze dává do protikladu rovnost a hierarchii. Rovnost předpokládá usilování o zachování sociálních struktur, rovnostářství a zajišťování vzájemného blaha. Opak představuje společnost hierarchicky zaměřená, ve které převládá nerovnost, normy a pravidla jsou striktně vyznačeny v závislosti na společenské roli jedinců, vysoce se cení autorita a bohatství. Poslední dimenze zahrnuje kontrolu a harmonii, a představuje vztah lidí k přírodnímu a společenskému prostředí. V případě kontroly se projevuje snaha ke změně přírodních a sociálních podmínek k dosažení vlastních zájmů, jsou zde silné pozice vlastních ambicí a úspěchu. Kultura představující zaměření na harmonii preferuje prostředí již existující, usiluje o jeho ochranu, a snaží se o jednotu s ním (Schwartz, 2006b, s. 138-141).

6. Komparace vybraných výzkumů hodnotových orientací

Tato kapitola se zabývá výzkumy věnovanými hodnotám ve společnosti jako celku nebo výhradně hodnotám vysokoškolských studentů. Téma hodnot se často vyskytuje ve vědeckých výzkumech po celém světě a je důležité pro pochopení sociálních skupin i celé společnosti. Hodnoty a hodnotové orientace odlišují od sebe jak jednotlivce, tak i celé kultury, jsou motivátory lidského chování, umožňují pochopit jedince a jeho chování. Poznání hodnot je zásadní pro pochopení sociálních jednotek, v případě mladé generace jde také o pochopení možného dalšího společenského vývoje.

6.1 Výzkum hodnotových orientací Institutem veřejného mínění

Jeden z výzkumů zabývajících se hodnotovými orientacemi byl prováděn „Institutem veřejného mínění“ v letech 1990-1999, který spočíval v ohodnocení 33 hodnotových orientací respondenty v možnostech od 1 (zcela nedůležité) do 4 (velmi důležité). Na základě toho byl vypočítán průměr jednotlivých hodnotových orientací, kde hodnotová orientace s nejvyšším průměrem představovala pro respondenta nejdůležitější hodnotovou orientaci. Daný výzkum ukázal, že ze všech zkoumaných hodnot pouze tři zaznamenaly růst v případě porovnání roku 1990 s rokem 1999, jedná se o hodnoty jako „Žít příjemně, užívat si“, „Mít čas hlavně na své koníčky, zájmy“, „Pomáhat především své rodině a svým přátelům“. Hodnotové orientace, jež vykázaly největší pokles, byly následující: „Pomáhat rozvoji demokracie ve společnosti“, „Pracovat v kolektivu sympatických lidí“, „Být dobře informován o dění u nás i ve světě“, „Podávat perfektní pracovní výkon“, „Mít práci, která má smysl, je užitečná“, „Prosazovat politiku své strany, hnutí“, „Žít ve zdravém životním prostředí“, „Mít zajímavou práci, která by mě bavila“, „Pomáhat každému, kdo pomoc potřebuje“, „Mít práce, která umožňuje zkoušet nové věci“, „Žít v hezkém prostředí“. Mezi pěti nejvýše se vyskytujícími hodnotami byly v uvedeném pořadí následující hodnoty: „Žít ve spokojené rodině“, „Pomáhat především své rodině a svým přátelům“, „Mít přátele, se kterými se dobře rozumím“, „Žít podle svého přesvědčení“ a nakonec „Žít ve zdravém životním prostředí“ (Gutenberg, 2002, s. 312-313).

Z tohoto výzkumu lze dospět ke zjištění, že od roku 1990 došlo v ČR k růstu významu hodnot hédonistických, individualisticky zaměřených, naopak poklesl význam

hodnot spojených s prací, účasti na občanském životě a altruisticky orientovaných hodnot (Gutenberg, 2002, s. 313).

6.2 „Výzkum národní identity“, „Výzkum Religiozita“ a „European Value Systém Study“

Z dalších výzkumů jako je „Výzkum národní identity“, „Výzkum Religiozita“ a „European Value Systém Study“ jsou patrné protichůdné hodnotové orientace v české společnosti i v případě, že se jedná o stejné skupiny. Tato protichůdnost je vyjádřena např. na jednu stranu v orientaci na rodinu a blízké, solidaritu s nimi a blízkost mezi lidmi, liberalismus a na jinou stranu na hédonismus a xenofobii. Dále je také autory upozorňováno na důležitost hodnoty práce nikoli jako prostředka pro osobní rozvoj a seberealizace, ale jako zdroje pro získávání obživy a prostředků pro život. Jako hodnoty s malým významem se ukázaly hodnoty spojené s náboženstvím nebo zcela odmítané hodnoty spojené s nihilismem (Gutenberg, 2002, s. 313, 316).

6.3 Výzkum P. Saka pomocí párových hodnot

Dále lze uvést výzkum prováděný P. Sakem pomocí metodiky párových hodnot, kterou poprvé použil v roce 1993. Tato metoda se vyznačuje redukcí hodnot nutných pro výběr na dvě protichůdné hodnoty. Respondent se musí pomocí pětistupňové škály vyjádřit k šestnácti předloženým párům hodnot podle toho, ke které hodnotě z dvojice se přiklání. Z výsledků výzkumu, jenž proběhl v roce 2002 lze konstatovat, že pokračuje tendence směřování mládeže ve věku od 15 do 30 let k liberalismu, hédonismu, individualismu egoismu, sekularizaci a materiálním hodnotám. Přitom skupina mládeže ve věku 24-30 se spíše posouvá k postmateriálním hodnotám, což autor vysvětluje velkým zastoupením vysokoškolských absolventů v dané skupině, kteří by po ukončení vysokoškolského vzdělání měli získat nejen povolání, ale také všeobecný přehled a seznámit se s duchovním bohatstvím společnosti (Sak, Saková, 2004, s. 16-18).

6.4 Výzkum „Centra pro vývoj osobnosti a etnicity“

Jeden z výzkumů vysokoškolských studentů byl prováděn také „Centrem pro vývoj osobnosti a etnicity“ výzkumným týmem pod vedením L. Prudkého v roce 2002/2003 a následně v roce 2005, který obsahoval výroky, jež měli respondenti ohodnotit podle míry významnosti v jejich životě. Výzkum v roce 2002/2003 probíhal ve čtyřech univerzitách na jedenácti fakultách, kde výzkumný vzorek vybrané fakulty činil minimálně 100 studentů

prvních ročníků, celkově bylo dotázáno 1121 respondentů. V roce 2005 byl výzkum proveden na devíti fakultách s celkovým počtem 1074 respondentů (Minksová, 2010, s. 49). Výsledky tohoto výzkumu přinesly zjištění, že mezi nejdůležitější hodnoty vysokoškolských studentů patří štěstí, příjemný život, solidarita a rodina, vysoce je ohodnocena i hodnota větší asimilace cizinců. Naopak hodnoty, jež byly nejméně preferovány studenty, jsou uzavřenost vůči cizincům, materialismus nebo náboženství (Šmídová, Vávra, Čížek, 2010, s. 5-7). Kolektiv autorů uvádí, že výsledky daného výzkumu ukazují, že neexistuje rozdíl mezi studenty a dospělou populací ČR v rámci struktury hodnotových orientací. Podle tohoto výzkumu nejsou v případě struktury hodnot významné ani takové faktory jako vzdělání, vybavení domácnosti, příjem ani pohlaví (Šmídová, Vávra, Čížek, 2010, s. 7)

6.5 Výzkum „Sociální a kulturní soudržnost“

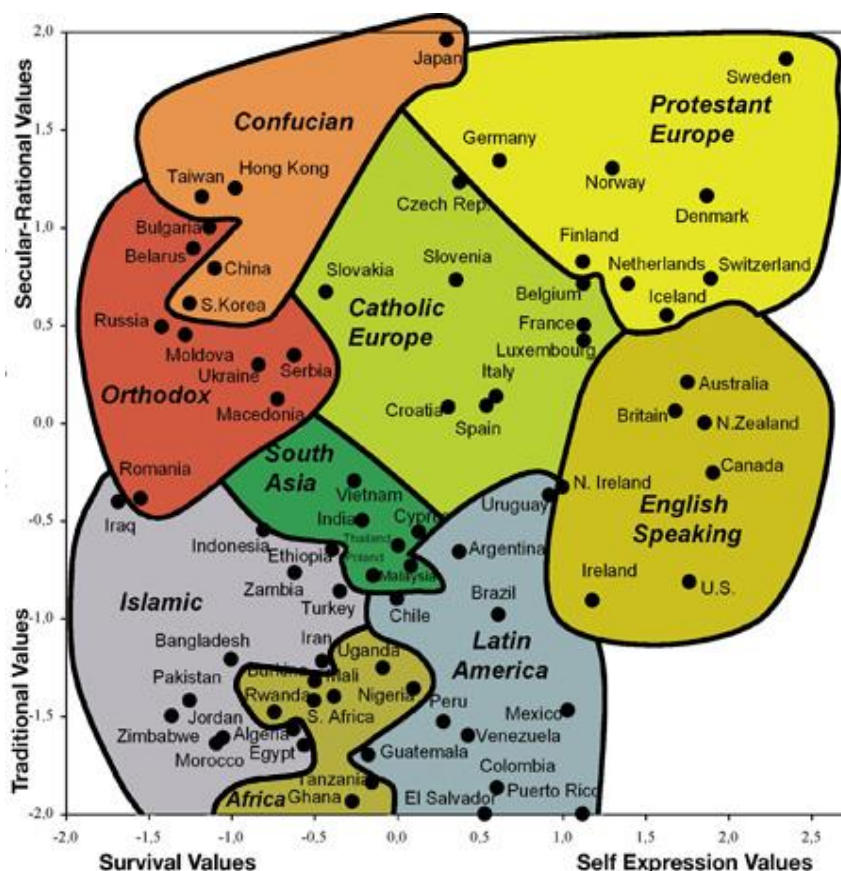
V rámci výzkum „Sociální a kulturní soudržnost“, který probíhal v roce 2004, byly zahrnuty i otázky z oblasti hodnotových orientací jedinců starších 15 let. V tomto výzkumu měli respondenti seřadit podle důležitosti představené sféry lidského života. Tento výzkum ukázal jako hlavní životní sféru respondentů rodinu, která byla označena za nejdůležitější v 77%. Na druhé místo byla zařazena sféra přátel, známí a těsně na třetím místě se objevila hodnota práce, kde oblast života práce byla s nejnižší četností uváděna mezi respondenty ve věku od 15 do 19 let, z hlediska pohlaví tato životní sféra převažovala u mužů nad ženami. Přátelé byli nejčastěji uváděni ve věkové skupině 15-19 let. S velkou vzdáleností se na čtvrtém místě umístila sféra volného času, a stejně jako sféra přátel byla více příznačná pro nejmladší zkoumanou skupinu respondentů. Na dalších místech podle klesání skončila politika a náboženství (Červenka, 2004, s. 1-2). Dále měli respondenti seřadit podle důležitosti hodnoty, a na základě toho se následně ukázalo, že na rozdíl od vnímání důležitostí životních sfér se ve vnímání důležitostí jednotlivých hodnot ukázala větší rozmanitost. Zde první místo zaujala hodnota pravdy, druhé hodnota svobody, která byla preferována spíše věkovou skupinou 15-19 let, méně pak respondenty ve věku od 20 do 29, studenty a muži. Takto zařazené hodnoty na první a druhé místo uvedlo přes čtvrtinu respondentů. Na dalších dvou místech se umístily hodnoty humanita a vzájemná odpovědnost, která se více projevovala u respondentů s vysokoškolským vzděláním nebo ukončeným vzděláním s maturitou. Dále s malými rozdíly byly zařazeny hodnoty rovnost

mezi lidmi, spravedlnost sociálních rozdílů a solidarita. Poslední místo zaujímá hodnota vlastenectví (Červenka, 2004, s. 1-3).

6.6 Výzkum R. Ingleharta

R. Inglehart při výzkumu hodnot různých kultur poukazoval na vztah mezi ekonomickou vyspělostí země, bezpečnosti a hodnotovými preferencemi. Podle Ingleharta totiž hospodářský rozvoj a růst pocitů bezpečí představitelů určité kultury dochází také k posunu od hodnot materialistických k hodnotám postmaterialistickým. Na základě toho vytváří rozdělení na dvě mezikulturní dimenze, a to na dimenzi tradiční/sekulárně-racionální a dimenzi přežití/sebevyjádření. Dimenze tradiční/sekulárně-racionální znázorňuje rozdíl mezi hodnotami náboženskými, tradičními, které jsou charakterizující spíše pro společnost agrární, s úctou k autoritě a rodině, a hodnotami světskými, racionálními, které jsou více příznačné pro moderní společnosti, průmyslové země. Druhá dimenze přežití/sebevyjádření představuje rozdíl mezi hodnotami zajištění života, jak z fyzické, tak i z ekonomické stránky a hodnotami kvality života, vlastního vyjádření a pocitu vlastní pohody. Toto rozdělení posloužilo k vytvoření dvoudimenzové mapy, zařazující odlišné kultury na základě jejich hodnotových preferencí. Na obrázku č. 3 je znázorněná dvoudimenzová kulturní mapa, kde na vertikále je uvedená dimenze tradiční/sekulárně racionální a na horizontále dimenze přežití/sebevyjádření (Inglehart, 2006, s. 115-122).

Obr. č. 1: Kulturní mapa světa v letech 2005-2008

Zdroj: World Values Survey, dle Inglehart, R., Welzel, Ch., Changing Mass Priorities, 2010.

V případě srovnávání hodnot obyvatel České republiky a Ruské federace je rozdíl v hodnotách dimenze přežití/sebevyjádření mnohem větší než v případě dimenze tradiční/sekulárně racionální hodnoty. Česká republika a Ruská federace se nachází v horní části mapy, což znázorňuje jejich zaměření na sekulárně racionální hodnoty, kde Česká republika v rozmezí od -2,0 do 2,0 skóruje kolem bodu 1,2, kdežto Ruská federace dosahuje pouze bodu 0,5. V případě druhé dimenze se země výrazně odlišují, Česká republika mírně preferuje hodnoty sebevyjádření, tj. dosahuje bodu 0,5, kdežto Ruská federace se nachází kolem hodnoty -1,5, což činí 0,5 bodů od pólu hodnot přežití (Inglehart, 2006, s. 122).

6.7 Výzkum G. Hofstede

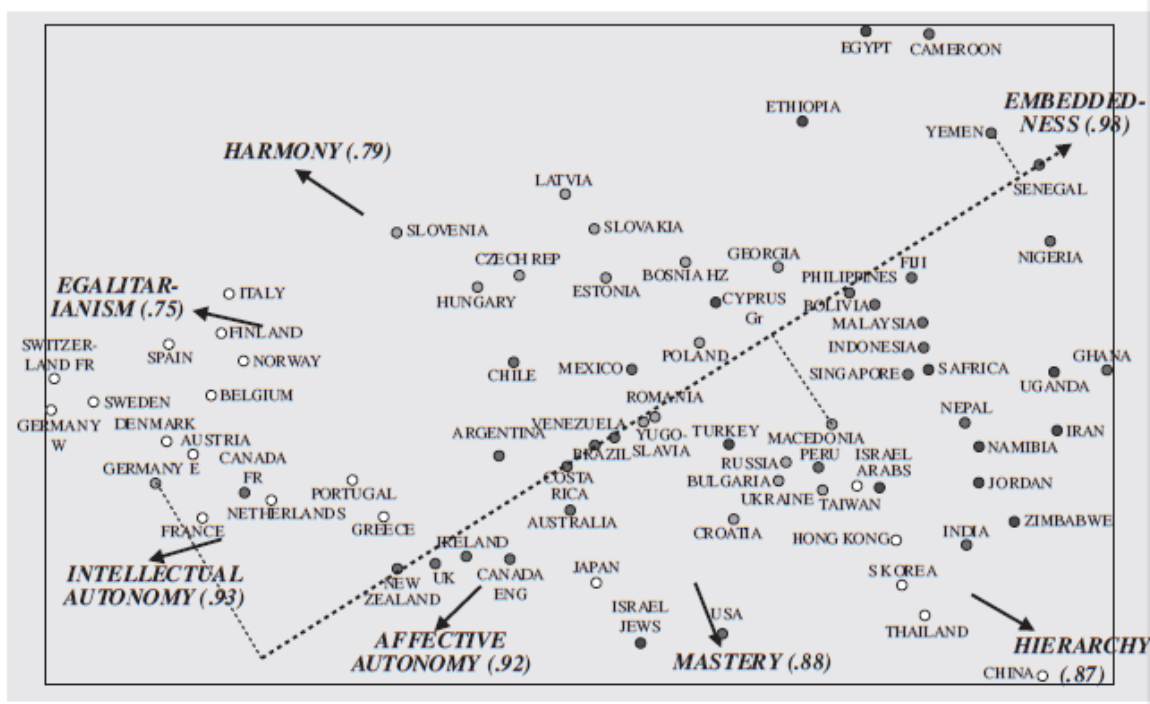
Jak již bylo napsáno v 5. kapitole, Hofstede zkoumal hodnoty pomocí pěti dimenzí národních kultur. Na základě dat získaných z výzkumů provedených pomocí metody Value Survey Modules v 74 zemích lze vidět rozdíly mezi zeměmi, v našem případě se budeme

věnovat České republice a Ruské federaci. Hodnotové dimenze vytvořené Hofstedem byly následující: dimenze vzdálenosti od moci, dimenze kolektivismu/individualismu, dimenze maskulinity/femininity, dimenze vyhýbání se nejistotě a nakonec dimenze dlouhodobá/krátkodobá (Hofstede, 2007, s. 30). První dimenze vzdálenosti moci ukazuje, že se Česká republika a Ruská federace dosti odlišují, jestliže Česká republika nabývá skóre 57, tak Ruská federace skóre 93. Tato skóre ukazují, na kolik je lidmi zvládáno vědomí nerovnosti (Hofstede, 2007, s. 43). Dimenze kolektivismus versus individualismus vypovídá o menších rozdílech mezi Českou republikou a Ruskou federací, nežli to bylo v dimenzi vzdálenosti moci, zde se však už jedná o vyznávání odlišných hodnot dimenze. V tomto případě dosahuje Česká republika skóre 58, což odpovídá mírnému individualismu, kdežto Ruská federace skóre 39, znamenající spíše příklon ke kolektivismu (Hofstede, 2007, s. 68, 72). Třetí dimenze maskulinity versus femininity v případě České republiky dosahuje se skóre 57 strany maskulinity, a Ruská federace se skóre 36 stranu femininity (Hofstede, 2007, s. 98, 100). Dimenze vyhýbání se nejistoty opět ukazuje velký rozdíl mezi dvěma zkoumanými zeměmi. Ruská federace nabývající skóre 95 se stejně jako Česká republika se skóre 74 zařazuje mezi země s vysokou mírou vyhýbání se nejistotě (Hofstede, 2007, s. 132, 146). Pro vyhodnocení rozdílů mezi Českou republikou a Ruskou federací v poslední dimenzi dlouhodobá versus krátkodobá nejsou data k dispozici.

6.8 Poznatky z analýzy údajů S. H. Schwartze

Na základě sedmi kulturních typů hodnot S. H. Schwartz srovnává různé kultury, rozdíly a shody mezi kulturami vyjadřuje pomocí sedmi vektorů směřujících k sedmi hodnotovým orientacím. Z levého dolního rohu je veden vektor do pravého horního rohu představující hodnotovou orientaci svázanost se skupinou, podle kterého se zjišťuje charakteristika určité země pomocí vedení kolmice k tomuto vektoru. Pokud společnost vykazuje krajní vyjádření určitého vektoru je to znakem určitých společenských problémů, které jsou způsobeny právě nedostatečným zastoupením polárního hodnotového typu (Schwartz, 2006b, s. 154-155).

Obr. č. 2: Kulturní orientace zemí podle výzkumů S. H Schwartze

Zdroj: Schwartz, 2006b, s. 156.

Na základě obrázku č. 4 lze popsat rozdíly v kulturních orientacích mezi Českou republikou a Ruskou federací. Tak v případě autonomie pocitů zaujímají země téměř shodné pozice, Ruská federace však o něco blíže k pólu této dimenze. Co se týče intelektuální autonomie, Česká republika nabývá vyššího skóre. Na dimenzi svázanosti se skupinou zaujímá Ruská federace k pólu bližší pozici nežli Česká republika. V případě dimenze harmonie nabývá Česká republika mnohem vyšší skóre než Česká republika, opačné zaujetí pozic je patrné na dimenzi hierarchie, kde Ruská federace silně převyšuje ve skóre Českou republiku. Stejný výsledek je dosahován i v případě dimenze kontroly. Poslední dimenze rovnost opět ukazuje velké rozdíly mezi zeměmi, Česká republika se nachází mnohem blíže pólu dimenze rovnost než Ruská federace (Schwartz, 2006b, s. 156).

6.9 „Srovnání hodnotových preferencí studentů psychologie a studentů nepsychologických oborů v České republice a v Nizozemsku“, diplomová práce J. Taušové

V roce 2010, v rámci vypracování diplomové práce, proběhl výzkum zabývající se hodnotovými preferencemi studentů dvou odlišných kultur pod názvem „Srovnání hodnotových preferencí studentů psychologie a studentů nepsychologických oborů v České republice a v Nizozemsku“. Výzkum byl prováděn pomocí dvou dotazníkových metod, a to Modulu výzkumu hodnot (VSM) a Schwartz Value Survey (SVS), a subjekty výzkumu byli studenti české a nizozemské univerzity ve věku od 20 do 27 let ve stejném zastoupení po 189 respondentech (Taušová, 2011, 48).

Výsledky tohoto výzkumu přinesly zjištění, že v hodnotových preferencích mezi českými a nizozemskými studenty existují určité rozdíly. Tak se ukázalo, že se čeští studenti oproti studentům nizozemským vyznačují nižší mírou v dimenzích vzdálenosti moci, vyhýbání se nejistotě a přiklání se ke kolektivismu. Dalším zjištěním byl rozdíl v motivačních typech kulturních hodnot, kde čeští studenti se více vyznačovali svázaností se skupinou a hierarchií a naopak se méně přiklínili k autonomii pocitů, intelektuální autonomii a rovnosti. Co se týče motivačních typů individuálních hodnot, tak zde docházelo k přesahu v hodnotovém typu moc a k dosažení nižšího úrovně v universalismu a hédonismu. Ke zjištění velkých rozdílů došlo v porovnání studentů psychologických oborů obou univerzit, kde čeští studenti vykazovali nižší skóre v benevolenci a hédonismu a nizozemští studenti naopak v hodnotovém typu moci (Taušová, 2011, s. 107-108).

Tab. č. 4: Individuální a kulturní hodnotové typy českých vysokoškolských studentů dle J. Taušové (Taušová, 2011, s. 58, 62-93)

Individuální hodnotové typy	Aritmetický průměr	Kulturní hodnotové typy	Aritmetický průměr
Benevolence	4,83	Rovnost	4,72
Sebeurčení	4,67	Intelektová autonomie	4,52
Univerzalismus	4,14	Kontrola	4,08
Hédonismus	4,09	Autonomie pocitů	3,99
Bezpečnost	4,05	Svázanost se skupinou	3,63
Úspěch	3,98	Harmonie	3,29
Konformita	3,97	Hierarchie	2,49
Stimulace	3,51		
Moc	2,85		
Tradice	2,51		

Zdroj: vlastní zpracování dle Taušové (Taušová, 2011, s. 58, 62-93).

6.10 Výzkum V. N. Karandaševa

V letech 2000-2002 byl V. N. Karandaševym prováděn výzkum hodnot pomocí dotazníku SVS ve městě Vologda a ve Vologodské oblasti, který zkoumal žáky středních škol, pedagogické univerzity a dětské výchovné kolonie. Výzkum byl prováděn pouze pro zjištění individuálních hodnotových typů respondentů. Pro výzkum k této diplomové práci uvádíme v tabulce č. 5 pouze výsledky studentů univerzity, se kterými budeme pracovat v dalších částech této práce.

Tab. č. 5: Individuální hodnotové typy ruských vysokoškolských studentů dle Karandaševa (Karandašev, 2004, s. 42)

Hodnotové typy	Ruští studenti univerzity dle Karandaševa
Benevolence	4,69
Úspěch	4,64
Bezpečnost	4,53
Sebeurčení	4,46
Univerzalismus	3,96
Konformita	3,77
Stimulace	3,50
Tradice	2,99
Hédonismus	2,95
Moc	2,90

Zdroj: Karandašev, 2004, s. 42.

Výzkum Karandaševa ukázal, že mezi nejvýznamnější individuální hodnotové typy ruských studentů univerzity patřily „benevolence“, jež představuje starost o blahobyt blízkých lidí, „úspěch“ a „bezpečnost“ definována stabilitou ve společnosti a bezpečností pro jedince. Jako nejméně důležité hodnotové typy se ukázaly „tradice“, představující úctu a věrnost ke zvykům vlastní kultury, „hédonismus“ neboli požitkářství, uspokojování potřeb a hodnotový typ „moc“, definována ovládním lidí a sociálním statutem.

6.11 Výzkum N. M. Lebeděvové a A. N. Tatarko „Hodnoty kultury a rozvoj společnosti“

Tento výzkum byl prováděn v roce 2005 pomocí dotazníku SVS na vzorku ruských vysokoškolských studentů. Pro potřeby této diplomové práce budou použity výsledky kulturních hodnotových typů znázorněné v tabulce č. 6.

Tab. č. 6: Kulturní hodnotové typy ruských respondentů dle Lebeděvové a Tatarko (Lebeděvová, 2009, s. 9)

Hodnotové typy	Ruští respondenti dle Lebeděvové
Kontrola	4,54
Rovnost	4,40
Intelektová autonomie	4,37
Autonomie pocitů	4,02
Svázanost se skupinou	3,88
Harmonie	3,59
Hierarchie	3,17

Zdroj: Lebeděvová, 2009, s. 9.

Na základě tabulky č. 6 lze říci, že nejpreferovanějšími kulturními hodnotovými typy ruských vysokoškolských studentů je „kontrola“ a „rovnost“. Tyto hodnotové typy ukazují, že pro ruské studenty je kladen důraz na změnu podmínek života pro dosažení vlastních zájmů a na stabilitu společnosti a rovnostářství. Naopak nejméně důležité kulturní hodnotové typy jsou „harmonie“ a „hierarchie“, tedy zachování stávajících přírodních i sociálních podmínek a orientace na bohatství a autoritu.

6.12 Komparace výsledků výzkumů českých a ruských vysokoškolských studentů

Na základě výše uvedených výzkumů hodnot českých a ruských studentů vysokých škol lze provést komparaci výsledných hodnot a zjistit, zda se dle těchto výzkumu hodnoty dvou zkoumaných skupin objevují vzájemné rozdíly. Nejprve budeme porovnávat individuální hodnotové typy českých a ruských vysokoškoláků, které jsou znázorněny v tabulce č. 7.

Tab. č. 7: Individuální hodnotové typy českých a ruských vysokoškoláků dle Taušové a Karandaševa (Taušová, 2011, s. 62-93), (Karandašev, 2004, s. 42)

Hodnotové typy	Čeští respondenti dle Taušové	Hodnotové typy	Ruští respondenti dle Karandaševa
Benevolence	4,83	Benevolence	4,69
Seburčení	4,67	Úspěch	4,64
Univerzalizmus	4,14	Bezpečnost	4,53
Hédonismus	4,09	Seburčení	4,46
Bezpečnost	4,05	Univerzalizmus	3,96
Úspěch	3,98	Konformita	3,77
Konformita	3,97	Stimulace	3,50
Stimulace	3,51	Tradice	2,99
Moc	2,85	Hédonismus	2,95
Tradice	2,51	Moc	2,90

Zdroj: vlastní zpracování dle Taušové a Karandaševa (Taušová, 2011, s. 62-93), (Karandašev, 2004, s. 42).

Tabulka č. 7 znázorňuje pořadí individuálních hodnotových typů podle důležitosti pro české a ruské vysokoškolské studenty. Jediným z deseti hodnotových typů, který zaujímá v obou zkoumaných skupinách stejné místo v pořadí, je benevolence, jež se umístila na prvním místě. Tři hodnotové typy, konkrétně „konformita“, „stimulace“ a „moc“ se lišily mezi skupinami respondentů v umístění pouze o jedno místo v seznamu individuálních hodnotových typů. V případě obsahu v prvních pěti nejdůležitějších hodnotových typů se lišil pouze jeden hodnotový typ, u českých respondentů to byl navíc hodnotový typ „hédonismus“, u ruských respondentů se jednalo o hodnotový typ „úspěch“. Mezi nejméně důležité hodnotové typy patří jak u českých, tak i ruských respondentů „moc“. U ruských respondentů předposlední místo zaujímá hodnotový typ „hédonismus“, kdežto u českých respondentů se tento hodnotový typ umístil už na čtvrtém místě. Naopak hodnotový typ „úspěch“ byl u českých respondentů umístěn na šesté místo, kdežto u ruských respondentů už na druhé místo.

Dále lze srovnávat i kulturní hodnotové typy získané z výzkumů českých a ruských studentů, v tomto v případě se jedná o výzkum J. Taušové a N. M. Lebeděvové.

Tab. č. 8: Kulturní hodnotové typy českých a ruských vysokoškolských studentů dle Taušové a Lebeděvové (Taušová, 2011, s. 58), (Lebeděvová, 2009, s. 9)

Hodnotové typy	Čeští respondenti dle Taušové	Hodnotové typy	Ruští respondenti dle Lebeděvové
Rovnost	4,72	Kontrola	4,54
Intelektová autonomie	4,52	Rovnost	4,40
Kontrola	4,08	Intelektová autonomie	4,37
Autonomie pocitů	3,99	Autonomie pocitů	4,02
Svázanost se skupinou	3,63	Svázanost se skupinou	3,88
Harmonie	3,29	Harmonie	3,59
Hierarchie	2,49	Hierarchie	3,17

Zdroj: vlastní zpracování dle Taušové a Lebeděvové (Taušová, 2011, s. 58), (Lebeděvová, 2009, s. 9).

Při porovnávání pořadí kulturních hodnotových typů českých a ruských vysokoškolských studentů, zobrazených v tabulce č. 8, se zkoumané skupiny shodují v případě posledních čtyř hodnotových typů, tj. jedná se o většinu kulturních hodnotových typů. Z prvních třech hodnotových typů se dva hodnotové typy, konkrétně „rovnost“ a „intelektová autonomie“ odlišují pouze o jedno místo. Tudíž největším rozdílem mezi zkoumanými skupinami je vykazuje hodnotový typ „rovnost“, který je pro ruské respondenty nejdůležitější a pro české respondenty stojí na třetím místě.

7. Empirické šetření o rozdílech v hodnotových orientacích mezi současnou mladou generací českých a ruských studentů.

7.1 Charakteristika výzkumného šetření

Při studiu odlišných kultur je nutné pochopení méně viditelných faktorů ovlivňujících této kultury, tj. hodnoty zkoumaných kultur, jelikož jsou kultura a hodnotové orientace ve vzájemném pevném vztahu. Z řady výzkumů prováděných na téma hodnot a odlišných kultur je patrné, že mezi kulturami existují menší nebo větší rozdíly z pohledů hodnot. Výsledky výzkumů Hofstede, Schwartze ukazují existenci rozdílů mezi hodnotami vyznávanými obyvateli České republiky a Ruské federace. Proto snahou tohoto výzkumu je zjistit, jaké jsou rozdíly mezi hodnotovými orientacemi českých a ruských studentů vysokých škol. Na základě prostudované literatury a minulých výzkumů byly vytvořeny následující hypotézy:

1. Předpokládáme, že na základě dat získaných pomocí dotazníku SVS bude prokázán statisticky významný rozdíl mezi individuálními hodnotovými typy českých a ruských vysokoškolských studentů.
2. Předpokládáme, že na základě dat získaných pomocí dotazníku SVS bude prokázán statisticky významný rozdíl mezi kulturními hodnotovými typy českých a ruských vysokoškolských studentů.

Následně, po získání dat bude provedena analýza dat a srovnání mezi výsledky vlastního empirického šetření s výsledky získanými jinými autory uvedenými v kapitole 6. „Komparace vybraných výzkumů hodnotových orientací“.

7.2 Metoda a průběh sběru dat

Pro získání dat potřebných pro dané téma diplomové práce bude použita dotazovací metoda, přesněji Schwartz Value Survey, neboli Schwartzův průzkum hodnot. K výběru dané metody vedly skutečnosti, že se jedná o jednu z nejčastěji se vyskytujících metod pro výzkum hodnot napříč různých kultur, a vyznačuje se velkou validitou a reliabilitou. Metoda Schwartz Value Survey se skládá ze dvou částí, kde ve druhé části jsou obsaženy hodnoty ve formě způsobů jednání, a dohromady tvoří seznam 57 hodnot, obsahujících hodnoty používané pro výzkumy hodnot na různých kontinentech, s ohledem na odlišná

světová náboženství (Karandašev, 2004, s. 32-34, 40, 60). Předložené hodnoty respondenti hodnotí podle míry řízení života jedinice danými hodnotami. Pro jednotlivé hodnoty je uvedena devítibodová škála od 7 do -1, kde 7 označuje hodnotu pro jedince extrémně důležitou, -1 naopak hodnotu, která je v rozporu s hodnotami respondenta (Řeháková, 2006, s. 113). Schwartz jednotlivé hodnoty seskupuje do motivačních typů hodnot, kde individuální hodnoty obsahují deset motivačních typů a hodnoty kulturní sedm motivačních typů hodnot. Motivační typy individuálních hodnot jsou následující: „*Moc: sociální moc, autorita, bohatství, zachování dobrého jména, společenské uznání. Úspěch: úspěšnost, schopnost, ctížádostivost, vlivnost, inteligence. Požitkářství: zábava, užívání života, nestřídmost. Stimulace: odvaha, pestrý život, vzrušující život. Samostatnost: zvědavost, tvořivost, svoboda, volba vlastních cílů, nezávislost, sebeúcta. Univerzalismus: ochrana životního prostředí, jednota s přírodou, svět krásy, tolerance, sociální spravedlnost, moudrost, rovnost, mírový svět, vnitřní harmonie. Benevolence: ochota, čestnost, odpuštění, oddanost, zodpovědnost, duchovnost, skutečné přátelství, citová a duchovní intimnost, smysl života. Tradice: podřízení se životním okolnostem, zbožnost, pokora, úcta k tradicím, mírnost, odpoutání od světských zájmů. Konformismus: poslušnost, úcta k rodičům a starším lidem, zdvořilost, sebeovládání. Bezpečnost: čistota, národní bezpečnost, opěťování služeb, sociální pořádek, bezpečnost rodiny, pocit sounáležitosti, zdraví.*“ (Řeháková, 2006, s. 113)

Do motivačních typů kulturních hodnot patří autonomie pocitů, intelektuální autonomie, svázanost se skupinou, rovnost, hierarchie, kontrola a harmonie (Schwartz, 2006b, s. 138-141).

Sběr dat probíhal na výzkumném vzorku dvou základních skupin studentů, přesněji se jednalo o 100 studentů z České republiky a 98 studentů z Ruské federace. Data byla sbírána pomocí dotazníku SVS, který byl předložen respondentům v elektronické nebo tištěné podobě s uvedením vysvětlení pro vyplňování přiloženého dotazníku, a ujištěním v plné anonymitě. Obě skupiny dotazovaných vyplňovat dotazník sestavený v jejich mateřském jazyce. Česká verze dotazníku byla převzata z diplomové práce J. Taušové, ruská verze byla převzata z knihy V. N. Karandaševa. Obě verze dotazníků jsou umístěny v příloze č. 1 a 2. Sběr dat probíhal v období prosince a ledna let 2013-2014. Podmínkami pro vyplnění české verze dotazníků byla česká národnost respondentů a studium na vysoké škole v České republice, v případě ruské verze byli dotazováni respondenti ruské

národnosti pobývající na území České republiky nejdéle tři roky a zároveň studující vysokou školu na území České republiky, což bylo důvodem jejich příjezdů na území České republiky.

7.3 Analýza výsledků výzkumu

Následující kapitola bude věnována výsledkům získaných prostřednictvím dotazníku SVS a testování zkoumaných hypotéz pomocí statistické analýzy, následně bude provedeno srovnání výsledků vlastního výzkumu s výsledky předchozích výzkumů na téma hodnot.

Pomocí dotazníku SVS byla získána data od 100 českých a 98 ruských studentů vysokých škol, kde skupiny respondentů byli ve věkovém rozmezí od 18 do 26 let.

1. Hypotéza: Předpokládáme, že na základě dat získaných pomocí dotazníku SVS bude prokázán statisticky významný rozdíl mezi individuálními hodnotovými typy českých a ruských vysokoškolských studentů.

Pro vyhodnocení první hypotézy, zda ji přijímáme nebo zamítáme, použijeme nejprve analýzu rozptylu, F-test, která ukáže, zda mezi rozptyly obou skupin existuje rovnost či nikoliv. Na základě toho bude použit příslušný T-test pro zjištění, zda mezi dvěma národnostními skupinami existuje nebo neexistuje významný rozdíl.

Pro testování první hypotézy, týkající se individuálních hodnot je nutné se věnovat každému z deseti motivačních typů hodnot, jenž individuální hodnoty tvoří, tj. konformita, tradice, benevolence, universalismus, sebeurčení, stimulace, hédonismus, úspěch, moc a bezpečnost. Dílčí hodnoty tvořící hodnotové typy individuálních hodnot budou také porovnávány mezi národnostními skupinami respondentů. V přílohách č. 3 a 4 jsou uvedeny klíče pro výpočet hodnotových typů individuálních i kulturních.

1. Konformita

Tento motivační typ individuálních hodnot zahrnuje čtyři otázky (hodnoty) z dotazníku SVS, konkrétně se jedná o hodnotu „slušnost“ (zdvořilost, dobré způsoby), hodnotu „sebekázeň“ (sebeovládání, odolnost vůči pokušení), hodnotu „váží si rodičů a starších“ (projevující úctu) a hodnotu „poslušný“ (respektující autoritu, plnící své úkoly).

Tab. č. 9: Jednotlivé hodnoty typu „konformita“

Hodnoty	národnost	aritmetický průměr	směrodatná odchylka	T ;T _{krit}
slušnost	česká	5,03	1,39	1,1567<1,9723
	ruská	5,26	1,22	
sebekázeň	česká	3,69	1,99	1,0867<1,9721
	ruská	3,96	1,44	
vážíci si rodičů a starších	česká	4,65	1,64	4,3594>1,9721
	ruská	5,54	1,19	
poslušný	česká	3,33	1,91	-0,2816 <1,9721
	ruská	3,26	1,84	

Zdroj: vlastní zpracování.

Na základě dat obsažených v tabulce č. 9, dat získaných pomocí T-testu lze konstatovat, že ze všech čtyř hodnot pouze hodnota „vážíci si rodičů a starších“ má mezi dvěma skupinami respondentů statisticky významný rozdíl, konkrétně skupina ruských respondentů považuje tuto hodnotu ve svém životě za důležitější nežli skupina českých respondentů. Z hodnot, jež nevykazují statisticky významný rozdíl, jsou dvě skupiny respondentů sobě nejbliže v případě hodnoty „poslušný“.

Tab. č. 10: Konformita

Národnost	aritmetický průměr	směrodatná odchylka	T ;t _{krit}
česká	4,18	1,34	-2,0668 >1,9746
ruská	4,50	0,81	

Zdroj: vlastní zpracování.

Tabulka č. 10 znázorňuje, že na základě provedení T-testu odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu s tvrzením, že mezi českými a ruskými vysokoškolskými studenty je statisticky významný rozdíl v případě individuálního hodnotového typu „konformita“. Konkrétně skupina ruských vysokoškolských studentů nabývá statisticky vyššího skóre nežli skupina českých vysokoškolských studentů.

2. Tradice

Daný individuální motivační typ hodnot zahrnuje pět jednotlivých hodnot, který odpovídá také pěti otázkám vyplňovaného dotazníku oběma skupinami respondentů, konkrétně se jedná o následující hodnoty: „úcta k tradicím“ (uchovávání osvědčených zvyklostí), „umírněný“ (vyhýbající se extrémům v citech a jednání), „pokorný“

(zdrženlivý, ústupný), „přijímající svůj životní úděl“ (podřizující se životním okolnostem) a „věřící“ (držící se náboženské víry a přesvědčení).

Tab. č. 11: Jednotlivé hodnoty typu „tradice“

Hodnoty	národnost	aritmetický průměr	směrodatná odchylka	T ;Tkrit
úcta k tradicím	česká	3,22	1,91	0,867<1,9721
	ruská	3,45	1,81	
umírněný	česká	3,11	2,09	1,7245<1,9721
	ruská	3,58	1,73	
pokorný	česká	3,44	2,05	-1,2254 <1,9723
	ruská	3,10	1,82	
přijímající svůj životní úděl	česká	3,31	2,25	1,3426<1,9721
	ruská	3,67	1,47	
věřící	česká	0,76	2,02	4,5311>1,9721
	ruská	2,11	2,18	

Zdroj: vlastní zpracování.

Na základě T-testu lze říci, že hodnota „věřící“ je jedinou z pěti hodnot, která ukazuje signifikantní rozdíl mezi zkoumanými skupinami, tj. tato hodnota je signifikantně vyšší u skupiny ruských respondentů. Nejbližší jsou respondenti dvou skupin v případě hodnoty „umírněný“, jedné z hodnot bez statisticky významného rozdílu.

Tab. č. 12: Tradice

Národnost	aritmetický průměr	směrodatná odchylka	T ;Tkrit
česká	2,77	1,42	-2,5303 >1,975
ruská	3,18	0,82	

Zdroj: vlastní zpracování.

Na základě provedení T-testu, jehož výsledek je zachycen v posledním sloupci tabulky č. 12, lze konstatovat, že mezi českými a ruskými vysokoškolskými studenty existuje statisticky významný rozdíl v hodnotovém typu „tradice“, tudíž nulová hypotéza o neexistenci rozdílu mezi těmito zkoumanými skupinami je zamítnuta. V tomto případě, stejně jako v předchozím hodnotovém typu dosahuje ruská skupina respondentů vyššího skóre než skupina českých respondentů.

3. Benevolence

Motivační typ „benevolence“ stejně jako ostatní individuální motivační typy hodnot se skládá z několika dílčích hodnot, tj. „loajální“ (oddaný, věrný přítelům, skupině), „čestný“ (charakterní, poctivý), „ochotný k pomoci“ (činný pro blaho ostatních), „odpovědný“ (spolehlivý), a „odpouštějící“ (ochotný odpustit druhým).

Tab. č. 13: Jednotlivé hodnoty typu „benevolence“

Hodnoty	národnost	aritmetický průměr	směrodatná odchylka	T ;T _{krit}
loajální	česká	4,43	1,49	4,0083 > 1,9721
	ruská	3,65	1,44	
čestný	česká	5,01	1,64	0,4775 < 1,9721
	ruská	5,14	1,36	
ochotný k pomoci	česká	4,65	1,65	-3,3724 > 1,9724
	ruská	3,92	1,39	
odpovědný	česká	4,92	1,33	1,2102 < 1,9721
	ruská	5,11	1,26	
odpouštějící	česká	4,08	1,52	-1,6499 < 1,9735
	ruská	3,65	2,08	

Zdroj: vlastní zpracování.

Na základě dat získaných po provedení T-testu a obsažených v tabulce č. 13 bylo zjištěno, že celkem dvě z pěti hodnot dosahují statisticky významných rozdílů mezi dotazovanými skupinami. Jedná se o hodnoty „loajální“ a „ochotný k pomoci“, v obou případech česká skupina respondentů dosahuje vyššího skóre nežli skupina ruských respondentů. Hodnota „čestný“ je naopak hodnotou, která je podle dat nejvíce shodná mezi skupinami českých a ruských vysokoškolských studentů.

Tab. č. 14: Benevolence

Národnost	aritmetický průměr	směrodatná odchylka	T ;T _{krit}
česká	4,62	1,15	-0,0027 < 1,9734
ruská	4,624	0,76	

Vlastní zpracování.

Na základě výsledku T-testu byla přijata nulová hypotéza s tvrzením, že mezi českými a ruskými vysokoškolskými studenty neexistuje statisticky významný rozdíl v hodnotovém typu „benevolence“.

4. Universalismus

Další individuální motivační typ hodnot v sobě zahrnuje nejvíce dílčích hodnot, tj. osm, mezi které patří následující hodnoty: „rovnost“ (stejné příležitosti pro všechny), „mírový svět“ (bez válek a konfliktů), „soulad s přírodou“ (život v jednotě s přírodou), „moudrost“ (zralé chápání života), „krásno“ (krása přírody a umění), „sociální spravedlnost“ (náprava nespravedlnosti, péče o slabé), „tolerantní“ (snášenlivý vůči odlišným myšlenkám a přesvědčením) a „chránící životní prostředí“ (ochraňující přírodu).

Tab. č. 15: Jednotlivé hodnoty typu „universalismus“

Hodnoty	národnost	aritmetický průměr	směrodatná odchylka	T ;Tkrit
rovnost	česká	3,95	1,53	-2,1647 >1,9728
	ruská	3,42	1,89	
mírový svět	česká	4,34	1,78	2,6586>1,9721
	ruská	4,94	1,36	
soulad s přírodou	česká	3,17	2,06	-5,0192 >1,9721
	ruská	1,89	1,45	
moudrost	česká	4,72	1,49	-3,2335 >1,9721
	ruská	4,02	1,55	
krásno	česká	3,66	1,99	1,0205<1,9721
	ruská	3,92	1,54	
sociální spravedlnost	česká	4,06	1,73	-0,2787 <1,9721
	ruská	4,00	1,25	
tolerantní	česká	4,76	1,48	-7,7528 >1,9721
	ruská	3,13	1,47	
chránící životní prostředí	česká	3,31	2,03	-1,7489 <1,9721
	ruská	2,85	1,67	

Zdroj: vlastní zpracování.

Z osmi hodnot obsažených v individuálním hodnotovém typu „universalismus“, celkem pět hodnot vykazuje statistický významný rozdíl mezi skupinami českých a ruských vysokoškolských studentů. Jak je zřejmé z tabulky č. 15 se jedná o hodnoty „rovnost“, „mírový svět“, „soulad s přírodou“, „moudrost“ a „tolerantní“. Z těchto hodnot jsou hodnoty „rovnost“, „soulad s přírodou“, „moudrost“ a „tolerantní“ představují větší důležitost pro české vysokoškolské studenty. A naopak pouze jedna z hodnot, tj. hodnota „mírový svět“ dosahuje větší významnosti pro ruské vysokoškolské studenty nežli pro

české vysokoškolské studenty. Zbylé hodnoty jako „krásno“, „sociální spravedlnost“ a „chránící životní prostředí“ nevykazují statistický významný rozdíl mezi zkoumanými skupinami. Nejbližších dat zkoumaných skupin pak z těchto hodnot dosahuje hodnota „sociální spravedlnost“.

Tab. č. 16: Universalismus

Národnost	aritmetický průměr	směrodatná odchylka	T ;Tkrit
česká	3,99	1,19	3,7945>1,98
ruská	3,52	0,38	

Vlastní zpracování.

Na základě dat získaných po provedení T-testu zamítáme nulovou hypotézu o neexistenci rozdílu mezi českými a ruskými respondenty v hodnotovém typu „universalismus“ a přijímáme alternativní hypotézu s tvrzením, že mezi českými a ruskými respondenty existuje statisticky významný rozdíl. Konkrétně v hodnotovém typu „universalismus“ dosahuje skupina českých respondentů statisticky vyššího skóre nežli skupina ruských respondentů.

5. Sebeurčení

„Sebeurčení“, jako další z deseti motivačních typů individuálních hodnot je tvořen pěti samostatnými hodnotami, jako jsou hodnoty „svoboda“ (svoboda jednání a myšlení), „tvořivost“ (originalita, fantazie), „nezávislý“ (spoléhající na sebe, soběstačný), „volící své vlastní cíle“ (samostatný v jejich výběru) a „zvědavý“ (projevující zájem o všechno).

Tab. č. 17: Jednotlivé hodnoty typu „sebeurčení“

Hodnoty	národnost	aritmetický průměr	směrodatná odchylka	T ;Tkrit
svoboda	česká	5,42	1,25	-5,3409 >1,9735
	ruská	4,29	1,72	
tvořivost	česká	3,85	1,88	-3,9685 >1,9721
	ruská	2,72	2,11	
nezávislý	česká	4,65	1,60	-2,8737 >1,9726
	ruská	3,93	1,91	
volící své vlastní cíle	česká	4,66	1,32	-4,8137 >1,9721
	ruská	3,71	1,44	
zvědavý	česká	4,09	1,63	-3,7799 >1,9721
	ruská	3,21	1,63	

Zdroj: vlastní zpracování.

Na základě provedení T-testu byl prokázán statisticky významný rozdíl mezi českými a ruskými vysokoškolskými studenty ve všech hodnotách tvořících individuální hodnotový typ sebeurčení. Všechny hodnoty znázorňují větší míru důležitosti pro české vysokoškolské studenty, kde největší rozdíl je v případě hodnoty „svoboda“ a nejmenší rozdíl u hodnoty „nezávislý“.

Tab. č. 18: Sebeurčení

Národnost	aritmetický průměr	směrodatná odchylka	T ;Tkrit
česká	4,54	1,08	7,2619>1,9735
ruská	3,57	0,75	

Zdroj: vlastní zpracování.

Na základě dat uvedených v posledním sloupci tabulky č. 18 a získaných prostřednictvím T-testu zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu s tvrzením, že mezi českými a ruskými vysokoškolskými studenty existuje statisticky významný rozdíl v hodnotovém typu „sebeurčení“. Přesněji se jedná o dosažení vyššího skóre českými vysokoškolskými studenty nad ruskými vysokoškolskými studenty.

6. Stimulace

Šestý typ motivačních individuálních hodnot je z pohledu množství obsazených v něm dílčích hodnot nejmenší, skládá se totiž pouze ze tří dílčích hodnot, jako jsou hodnoty „vzrušující život“ (podněcující zážitky), „dále se jedná o pestrý život“ (plný podnětů, nových zážitků, změn) a nakonec „odvážný“ (vyhledávající dobrodružství, riziko).

Tab. č. 19: Jednotlivé hodnoty typu „stimulace“

Hodnoty	národnost	aritmetický průměr	směrodatná odchylka	T ;Tkrit
vzrušující život	česká	3,66	1,86	2,7213>1,9721
	ruská	4,33	1,57	
pestrý život	česká	4,21	2,04	-9,1014 >1,9724
	ruská	1,77	1,73	
odvážný	česká	3,10	2,13	-2,436 >1,9721
	ruská	2,37	2,10	

Zdroj: vlastní zpracování.

Tabulka č. 19 zahrnuje hodnoty tvořící individuální hodnotový typ „stimulace“. Poslední sloupec této tabulky obsahuje výsledky T-testu, který znázorňuje statisticky významný rozdíl mezi skupinami českých a ruských vysokoškolských studentů ve všech třech hodnotách. V případě hodnot „pestrý život“ a „odvážný“ čeští respondenti vykazují větší důležitost, než ruští respondenti, především v hodnoty „pestrý život“. Opačná situace nastává v případě hodnoty „vzrušující život“, kde větší důležitost této hodnoty odpovídá ruským respondentům.

Tab. č. 20: Stimulace

Národnost	aritmetický průměr	směrodatná odchylka	T ;T _{krit}
česká	3,66	1,71	3,8813 > 1,9729
ruská	2,82	1,31	

Zdroj: vlastní zpracování.

U šestého hodnotového typu „stimulace“ byla na základě provedení T-testu zamítnuta nulová hypotéza a přijata hypotéza alternativní, která tvrdí, že mezi českými a ruskými vysokoškolskými studenty existuje statisticky významný rozdíl. Stejně jako v případě předchozího hodnotového typu „sebeurčení“ i hodnotový typ „stimulace“ nabývá vyššího skóre u českých vysokoškolských studentů než u ruských vysokoškolských studentů.

7. Hédonismus

Stejně jako předchozí individuální motivační typ tak i „hédonismus“ je představen pouze třemi dílčími hodnotami motivačních typů. V případě typu „hédonismus“ se jedná o tyto hodnoty: „požitek“ (uspokojování tužeb), „těšící se ze života“ (vychutnávající jídlo, sex, volné chvíle atd.) a „dopřávající si“ (dělat příjemné věci).

Tab. č. 21: Jednotlivé hodnoty typu „stimulace

Hodnoty	národnost	aritmetický průměr	směrodatná odchylka	T ;T _{krit}
požitek	česká	4,32	1,58	1,2515 < 1,9721
	ruská	4,61	1,71	
těšící se ze života	česká	5,28	1,50	-5,3588 > 1,9726
	ruská	4,02	1,79	
dopřávající si	česká	4,42	1,39	-3,6995 > 1,9728
	ruská	3,59	1,73	

Zdroj: vlastní zpracování.

Po provedení T-testu byl zjištěn statisticky významný rozdíl mezi českými a ruskými vysokoškolskými studenty ve dvou ze tří hodnot tvořících individuální hodnotový typ „hédonismus“. Těmito hodnotami je „těšící se ze života“ a „dopřávající si“. V případě obou hodnot dosahovala skupina českých vysokoškolských studentů vyššího skóre, nežli skupina ruských vysokoškolských studentů, kde větší převahuje ze dvou hodnot měla hodnota „těšící se ze života“. Naopak hodnotou, jež nevykazuje statisticky významný rozdíl mezi dvěma skupinami respondentů je hodnota „požitek“.

Tab. č. 22: Hédonismus

Národnost	aritmetický průměr	směrodatná odchylka	T ;Tkrit
česká	4,67	1,09	3,821>1,9721
ruská	4,07	1,11	

Zdroj: vlastní zpracování.

Na základě výsledku získaných po provedení T-testu byla zamítnuta nulová hypotéza a přijatá alternativní hypotéza, tedy mezi českými a ruskými vysokoškolskými studenty existuje statisticky významný rozdíl v hodnotovém typu „hédonismus“. Tento hodnotový typ stejně jako hodnotové typy „sebeurčení“ a „stimulace“ nabývá vyššího skóre u skupiny českých respondentů než u skupiny ruských respondentů.

8. Úspěch

Další individuální motivační typ „úspěch“ se skládá ze čtyř samostatných hodnot, konkrétně se jedná o následující hodnoty: „ctižádostivý“ (snaživý, ambiciózní), „vlivný“ (mající vliv na lidi a události), „schopný“ (způsobilý, produktivní, výkonný) a „úspěšný“ (dosahující cílů).

Tab. č. 23: Jednotlivé hodnoty typu „úspěch“

Hodnoty	národnost	aritmetický průměr	směrodatná odchylka	T ;Tkrit
ctižádostivý	česká	3,65	1,94	2,4361>1,9721
	ruská	4,32	1,91	
vlivný	česká	2,60	1,86	-2,6381 >1,9721
	ruská	1,89	1,88	
schopný	česká	4,80	1,42	0,0315<1,9722
	ruská	4,81	1,31	
úspěšný	česká	4,38	1,56	-1,8097 <1,9721
	ruská	3,95	1,79	

Zdroj: vlastní zpracování.

Data obsažena v posledním sloupci tabulky č. 23 znázorňují, že mezi dvěma ze čtyř hodnot českých a ruských vysokoškolských studentů existuje statistický významný rozdíl, jedná se o hodnoty „ctižádostivý“ a „vlivný“, kde hodnota „ctižádostivý“ je důležitější pro ruské vysokoškolské studenty a hodnota „vlivný“ je naopak důležitější pro české vysokoškolské studenty. Přitom hodnota „vlivný“ vykazuje větší rozdíl mezi českými a ruskými respondenty nežli hodnota „ctižádostivý“, ale v opačném pohledu. Ve druhé polovině hodnot tvořících individuální hodnotový typ úspěch je hodnotou s nejbližšími sobě daty hodnota „schopný“.

Tab. č. 24: Úspěch

Národnost	aritmetický průměr	směrodatná odchylka	T ;Tkrit
česká	3,86	1,36	0,6638<1,9727
ruská	3,74	1,07	

Vlastní zpracování.

Po provedení T-testu byla přijata nulová hypotéza, která tvrdí, že mezi českými a ruskými vysokoškolskými studenty neexistuje statisticky významný rozdíl v hodnotovém typu „úspěch“. V případě tohoto hodnotového typu je vyššího skóre opět dosahováno českými vysokoškolskými studenty nežli ruskými vysokoškolskými studenty.

9. Moc

Individuální motivační typ „moc“ obsahuje čtyři dílčí hodnoty představené v použitém dotazníku, jsou to hodnoty „vliv ve společnosti“ (ovládání druhých, dominantnost), „bohatství“ (hmotné statky, peníze), „autorita“ (právo vést a řídit druhé) a „chránící si svoji pověst“ (zachovávající si svoji tvář).

Tab. č. 25: Jednotlivé hodnoty typu „moc“

Hodnoty	národnost	aritmetický průměr	směrodatná odchylka	T ;Tkrit
vliv ve společnosti	česká	2,74	2,19	-2,5098 >1,9723
	ruská	2,00	1,96	
bohatství	česká	3,86	1,56	1,3891<1,9723
	ruská	4,15	1,40	
autorita	česká	3,06	2,08	-3,0459 >1,9721
	ruská	2,16	2,06	
chránící si svoji pověst	česká	4,24	1,66	-2,0724 >1,9727
	ruská	3,69	2,02	

Zdroj: vlastní zpracování.

V tabulce č. 25 jsou zahrnuta data, získaná po provedení T-testu, jež ukazují ve třech ze čtyř hodnot statisticky významné rozdíly. Jedná se o hodnoty „vliv ve společnosti“, „autorita“ a „chránící si svoji pověst“. U všech těchto hodnot je větší důležitost zaznamenána na straně českých vysokoškolských studentů, kde největší důležitost je připisována hodnotě „autorita“ a naopak nejmenší důležitost hodnotě „chránící si svoji pověst“.

Tab. č. 26: Moc

Národnost	aritmetický průměr	směrodatná odchylka	T ;T _{krit}
česká	3,48	1,25	3,0568 > 1,9732
ruská	3,00	0,89	

Zdroj: vlastní zpracování.

Na základě výsledků poskytnutých T-testem byla zamítnuta nulová hypotéza a přijata alternativní hypotéza, tj. mezi českými vysokoškolskými studenty a ruskými vysokoškolskými studenty existuje statisticky významný rozdíl v hodnotovém typu „moc“. Konkrétně čeští vysokoškolští studenti nabývají statisticky vyššího skóre nežli ruští vysokoškolští studenti.

10. Bezpečnost

Poslední z individuálních motivačních typů hodnot „bezpečnost“ zahrnuje pět dílčích hodnot, mezi které patří hodnoty „společenský pořádek“ (stabilita společnosti), „bezpečnost národa“ (ochrana vlastního národa před nepřáteli), „opětování laskavosti“ (nebýt zavázán), „bezpečnost rodiny“ (jistota pro své blízké) a „čistotný“ (upravený, pořádný).

Tab. č. 27: Jednotlivé hodnoty typu „bezpečnost“

Hodnoty	národnost	aritmetický průměr	směrodatná odchylka	T ;Tkrit
společenský pořádek	česká	4,09	1,66	1,811<1,9721
	ruská	4,51	1,60	
bezpečnost národa	česká	3,46	1,99	3,5082>1,9721
	ruská	4,45	1,97	
opětování laskavosti	česká	4,35	1,60	-2,7691 >1,9723
	ruská	3,76	1,41	
bezpečnost rodiny	česká	5,77	1,03	1,9938>1,9726
	ruská	6,09	1,23	
čistotný	česká	4,18	1,66	2,668>1,9723
	ruská	4,77	1,42	

Zdroj: vlastní zpracování.

Hodnoty, jež tvoří poslední individuální hodnotový typ „bezpečnost“, vykazují ve čtyřech případech z pěti statisticky významné rozdíly. Mezi tyto hodnoty patří „bezpečnost národa“, „opětování laskavosti“, bezpečnost rodiny“ a „čistotný“. Tři z těchto hodnot nabývají vyššího skóre na straně ruských vysokoškolských studentů, jedná se o hodnoty „bezpečnost národa“, „bezpečnost rodiny“ a „čistotný“, kde největší rozdíl vykazuje hodnota „bezpečnost národa“ a nejmenší rozdíl pak hodnota „bezpečnost rodiny“. Jedinou hodnotou, která nevykazuje statisticky významný rozdíl mezi respondenty je hodnota „společenský pořádek“.

Tab. č. 28: Bezpečnost

Národnost	aritmetický průměr	směrodatná odchylka	T ;Tkrit
česká	4,37	1,08	-2,5766 >1,9733
ruská	4,71	0,77	

Zdroj: vlastní zpracování.

Na základě tabulky č. 28, dat získaných po provedení T-testu zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu s tvrzením, že mezi českými a ruskými vysokoškolskými studenty existuje statisticky významný rozdíl. V případě hodnotového typu „bezpečnost“ ruští vysokoškolští studenti dosahují vyššího skóre než čeští studenti.

Tab. č. 29: Individuální hodnotové typy českých a ruských vysokoškolských studentů

Hodnotové typy	Národnost	Aritmetický průměr	T ;Tkrit
Konformita	česká	4,18	-2,0668 >1,9746
	ruská	4,50	
Tradice	česká	2,77	-2,5303 >1,975
	ruská	3,18	
Benevolence	česká	4,62	-0,0027 <1,9734
	ruská	4,62	
Univerzalismus	česká	3,99	3,7945>1,98
	ruská	3,52	
Sebeurčení	česká	4,54	7,2619>1,9735
	ruská	3,57	
Stimulace	česká	3,66	3,8813>1,9729
	ruská	2,82	
Hédonismus	česká	4,67	3,821>1,9721
	ruská	4,07	
Úspěch	česká	3,86	0,6638<1,9727
	ruská	3,74	
Moc	česká	3,48	3,0568>1,9732
	ruská	3,00	
Bezpečnost	česká	4,37	-2,5766 >1,9733
	ruská	4,71	

Zdroj: vlastní zpracování.

Tab. č. 30: Individuální hodnotové typy českých a ruských vysokoškolských studentů podle důležitosti

Hodnotový typ	Čeští respondenti	Hodnotový typ	Ruští respondenti
Hédonismus	4,67	Bezpečnost	4,71
Benevolence	4,62	Benevolence	4,62
Sebeurčení	4,54	Konformita	4,50
Bezpečnost	4,37	Hédonismus	4,07
Konformita	4,18	Úspěch	3,74
Univerzalismus	3,99	Sebeurčení	3,57
Úspěch	3,86	Univerzalismus	3,52
Stimulace	3,66	Tradice	3,18
Moc	3,48	Moc	3,00
Tradice	2,77	Stimulace	2,82

Zdroj: vlastní zpracování.

Při porovnávání pořadí individuálních hodnotových typů mezi českými a ruskými vysokoškolskými studenty lze najít řadu rozdílů. Pouze dva hodnotové typy zaujímají totožné místo jak u českých vysokoškolských studentů, tak i u ruských vysokoškolských studentů, jedná se o typ „benevolence“, jenž se nachází na druhém místě a hodnotový typ „moc“, který se nachází na devátém místě. Mezi prvních pět nejvýznamnějších hodnotových typů českých vysokoškolských studentů patří v pořadí od nejvýznamnějších následující typy: „hédonismus“, „benevolence“, „sebeurčení“, „bezpečnost“ a „konformita“. V případě ruských vysokoškolských studentů se hodnotové typy seřadily takto: „bezpečnost“, „benevolence“, „konformita“, „hédonismus“ a „úspěch“. Pouze hodnotové typy „sebeurčení“ a „úspěch“ odlišují od sebe dvě zkoumané skupiny vysokoškolských studentů.

Co se týče míry rozdílů v důležitosti hodnotových typů mezi českými a ruskými vysokoškolskými studenty, tak statisticky významný rozdíl nebyl zjištěn v případě dvou hodnotových typů, jedná se o „benevolence“ a „úspěch“, v případě pořadí, hodnota „úspěch“ se liší. Největší rozdíl mezi zkoumanými skupinami pak byl shledán v hodnotovém typu „sebeurčení“ a „stimulace“, v obou případech byla převaha na straně českých vysokoškolských studentů. V případě pořadí hodnot byl největší rozdíl, tj. rozdíl rovnající se dvěma místům, u hodnot „bezpečnost“, „hédonismus“ a „sebeurčení“.

Další hodnotové rozdíly, jež vykazovaly statisticky významné rozdíly, a kde vyššího skóre nabývali čeští vysokoškolští studenti, byly hodnotové typy „univerzalizmus“, „hédonismus“ a „moc“. Hodnotové typy, kde byl prokázán statisticky významný rozdíl mezi zkoumanými skupinami, a kde skóre ruských vysokoškolských studentů převažovalo nad skórem českých vysokoškolských studentů, byly „konformismus“, „tradice“ a „bezpečnost“.

2. Hypotéza: Předpokládáme, že na základě dat získaných pomocí dotazníku SVS bude prokázán statisticky významný rozdíl mezi kulturními hodnotovými typy českých a ruských vysokoškolských studentů.

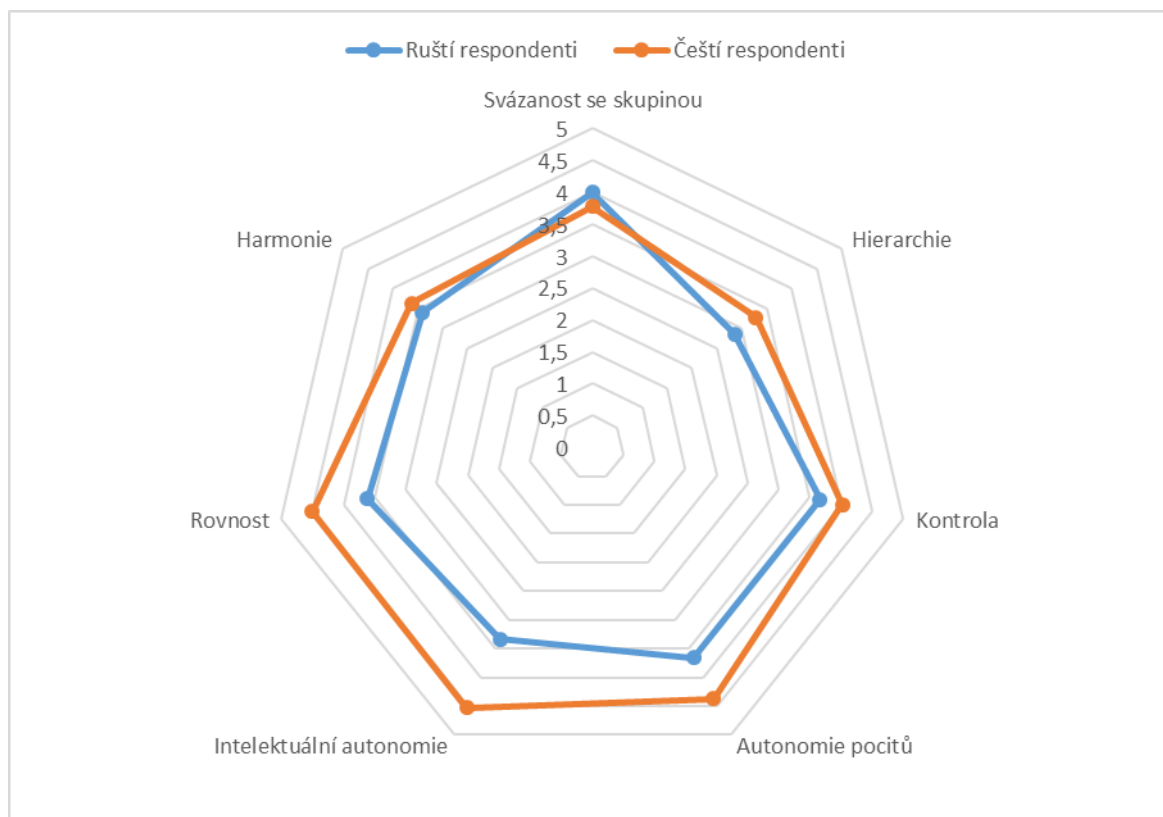
Tab. č. 31: Kulturní hodnotové typy českých a ruských vysokoškolských studentů

	Národnost	aritmetický průměr	T ;Tkrit
Svázanost se skupinou	česká	3,78	1,819 < 1,9721
	ruská	4,00	
Hierarchie	česká	3,28	-2,5858 > 1,9721
	ruská	2,86	
Kontrola	česká	4,02	-2,3237 > 1,9721
	ruská	3,66	
Autonomie pocitů	česká	4,38	-4,7665 > 1,9724
	ruská	3,66	
Intelektuální autonomie	česká	4,53	-8,8385 > 1,9721
	ruská	3,34	
Rovnost	česká	4,50	-0,205 < 1,9721
	ruská	4,48	
Harmonie	česká	3,62	-1,3 < 1,9721
	ruská	3,40	

Zdroj: vlastní zpracování.

Na základě dat získaných po provedení T-testu a obsažených v tabulce č. 31 lze konstatovat, že ze sedmi kulturních hodnotových typů nebyl prokázán statisticky významný rozdíl mezi českými a ruskými vysokoškolskými studenty ve třech hodnotových typech, konkrétně se jedná o hodnotové typy „svázanost se skupinou“, „rovnost“, a „harmonie“. V případě ostatních čtyř hodnotových typů na základě T-testu byla zamítnutá nulová hypotéza a přijatá alternativní hypotéza, která tvrdí, že mezi českými a ruskými vysokoškolskými studenty existuje statisticky významný rozdíl. Jedná se o hodnotové typy „hierarchie“, „kontrola“, „autonomie pocitů“ a „intelektová autonomie“, kde u všech typů čeští vysokoškolští studenti dosahují vyššího skóre nežli ruští vysokoškolští studenti. Největší rozdíl je pak shledán v případě hodnotového typu „intelektová autonomie“.

Graf č. 1: Kulturní hodnotové typy českých a ruských vysokoškolských studentů

Zdroj: vlastní zpracování.

Tab. č. 32: Kulturní hodnotové typy českých a ruských vysokoškolských studentů podle pořadí důležitosti

Hodnotové typy	Čeští respondenti	Hodnotové typy	Ruští respondenti
Intelektová autonomie	4,53	Rovnost	4,48
Rovnost	4,50	Svázanost se skupinou	4,00
Autonomie pocitů	4,38	Autonomie pocitů	3,66
Kontrola	4,02	Kontrola	3,66
Svázanost se skupinou	3,78	Harmonie	3,40
Harmonie	3,62	Intelektová autonomie	3,34
Hierarchie	3,28	Hierarchie	2,85

Zdroj: vlastní zpracování.

Při porovnávání pořadí hodnotových typů mezi skupinami českých a ruských vysokoškolských studentů zaujímají tři hodnotové typy ze sedmi stejné místo v pořadí hodnotových typů, konkrétně se jedná o hodnotové typy „autonomie pocitů“ na třetím místě, „kontrola“ na čtvrtém místě a „hierarchie“ na sedmém místě, jako nejméně důležitý hodnotový typ.

Tab. č. 33: Seznam hodnot českých a ruských vysokoškolských studentů podle míry důležitosti

Hodnoty	Čeští respondenti	Hodnoty	Ruští respondenti
Zdravý	5,99	Bezpečnost rodiny	6,09
Bezpečnost rodiny	5,77	Zdravý	5,62
Inteligentní	5,49	Vážíci si rodičů a starších	5,54
Opravdové přátelství	5,44	Loajální	5,27
Svoboda	5,43	Slušnost	5,26
Vnitřní harmonie	5,31	Opravdové přátelství	5,16
Těšící se ze života	5,28	Odpovědný	5,14
Zralá láska	5,09	Čestný	5,11
Slušnost	5,04	Inteligentní	5,00
Čestný	5,01	Mírový svět	4,94
Sebeúcta	4,93	Zralá láska	4,93
Soukromí	4,92	Schopný	4,81
Odpovědný	4,92	Vnitřní harmonie	4,81
Pocit přináležitosti	4,89	Čistotný	4,77
Smysl života	4,81	Smysl života	4,72
Schopný	4,80	Požitek	4,61
Tolerantní	4,76	Společenský pořádek	4,51
Moudrost	4,72	Sebeúcta	4,48
Volící své vlastní cíle	4,66	Bezpečnost národa	4,45
Vážíci si rodičů a starších	4,65	Vzrušující život	4,33
Ochotný k pomoci	4,65	Ctižádostivý	4,32
Nezávislý	4,65	Společenské uznání	4,32
Loajální	4,43	Svoboda	4,29
Dopřávající si	4,42	Bohatství	4,15
Úspěšný	4,38	Pocit přináležitosti	4,06
Opětování laskavosti	4,35	Moudrost	4,02
Mírový svět	4,34	Těšící se ze života	4,02
Společenské uznání	4,33	Sociální spravedlnost	4,00
Požitek	4,32	Sebekázeň	3,96
Chráníci si svoji pověst	4,24	Úspěšný	3,95
Pestrý život	4,21	Nezávislý	3,93
Čistotný	4,18	Krásno	3,92
Zvídavý	4,09	Ochotný k pomoci	3,92
Společenský pořádek	4,09	Duchovní život	3,81
Odpouštějící	4,08	Opětování laskavosti	3,76
Sociální spravedlnost	4,06	Volící své vlastní cíle	3,71
Rovnost	3,95	Chráníci si svoji pověst	3,69
Bohatství	3,86	Přijímající svůj životní úděl	3,67
Tvořivost	3,85	Odpouštějící	3,65
Sebekázeň	3,69	Dopřávající si	3,59
Vzrušující život	3,66	Umírněný	3,58
Krásno	3,66	Soukromí	3,47
Ctižádostivý	3,65	Úcta k tradicím	3,45
Duchovní život	3,48	Rovnost	3,42
Bezpečnost národa	3,46	Poslušný	3,26
Pokorný	3,44	Zvídavý	3,21
Poslušný	3,33	Tolerantní	3,13
Přijímající svůj životní úděl	3,31	Pokorný	3,10
Chráníci životní prostředí	3,31	Chráníci životní prostředí	2,85
Úcta k tradicím	3,22	Tvořivost	2,72
Soulad s přírodou	3,17	Odvážný	2,37
Umírněný	3,11	Autorita	2,16
Odvážný	3,10	Věřící	2,11
Autorita	3,06	Vliv ve společnosti	2,00
Vliv ve společnosti	2,74	Soulad s přírodou	1,89
Vlivný	2,60	Vlivný	1,89
Věřící	0,76	Pestrý život	1,77

Zdroj: vlastní zpracování.

Na základě tabulky č. 33 lze porovnávat rozdíly v pořadí hodnot v hodnotovém žebříčku dvou skupin respondentů, tj. českých a ruských vysokoškolských studentů. Zaměříme se na prvních deset hodnot u obou zkoumaných skupin respondentů, na to, které hodnoty jsou obsaženy v první desítce hodnot a na jejich pořadí.

V případě obsažených hodnot v hodnotovém žebříčku deseti prvních hodnot existuje rozdíl ve čtyřech hodnotách. V žebříčku hodnot českých vysokoškoláku se na rozdíl od ruských vysokoškoláku vyskytují (v pořadí od nejvíce důležitých k méně důležitým) takové hodnoty, jako „svoboda“, „vnitřní harmonie“, „těšící se ze života“ a „zralá láska“. U ruských vysokoškoláků se z výše uvedených hodnot ve druhé desítce vyskytují hodnoty „zralá láska“ (11. místo) a „vnitřní harmonie“ (12. - 13. místo), hodnoty „svoboda“ (23. místo) a „těšící se ze života“ (26. – 27. místo) jsou ruskými respondenty zařazeny pouze do třetí desítky hodnot v hodnotovém žebříčku.

V žebříčku prvních deseti hodnot ruských vysokoškoláků jsou obsaženy následující hodnoty, jež nejsou zahrnuty v první desítce českých vysokoškoláků: hodnoty „vážíci si rodičů“, „loajální“, „odpovědný“ a „mírový svět“. Z těchto čtyř hodnot pouze jedna hodnota se nachází ve druhé desítce žebříčku hodnot, jedná se o hodnotu „odpovědný“ (12. – 13. místo). Ostatní tři hodnoty se nachází až ve třetí desítce žebříčku hodnot, konkrétně podle pořadí od nejvíce významné k nejméně významné jsou seřazeny hodnoty následovně: „vážíci si rodičů a starších“ (20. – 22. místo), „loajální“ (23. místo) a „mírový svět“ (27. místo).

Z výše uvedených zjištění lze konstatovat, že v případě pořadí důležitosti hodnot se nejvíce odlišují hodnoty „těšící se ze života“ a „svoboda“, důležitější pro české respondenty a hodnoty „loajální“, „vážíci si rodičů a starších“ a „mírový svět“, důležitější pro ruské vysokoškoláky. V případě těchto hodnot se jedná o rozdíly v pořadích o 17-20 míst v žebříčku 57 zkoumaných hodnot.

Při porovnání pořadí hodnot v první desítce nejmenší rozdíly vykazovaly první dvě hodnoty, tj. „zdravý“ a „bezpečí rodiny“, jež zaujaly první dvě místa v obou zkoumaných skupinách pouze v opačném pořadí.

Co se týče stejných hodnot, jež byly obsaženy v hodnotovém žebříčku jak českých, tak i ruských vysokoškolských studentů na prvních deseti místech se jednalo o následující hodnoty: „zdravý“, „bezpečí rodiny“, „inteligentní“, opravdové přátelství“, „slušnost“ a „čestný“.

V případě porovnání hodnot obsažených na posledních deseti místech v žebříčku hodnot obou skupin respondentů lze konstatovat, že pět z deseti hodnot jsou stejné, jedná se o „chránící životní prostředí“, „soulad s přírodou“, „vliv ve společnosti“, „vlivný“ a „věřící“.

7.4 Komparace výsledků vlastního výzkumu s výzkumy jiných autorů

Komparace s výsledky výzkumu z diplomové práce J. Taušové (Taušová, 2011, s. 58, 62-93).

Tab. č. 34: Individuální hodnotové typy podle pořadí důležitosti dle J. Taušové (Taušová, 2011, s. 62-93)

Hodnotový typ	Čeští respondenti	Hodnotový typ	Čeští respondenti dle Taušové
Hédonismus	4,67	Benevolence	4,83
Benevolence	4,62	Sebeurčení	4,67
Sebeurčení	4,54	Univerzalismus	4,14
Bezpečnost	4,37	Hédonismus	4,09
Konformita	4,18	Bezpečnost	4,05
Univerzalismus	3,99	Úspěch	3,98
Úspěch	3,86	Konformita	3,97
Stimulace	3,66	Stimulace	3,51
Moc	3,48	Moc	2,85
Tradice	2,77	Tradice	2,51

Zdroj: vlastní zpracování dle J. Taušové (Taušová, 2011, s. 62-93).

Při porovnávání pořadí individuálních hodnotových typů českých vysokoškolských studentů zjištěných ve výzkumu dané diplomové práce a diplomové práce J. Taušové, jež se zaměřovala na porovnání hodnot českých a nizozemských vysokoškolských studentů, lze shledat jak rozdíly, tak i shody v umístění jednotlivých individuálních hodnotových typů. Naprostou shodu v pořadí individuálních hodnotových typů vykazovaly tři poslední hodnotové typy, tj. „stimulace“, „moc“ a „tradice“, které se umístily v pořadí na osmé, deváté a desáté místo v hodnotovém žebříčku. Individuální hodnotové typy jako „hédonismus“, „konformita“ a „univerzalismus“ vykazovaly rozdíly v umístění více než o dvě příčky. Naopak hodnotové typy „benevolence“, „sebeurčení“, „bezpečnost“ a „úspěch“ se odlišovaly pouze o jednu příčku.

Do prvních třech nejdůležitějších hodnotových typů se v případě obou výzkumů zařadily „benevolence“ a „sebeurčení“.

Tab. č. 35: Kulturní hodnotové typy podle pořadí důležitosti dle J. Taušové (Taušová, 2011, s. 58)

Hodnotové typy	Čeští respondenti	Hodnotové typy	Čeští respondenti dle Taušové
Intelektová autonomie	4,53	Rovnost	4,72
Rovnost	4,50	Intelektová autonomie	4,52
Autonomie pocitů	4,38	Kontrola	4,08
Kontrola	4,02	Autonomie pocitů	3,99
Svázanost se skupinou	3,78	Svázanost se skupinou	3,62
Harmonie	3,62	Harmonie	3,29
Hierarchie	3,28	Hierarchie	2,49

Zdroj: vlastní zpracování dle J. Taušové (Taušová, 2011, s. 58).

Na základě tabulky č. 35 opět srovnáváme výsledky výzkumu této diplomové práce a diplomové práce J. Taušové z roku 2011, avšak jedná se o porovnání pořadí kulturních hodnotových typů českých vysokoškolských studentů. Ze sedmi kulturních hodnotových typů, stejně jako v případě srovnání individuálních hodnotových typů českých vysokoškolských studentů, poslední tři místa zaujaly stejné hodnotové typy v obou srovnávaných výzkumech. Všechny zbylé čtyři kulturní hodnotové typy, jež se nachází v první polovině žebříčku hodnotových typů, se mezi sebou v pořadí liší pouze o jedno místo.

Komparace s výsledky výzkumu V. N. Karandaševa (Karandašev, 2004, s. 42)

Tab. č. 36: Individuální hodnotové typy podle pořadí důležitosti dle V. N. Karandaševa (Karandašev, 2004, s. 42)

Hodnotový typ	Ruští respondenti	Hodnotový typ	Ruští respondenti dle Karandaševa
Bezpečnost	4,71	Benevolence	4,69
Benevolence	4,62	Úspěch	4,64
Konformita	4,50	Bezpečnost	4,53
Hédonismus	4,07	Seburčení	4,46
Úspěch	3,74	Univerzalismus	3,96
Seburčení	3,57	Konformita	3,77
Univerzalismus	3,52	Stimulace	3,50
Tradice	3,18	Tradice	2,99
Moc	3,00	Hédonismus	2,95
Stimulace	2,82	Moc	2,90

Zdroj: vlastní zpracování dle V. N. Karandaševa (Karandašev, 2004, s. 42).

Tabulka č. 36 umožňuje porovnat mezi sebou pořadí individuálních hodnotových typů ruských vysokoškolských studentů na základě dat získaných při provádění empirického šetření pro danou diplomovou práci a dat z výzkumu V. N. Karandaševa z roku 2002. Z celkově deseti individuálních hodnotových typů, pouze jeden hodnotový typ, konkrétně se jednalo o „tradici“ zaujal stejnou pozici v obou výzkumech. Individuální hodnotové typy „bezpečnost“, „konformita“, „hédonismus“, „úspěch“, „sebeurčení“, univerzalizmus“ a „stimulace“ ukázaly odchylování od pořadí jiného výzkumu alespoň o dvě místa. Hodnotové typy, jež se v pořadí lišily pouze o jedno místo, byly „benevolence“ a „moc“.

Přitom se hodnotové typy „bezpečnost“ a „benevolence“ umístily v první trojici individuálních hodnotových typů v obou porovnávaných výzkumech. A naopak v poslední trojici se v obou případech umístily hodnotové typy „tradice“ a „moc“.

Tab. č. 37: Kulturní hodnotové typy podle pořadí důležitosti dle N. M. Lebeděvové (Lebeděvová, 2009, s. 9)

Hodnotové typy	Ruští respondenti	Hodnotové typy	Ruští respondenti dle Lebeděvové
Rovnost	4,48	Kontrola	4,54
Svázanost se skupinou	4,00	Rovnost	4,40
Autonomie pocitů	3,663	Intelektová autonomie	4,37
Kontrola	3,662	Autonomie pocitů	4,02
Harmonie	3,40	Svázanost se skupinou	3,88
Intelektová autonomie	3,34	Harmonie	3,59
Hierarchie	2,85	Hierarchie	3,17

Zdroj: vlastní zpracování dle N. M. Lebeděvové (Lebeděvová, 2009, s. 9).

Při porovnávání pořadí kulturních hodnotových typů ruských vysokoškolských studentů získaných z výzkumu provedeného pro tuto diplomovou práci s výsledky výzkumu N. M. Lebeděvové je zřejmé, že pořadí pouze jednoho hodnotového typu se naprosto shoduje, jedná se o hodnotový typ „hierarchie“, který se umístil na poslední, sedmé příčce. Hodnotové typy „rovnost“, „autonomie pocitů“ a „harmonie“ se v pořadí důležitosti výsledku výzkumu pro tuto diplomovou práci a výsledku výzkumu Lebeděvové liší pouze o jedno místo. Zbylé tři hodnotové typy vykazují větší rozdíly v důležitosti pro ruské vysokoškolské studenty dle dvou výše uvedených výzkumů.

Poslední komparace je prováděna mezi vlastními výsledky výzkumu a výzkumem prováděných S. H. Schwartzem v roce 2006. Jedná se o komparaci rozdílů kulturních hodnotových typů českých a ruských respondentů. Od výsledků Schwartzova výzkumu se výsledky vlastního výzkumu liší v hodnotových typech „hierarchie“ a „kontrola“. Tyto hodnotové typy totiž podle Schwartze výrazně převažují v případě ruských respondentů. Také u hodnotového typu „autonomie pocitů“ existuje rozdíl mezi porovnávanými výzkumy. Ve výzkumu S. H. Schwartzem tento hodnotový typ nepatrně převažuje u ruských respondentů, ve výzkumu této diplomové práce však byla shledána převaha na straně českých respondentů. V případě hodnotových typů „intelektová autonomie“, „harmonie“ a „rovnost“ byl aritmetický průměr vyšší na straně českých respondentů v obou výzkumech. Další shoda ve výzkumech byla také v případě hodnotového typu „svázanost se skupinou“, kde vyššího aritmetického průměru dosahovala skupina ruských respondentů.

7.5 Souhrn empirické části

Cílem této práce bylo otestovat hypotézy o vztahu individuálních a kulturních hodnotových typů českých a ruských vysokoškolských studentů. Na základě výzkumu provedeného pro tuto diplomovou práci a zaznamenaného v 7. kapitole pod názvem „Empirické šetření o rozdílech v hodnotových orientacích mezi současnou mladou generací českých a ruských studentů“ lze zjistit výsledky testování předem formulovaných hypotéz. První hypotéza zní následovně: Předpokládáme, že na základě dat získaných pomocí dotazníku SVS bude prokázán statisticky významný rozdíl mezi individuálními hodnotovými typy českých a ruských vysokoškolských studentů. Tato hypotéza byla přijata na základě výsledků T-testu. Individuální hodnotový typ „konformita“ v případě ruských vysokoškolských studentů dosahoval statisticky vyššího skóre než v případě českých vysokoškolských studentů. Druhý individuální hodnotový typ „tradice“ opět dosahoval statisticky vyššího skóre v případě ruských respondentů nežli českých respondentů. Individuální hodnotový typ „benevolence“ neprokázal mezi zkoumanými skupinami statisticky významný rozdíl. V případě čtvrtého individuálního hodnotového typu „univerzalizmus“ dosahovali čeští respondenti statisticky vyššího skóre než ruští respondenti. Stejně jako „univerzalizmus“ i hodnotové typy „sebeurčení“, „stimulace“ a „hédonismus“ dosahovaly u českých respondentů statisticky vyššího skóre. Osmý individuální hodnotový typ „úspěch“ nevykazoval statisticky významný rozdíl mezi

skupinami českých a ruských vysokoškolských studentů. Individuální hodnotový typ „moc“ prokázal statisticky vyšší skóre u českých respondentů. Poslední individuální hodnotový typ „bezpečnost“ dosahoval statisticky vyššího skóre v případě ruských respondentů.

Ze všech deseti individuálních hodnotových typů pouze dva hodnotové typy neprokázaly statisticky významný rozdíl, jednalo se o hodnotové typy „benevolence“ a „úspěch“. Statisticky vyššího skóre dosahovali čeští respondenti ve čtyřech hodnotových typech, tj. „univerzalismus“, „sebeurčení“, „stimulace“, „hédonismus“ a „moc“. Naopak statisticky vyššího skóre u hodnotových typů „konformita“, „tradice“ a „bezpečnost“ dosahovali ruští respondenti. Největšího rozdílu mezi deseti individuálními hodnotovými typy dosahoval hodnotový typ „sebeurčení“ na straně českých respondentů.

Při porovnávání pořadí v jakém se umístily individuální hodnotové typy lze uvést shodu v umístění hodnotového typu „benevolence“ na 2. místo a hodnotového typu „moc“ na 9. místo. Pouze o jedno místo v pořadí se lišil hodnotový typ „univerzalismus“. Hodnotové typy „bezpečnost“ a „hédonismus“ zaujímaly ve skupinách opačné postavení. V případě českých respondentů „hédonismus“ stál na prvním místě, u ruských respondentů na tomto místě byla „bezpečnost“. Hodnotový typ „sebeurčení“ má převahu na straně českých respondentů (3. místo/6. místo), stejně také „stimulace“ (8. místo/10. místo). Vyšší pořadí v žebříčku individuálních hodnotových typů dosahovali ruští vysokoškolští studenti v hodnotových typech „konformita“ (3. místo/5. místo), „úspěch“ (5. místo/7. místo) a „tradice“ (8. místo/10. místo).

Stejně jako první hypotéza, byla na základě výsledků t-testu přijatá i druhá hypotéza, která říká: Předpokládáme, že na základě dat získaných pomocí dotazníku SVS bude prokázán statisticky významný rozdíl mezi kulturními hodnotovými typy českých a ruských vysokoškolských studentů. Z celkově sedmi kulturních hodnotových typů byl prokázán statisticky významný rozdíl u čtyř hodnotových typů, konkrétně „hierarchie“, „kontrola“, „autonomie pocitů“ a „intelektová autonomie“. Ve všech těchto případech nabývali čeští vysokoškolští studenti statisticky vyššího skóre nežli ruští vysokoškolští studenti. Největší rozdíl mezi zkoumanými skupinami byl prokázán u hodnotového typu „intelektová autonomie“. Ostatní hodnotové typy, tj. „svázanost se skupinou“, „rovnost“ a „harmonie“ neprokázaly mezi skupinami statisticky významné rozdíly.

Kulturní hodnotové typy českých a ruských vysokoškolských studentů byly také hierarchicky seřazeny sestupně dle důležitosti. Na základě tohoto seřazení lze shledat, že kulturní hodnotové typy vykazují menší rozdíly mezi zkoumanými skupinami v pořadí důležitosti, nežli v případě seřazení individuálních hodnotových typů. Celkem tři kulturní hodnotové typy ze sedmi obsadily stejné místo v žebříčku hodnotových typů obou zkoumaných skupin, konkrétně se jedná o hodnotové typy „autonomie pocitů“, „kontrola“ a „hierarchie“ zaujímající 3., 4. a 7. místo. Největší rozdíly vykazaly zkoumané skupiny u hodnotových typů „intelektová autonomie“ a „svázanost se skupinou“. Přitom „intelektová autonomie“ převažovala u českých respondentů a „svázanost se skupinou“ byla naopak důležitější pro ruské respondenty. Kulturní hodnotové typy „rovnost“, nacházející se na prvním a druhém místě, a „harmonie“ na 5. a 6. místě, kde vyšší místo v žebříčku patří ruským vysokoškolským studentům.

Jelikož pro otestování výše uvedených hypotéz byl použit SVS dotazník, který obsahuje 57 otázek představujících jednotlivé hodnoty, byla provedena také analýza těchto 57 hodnot. Všechny hodnoty byly také hierarchicky sestupně seřazeny podle aritmetického průměru jak českých, tak i ruských vysokoškolských studentů. Tak mezi prvními pěti nejdůležitějšími hodnotami byly v případě obou skupin respondentů „zdraví“ a „bezpečnost rodiny“. Mezi pěti nejméně důležitými hodnotami se v obou zkoumaných skupinách objevily hodnoty „vlivný“, „věřící“ a „vliv ve společnosti“.

Výrazný rozdíl mezi zkoumanými skupinami byl shledán například u hodnoty „svoboda“, která mezi českými respondenty zaujímala 5. místo a mezi ruskými respondenty až 23. místo. Další zřejmý rozdíl mezi respondenty byl shledán u hodnoty „těšící se ze života“, která stojí v případě českých respondentů na 7. místě a v případě ruských respondentů na 26. - 27. místě. Hodnoty, které nabývaly vyššího skóre v případě ruských respondentů, a tudíž na žebříčku hodnot zaujímaly vyšší pozice, byly následující: „loajální“ (4. místo/23. místo), „vážící si rodičů a starších“ (3. místo/20. – 22. místo) a „mírový svět“ (10. místo/27. místo).

Na základě testování hypotéz byly zjištěny statisticky významné rozdíly v řadě hodnotových typů jak individuálních, tak i kulturních. Jelikož se hodnotové typy skládají z určitého počtu jednotlivých hodnot, ne vždy se statisticky významný rozdíl mezi jednotlivými hodnotami českých a ruských respondentů projevoval také statisticky významným rozdílem odpovídajícího hodnotového typu. Tak byl zjištěn statisticky

významný rozdíl v hodnotách „loajální“ a „ochotný k pomoci“, které nabývaly statisticky vyššího skóre v případě českých vysokoškolských studentů. Avšak na úrovni hodnotového typu „benevolence“ se statisticky významný rozdíl neprokázal. Také u hodnotového typu „úspěch“ nebyl prokázán statisticky významný rozdíl mezi dvěma skupinami respondentů, ale u hodnot tvořících tento hodnotový typ statisticky významný rozdíl byl prokázán. Konkrétně se jednalo o hodnoty „ctižádostivý“ a „vlivný“. U hodnoty „ctižádostivý“ vyššího skóre dosahovali čeští vysokoškolští studenti, kdežto u hodnoty „vlivný“ byla statisticky významná převaha na straně ruských vysokoškolských studentů.

Dále byla provedena komparace vlastních výsledků výzkumu s výsledky jiných výzkumů, jak v případě individuálních hodnotových typů, tak i kulturních hodnotových typů českých a ruských vysokoškolských studentů. Při porovnání žebříčku z individuálních hodnotových typů českých vysokoškolských studentů byl shledán značný rozdíl v umístění hodnotového typu „hédonismus“, který se podle výzkumu pro tuto diplomovou práci umístil na první pozici, místo čtvrté pozice dle výzkumu J. Taušové z roku 2011. Dále vynikaly hodnotové typy „konformita“ a „univerzalismus“, kde „konformita“ zaujímala 5. místo, u J. Taušové pak 7. místo, a hodnotový typ „univerzalismus“ naopak se zařadil na 6. příčku místo 3. příčky dle Taušové. Naprosto se v umístění shodovaly hodnotové typy „stimulace“, „moc“ a „tradice“. Zbylé hodnotové typy se mezi výzkumy lišily pouze o jednu příčku. V případě porovnání obsahu skupin prvních pěti hodnotových typů dochází k rozdílu pouze v jednom hodnotovém typu.

V případě porovnání kulturních hodnotových typů českých vysokoškolských studentů byla shoda v uspořádání hodnotových typů ještě silnější, nežli v případě individuálních hodnotových typů. Konkrétně plné shody v pořadí dosáhly hodnotové typy „svázanost se skupinou“, „harmonie“ a „hierarchie“, ostatní čtyři hodnotové typy se odlišovaly pouze o jedno místo v žebříčku kulturních hodnotových typů.

Z těchto výsledků je zřejmé, že hodnotové typy, ať už se jedná o individuální nebo kulturní, které mají pro respondenty nejmenší význam, se plně shodují při porovnávání výsledků výzkumu pro tuto diplomovou práci s výsledky výzkumu J. Taušové. Tudíž lze s větší jistotou poukazovat na méně významné hodnotové typy českých vysokoškolských studentů, jako na správné, více věrohodné.

Při porovnání vlastních výsledků výzkumu ruských vysokoškolských studentů s výsledky výzkumu Karadnaševa se pořadí jak individuálních, tak i kulturních

hodnotových typů značně lišila. U individuálních hodnotových typů pouze „tradice“ zaujímaly stejné místo v žebříčku. O jedno místo v pořadí se lišily hodnotové typy „benevolence“ a „moc“. Největší rozdíly mezi umístěním hodnotových typů pak bylo v případě hodnotového typu „hédonismus“. Porovnááme-li obsah skupiny hodnotových typů v první polovině žebříčku, tak se odlišují dva hodnotové typy, což ukazuje na větší rozdíl mezi výzkumy českých vysokoškolských studentů a ruských vysokoškolských studentů.

Komparace kulturních hodnotových typů ruských vysokoškolských studentů ukázala větší shodu mezi porovnávanými výsledky. Pouze hodnotový typ „hierarchie“ zaujímal v obou výzkumech poslední místo v žebříčku kulturních hodnotových typů, avšak ještě hodnotové typy „rovnost“, „autonomie pocitů“ a „harmonie“ se lišily v žebříčku pouze o jedno místo.

Při komparaci rozdílů českých a ruských respondentů vlastního výzkumu s rozdíly mezi stejnými skupinami výzkumu S. H. Schwartze byla shledána shoda ve většině kulturních hodnotových typů. Rozdíly ve výsledcích dvou porovnávaných výzkumů byly zaznamenány u hodnotových typů „autonomie pocitů“, „hierarchie“ a „kontrola“. Podle Schwartze je totiž v případě těchto hodnotových typů převaha na straně ruských respondentů, což výzkum pro danou diplomovou práci neprokázal. Ostatní hodnotové typy neprokázaly zásadní rozdíly mezi dvěma porovnávanými výzkumy.

Na základě provedení všech komparací lze konstatovat, že v případě výzkumů českých vysokoškolských studentů byla shledána větší shoda nežli v případě porovnání výzkumů ruských vysokoškolských studentů. Tento rozdíl ve výsledcích ruských studentů mohl být způsoben několika faktory. Jedním z případných důvodů je skutečnost, že porovnávané výzkumy byly prováděny v několikaletém rozdílu, za dobu během níž došlo ke změně generace, tudíž lze předpokládat i změnu v preferovaných hodnotách. Dalším důvodem by mohl být výběr respondentů, který byl ve vlastním výzkumu tvořen náhodně z pohledu geografického původu respondentů (bez specifikace původu respondentů podle regionu Ruské federace), kdežto předchozí výzkumy probíhaly v rámci jednoho určitého města, univerzity nebo několika málo měst, univerzit (Moskva a Petrohrad, Vologda). Jelikož při výzkumu hodnotových typů ruských vysokoškolských studentů byla dotazována ruská mládež studující na českých vysokých školách, a byl zjištěn rozdíl ve

výsledcích vlastního výzkumu a výzkumů jiných autorů. Lze předpokládat, že skupina mladých lidí, která se rozhodla pro získání vysokoškolského vzdělání v zahraničí, se v hodnotových typech odlišuje od ruské mládeže volící studium na území vlastního státu (Ruské federace). Pro vysvětlení těchto rozdílů by eventuálně bylo možné zařadit doplňující otázky v souladu s předpokládanými faktory způsobujícími tyto rozdíly. Zařazení otázky ohledně regionu, z něhož respondent pochází a otázky ohledně důvodů výběru zahraniční vysoké školy pro studium.

8. Závěr

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jaké jsou hodnoty současné generace českých a ruských studentů vysokých škol. Zjistit, zda mezi hodnotami českých a ruských vysokoškolských studentů existují rozdíly, případně o jaké rozdíly se jedná. Před provedením empirické části práce byla na základě prostudování dostupné odborné literatury a příslušných textů provedena teoretická část práce obsahující sekundární analýzu dat z předchozích výzkumů týkajících se dané problematiky. Empirické šetření probíhalo pomocí kvantitativního výzkumného přístupu prostřednictvím dotazníku SVS. V této diplomové práci byly vytvořeny dvě hypotézy o rozdílech mezi českými a ruskými vysokoškolskými studenty v individuálních a kulturních hodnotových typech. Na základě provedení analýzy dat získaných od českých a ruských respondentů pomocí dotazníku SVS byly obě hypotézy potvrzeny. V případě individuálních hodnotových typů čeští vysokoškolští studenti dosahovali vyššího skóre u hodnotových typů „universalismus“, „sebeurčení“, „stimulace“, „hédonismus“ a „moc“, kde nejvýznamnějšími z těchto hodnotových typů byly „hédonismus“ a „sebeurčení“. Tedy pro české respondenty je důležitější pocitování radosti ze života, potěšení, a svobody, tj. nezávislost vlastního myšlení a výběru svého jednání. Ruští vysokoškolští studenti pak nabývali vyššího skóre u individuálních hodnotových typů „konformita“, „tradice“ a „bezpečnost“, nejvýznamnějšími z těchto hodnotových typů byly pro ruské respondenty „bezpečnost“ a „konformita“. Bezpečnost vlastní, své rodiny i státu, sociální stabilita, vzájemná pomoc, pocit přináležitosti, a také zamezení dějů, které by mohly způsobit nepříjetí společnosti nebo újmu jiným lidem, tedy preference slušného chování, poslušnosti a úcty k rodičům a starším je pro ruské vysokoškolské studenty důležitější. Mezi třemi nejvýznamnějšími individuálními hodnotovými typy, jak u českých, tak i u ruských vysokoškolských studentů byla také „benevolence“, u které nebyl zjištěn významný rozdíl mezi zkoumanými skupinami. Pro české a ruské vysokoškolské studenty je tedy společné jakési sociální cítění, zachování dobrých mezilidských vztahů, blahobyt blízkých sociálních skupin, ochota k pomoci a odpouštění.

Rozdíly v kulturních hodnotových typech českých a ruských respondentů byly shledány u hodnotových typů „hierarchie“, „kontrola“, „autonomie pocitů“ a „intelektová autonomie“. Všechny z výše uvedených typů byly důležitější pro české vysokoškolské studenty než pro ruské, a největší rozdíl z těchto hodnotových typů byl na dimenzi

„intelektová autonomie“. Při zjišťování pořadí kulturních hodnotových typů byly pro české respondenty nejvíce důležité „intelektová autonomie“, „rovnost“ a „autonomie pocitů“. V žebříčku kulturních hodnotových typů ruských vysokoškolských studentů se na první tři příčky umístily hodnotové typy „rovnost“, v jejíž míře důležitosti mezi skupinami českých a ruských vysokoškolských studentů nebyl shledán významný rozdíl, dále hodnotové typy „svázanost se skupinou“ a „autonomie pocitů“. Lze proto říci, že čeští vysokoškolští studenti dbají na samostatnost v myšlení, nápadech, důležitou roli hraje kreativita a zvědavost, otevřenost novým myšlenkám, vzbuzování pozitivních emocí, tj. vzrušující a rozmanitý život. Ruští vysokoškolští studenti nepřesahují české studenty v důležitosti v žádném z hodnotových typů, ale ve svém životě kladou důraz na sociální vztahy, pocit sounáležitosti se skupinou, zachování ustáleného pořádku, bezpečnosti a podřízenosti, ale stejně jako čeští studenti také na příjemné emoce, zajímavý život a rovnost mezi lidmi, sociální spravedlnost, loajalitu a ochotu k pomoci.

Při porovnávání jednotlivých hodnot, které tvoří jak individuální, tak i kulturní hodnotové typy, seřazených sestupně dle aritmetického průměru byly mezi prvních pět nejdůležitějších hodnot na straně českých respondentů zařazeny „zdravý“, „bezpečnost rodiny“, „inteligentní“, „opravdové přátelství“ a „svoboda“. Ruskými respondenty byly na prvních pět míst zařazeny hodnoty „bezpečnost rodiny“, „zdravý“, „vážíci si rodičů a starších“, „loajální“ a „slušnost“. V případě pěti nejméně důležitějších hodnot českých vysokoškolských studentů byly „odvážný“, „autorita“, „vliv ve společnosti“, „vlivný“ a „věřící“. Ruští vysokoškolští studenti nejméně preferují hodnoty „věřící“, „vliv ve společnosti“, „soulad s přírodou“, „vlivný“ a „pestrý život“. Jak v nejvíce důležitých, tak i v nejméně důležitých hodnotách českých a ruských studentů přesně polovina obsažených hodnot se shoduje. Největší rozdíly v pořadí hodnot představují hodnoty „těšící se ze života“ a „svoboda“ s převahou na straně českých vysokoškolských studentů. Na straně ruských vysokoškolských studentů byla převaha v hodnotách „loajální“, „vážíci si rodičů a starších“ a „mírový svět“.

V této práci byly zjištěny jak rozdíly, tak i shody mezi českými a ruskými vysokoškolskými studenty v případě individuálních a kulturních hodnotových typech. Jsem si však vědomá, že výzkum byl proveden na relativně malém vzorku respondentů, tudíž se výsledek nemůže zcela považovat za reprezentativní na celé populaci. Rozdíly byly shledány i mezi výsledky výzkumu pro danou diplomovou práci a výsledky z dřívějších

výzkumů především v případě ruských vysokoškolských studentů. Tyto rozdíly mohlo způsobit několik faktorů. Jedním z nich je změna politického systému, situace, ve které respondenti vyrůstali. Dalším důvodem rozdílů ve výsledcích by mohlo být také geografické hledisko, výběr respondentů pro vlastní výzkum totiž nebyl specifikován dle geografického původu respondentů v rámci Ruské federace, na rozdíl do předchozích výzkumů ruských vysokoškolských studentů. Také skutečnost, že pro vlastní výzkum byli dotazováni respondenti z Ruské federace, avšak studující v zahraničí, tj. na území České republiky, může být důvodem rozdílů ve výsledcích s porovnávanými výzkumy. Tedy lze předpokládat, že ruští respondenti volící studium v zahraničí se liší v určitých hodnotách od svých vrstevníků, spoluobčanů, kteří se rozhodují pro studium na území vlastního státu, tj. Ruské federace. Jelikož cílem výzkumu nebylo zjistit, jaké faktory vedou mladou generaci k získání vysokoškolského vzdělání v zahraničí, není možné blíže specifikovat důvod, který mohl být příčinou zjištěných rozdílů.

9. Seznam použitých zdrojů

- SAK, Petr. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Petrklíč, 2000. 291 s. ISBN 80-7229-042-8.
- CAKIRPALOGLU, Panajotis. *Psychologie hodnot. 2.*, dopl. a přeprac. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 376 s. Monografie. ISBN 978-80-244-2295-4.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Vyd. 2. Praha: Academia, 1997. 336 s. ISBN 80-200-0628-1.
- JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. 285 s. ISBN 80-7178-535-0.
- SILLAMY, Norbert. *Psychologický slovník*. 1. české vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. 246 s. ISBN 80-244-0249-1.
- HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. 774 s. ISBN 978-80-7367-569-1.
- KUČEROVÁ, Stanislava. *Úvod do pedagogické antropologie a axiologie: Určeno pro posl. fak. pedagog.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1990. 49 s. ISBN 80-210-0141-0.
- GÖBELOVÁ, Taťána. *Hodnotová výchova v pedagogické praxi*. Vyd. 2. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008. 64 s. ISBN 978-80-7368-542-3.
- PRUDKÝ, Libor a kol. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2009. 341 s. Novověk; sv. 6. ISBN 978-80-200-1751-2.
- GIDDENS, Anthony a SUTTON, Philip W., ed. *Sociologie*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2013. 1049 s. ISBN 978-80-257-0807-1.
- GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.
- FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2003. 383 s. ISBN 80-7178-626-8.
- MIKŠÍK, Oldřich. *Psychologická charakteristika osobnosti. 2.*, přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 2007. 273 s. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 978-80-246-1304-8.
- KABÁTEK, Aleš a kol. *Sociologické texty. I, (Základy obecné sociologie)*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1994. 182 s. ISBN 80-7066-890-3.
- KUBÁTOVÁ, Helena. *Sociologie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 239 s. Učebnice. ISBN 978-80-244-2315-9.

DOBROVOLSKÁ, Danuška a DUPLINSKÝ, Josef. *Hodnotová orientace vysokoškoláka z hlediska současné koncepce hodnot*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982. 145 s. Spisy pedagogické fakulty v Ostravě; sv. 46/1981.

KUČEROVÁ, Stanislava. *Člověk, hodnoty, výchova: Kapitoly z filosofie výchovy*. 1. vyd. Prešov: ManaCon, 1996. 231 s. ISBN 80-85668-34-3.

FRANKL, Viktor Emil. *Lékařská péče o duši: základy logoterapie a existenciální analýzy*. Brno: Cesta, 1996. 237 s. ISBN 80-85319-50-0.

DRAPELA, Victor J. *Přehled teorií osobnosti*. 5. vyd. Praha: Portál, 2008. 175 s. ISBN 978-80-7367-505-9.

DAHRENDORF, Ralf. *Hledání nového řádu: přednášky o politice svobody v 21. století*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2007. 141 s. ISBN 978-80-7185-719-8.

SAK, Petr a SAKOVÁ, Karolína. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Vyd. 1. Praha: Svoboda Servis, 2004. 240 s. ISBN 80-86320-33-2.

VÁVRA, Martin. *Hodnotový portrét evropských zemí: srovnávací analýza s použitím přístupu Shaloma Schwartze*. 1. vyd. Praha: CESES FSV UK, 2007. 69 s. Studie CESES. Analytik, 2/2007. ISBN 978-80-254-5036-9.

DOROTÍKOVÁ, Soňa. *Filosofie hodnot: problémy lidské existence, poznání a hodnocení*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 1998. 162 s. ISBN 80-86039-79-X.

HOFSTEDE, Geert a HOFSTEDE, Gert Jan. *Kultury a organizace: software lidské mysli: spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*. Praha: Linde, 2007. 335 s. ISBN 978-80-86131-70-2.

Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku. 1. vyd. Praha: Gutenberg, 2002. 686 s. ISBN 80-86349-06-3.

Elektronické zdroje

SCHWARTZ, Shalom H. 2012, An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values, dostupné z:
<http://scholarworks.gvsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1116&context=orpc>

ŘEHÁKOVÁ, Blanka, 2006, Sociologický časopis/Czech Sociological Review, 2006, Vol. 42, No. 1: 107–128, Měření hodnotových orientací metodou hodnotových portrétů S. H. Schwartze, dostupné z:
http://sreview.soc.cas.cz/uploads/13cf738a87afccaf7bcf1377d631e8b51bdb42e4_645_108rehakova21.pdf

SCHWARTZ, Shalom H. 2006, Basic Human Values: An Overview, Basic Human Values: Theory, Methods, and Applications, dostupné z:

ŠMÍDOVÁ, VÁVRA, ČÍŽEK, 2010, Hodnotové orientace vysokoškolských studentů na třech typech fakult, dostupné z: http://www.csvs.cz/aula/clanky/2010-2_clanek_hodnoty.pdf

ČERVENKA, Jan, 2004, Hodnotové orientace v naší společnosti, dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/2005-2/hodnotove-orientace-v-nasi-spolecnosti>

TAUŠOVÁ, Jitka, 2011, Srovnání hodnotových preferencí studentů psychologie a studentů nep psychologických oborů v České republice a v Nizozemsku, dostupné z: http://theses.cz/id/o11j9k/Diplomov_prce_Jitka_Tauov.pdf

MINKSOVÁ, Lenka, Vysokoškoláci – přehled hlavních sociologických výzkumů realizovaných v ČR. Data a výzkum – SDA info, 2010, roč. 4, č., s. 39–60. ISSN1802-8152. dostupné z: http://archiv.soc.cas.cz/download/1078/DaV10_1_s39_60.pdf

ŠIROKÝ, Jan. a kolektiv. Tvoříme a publikujeme odborné texty. Praha: Computer Press, a. s., 2011. 208 s. ISBN 978-80-251-3510-5, dostupné z: <http://knihy.cpress.cz/?p=actions&action=download/file&value=files&id=108063>

RYKER, Jannette. 1992, Value Priority Differences between Males and Females, dostupné z: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED351274.pdf>

STEINMETZ, Holger, SCHMIDT, Peter, TINA-BOOH, Aandrea, WIECZOREK, S.iegriid & SCHWARTZ, Shalom H. (2009). Testing measurement invariance using multigroup CFA: Differences between educational groups in human values measurement. *Quality & Quantity*, 43(4), 599-616. doi:10.1007/s11135-007-9143-x, dostupné z: <http://eds.b.ebscohost.com.ezproxy.nkp.cz/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=740e909b-c034-4c49-938d-0769d23309f7%40sessionmgr112&hid=107>

KARANDAŠEV, V. N., Metodika Schwartza dlya izucheniya cennostei lichnosti: koncepciya i metodicheskoe rukovodstvo, Sankt-Petebrurg: Rech, 2004. 70 s. ISBN 5-9268-0299-7.

LEBEDEVA, N. M., 2009, Cennostnyi komponent v karakteristike ruskogo nacionalnogo haraktera i jego vliyanie na ekonomicheskoe razvitie Rossii, dostupné z: http://ecsocman.hse.ru/data/2010/11/10/1214795691/Lebedeva_ValuesRussianCharacter.pdf

SCHWARTZ, Shalom H. (2009). Draft Users Manual: Proper Use of the Schwarz Value Survey, version 14 January 2009, compiled by Romie F. Littrell. Auckland, New Zealand: Centre for Cross Cultural Comparisons, dostupné z: <http://www.findthatdoc.com/search-27628847-hDOC/download-documents-draftmanual-svs-14feb2009-doc.htm>

INGLEHART, Ronald, WELZEL Christian, 2010, "Changing Mass Priorities: The Link Between Modernization and Democracy.", dostupné z: http://www.worldvaluessurvey.org/wvs/articles/folder_published/article_base_54

10. Přílohy

Příloha č. 1: Dotazníku SVS dle S. H. Schwartze, v českém jazyce verze převzatá dle diplomové práce J. Taušové (Taušová, 2011, s. 134-137).

V tomto dotazníku se máte zeptat sami sebe : "Které hodnoty jsou pro MNE důležité jako vedoucí principy MÉHO života, a které jsou pro MNE méně důležité?" Na následujících stranách jsou dva seznamy hodnot. Tyto hodnoty pochází z rozdílných kultur. Za každou hodnotou je v závorkách vysvětlení, které vám může pomoci porozumět jejímu významu.

Vaším úkolem je posoudit důležitost každé hodnoty pro vás jako vedoucího principu vašeho života. Použijte následující stupnici.

(0) - znamená, že hodnota není vůbec důležitá, nepředstavuje pro vás vedoucí princip vašeho života

(3) - znamená, že hodnota je pro vás důležitá

(6) - znamená, že hodnota je pro vás vysoce důležitá

Čím vyšší je číselné hodnocení (0,1,2,3,4,5,6), tím vyšší je důležitost dané hodnoty, jako vedoucího principu VAŠEHO života.

(-1) - je pro označení hodnot, které jsou v protikladu s principy, kterými se řídíte

(7) - je pro označení hodnot, které mají nejvyšší důležitost jako vedoucí princip vašeho života, **obvykle nebývá takovýchto hodnot více než dvě.**

Do prázdného místa před každou hodnotu napište číslo (-1,0,1,2,3,4,5,6,7), které vystihuje důležitost této hodnoty pro vás osobně. Snažte se mezi hodnotami co nejvíce rozlišovat používáním veškerých číslic. Některá čísla přirozeně použijete více než jedenkrát.

JAKO VEDOUcí PRINCIP V MÉM ŽIVOTĚ je tato hodnota:

v protikladu k mým hodnotám	nedůležitá			důležitá			velmi důležitá	nejdůležitější
-1	0	1	2	3	4	5	6	7

SEZNAM HODNOT I

1.

ROVNOST (stejně příležitosti pro všechny)

2.

VNITŘNÍ HARMONIE (vyrovnanost se sebou samým)

3.

VLIV VE SPOLEČNOSTI (ovládání druhých, dominantnost)

4.

POŽITEK (uspokojování tužeb)

5.

SVOBODA (svoboda jednání a myšlení)

6.

DUCHOVNÍ ŽIVOT (důraz na duchovní, nikoli materiální věci)

7.
POCIT PŘÍNÁLEŽITOSTI (pocit, že nejsem druhým lhostejný)
8.
SPOLEČENSKÝ POŘÁDEK (stabilita společnosti)
9.
VZRUŠUJÍCÍ ŽIVOT (podněcující zážitky)
10.
SMYSL ŽIVOTA (nasměrování v životě)
11.
SLUŠNOST (zdvořilost, dobré způsoby)
12.
BOHATSTVÍ (hmotné statky, peníze)
13.
BEZPEČNOST NÁRODA (ochrana vlastního národa před nepřáteli)
14.
SEBEÚCTA (víra ve vlastní hodnotu)
15.
OPĚTOVÁNÍ LASKAVOSTI (nebýt zavázán)
16.
TVOŘIVOST (originalita, fantazie)
17.
MÍROVÝ SVĚT (bez válek a konfliktů)
18.
ÚCTA K TRADICÍM (uchovávání osvědčených zvyklostí)
19.
ZRALÁ LÁSKA (hluboká, citová a duchovní blízkost)
20.
SEBEKÁZEŇ (sebeovládání, odolnost vůči pokušení)
21.
SOUKROMÍ (právo na vlastní soukromí, na svoji soukromou sféru)
22.
BEZPEČNOST RODINY (jistota pro své blízké)
23.
SPOLEČENSKÉ UZNÁNÍ (úcta, ocenění druhými)
24.
SOULAD S PŘÍRODOU (život v jednotě s přírodou)

25.
PESTRÝ ŽIVOT (plný podnětů, nových zážitků, změn)
26.
MOUDROST (zralé chápání života)
27.
AUTORITA (právo vést a řídit druhé)
28.
OPRAVDOVÉ PŘÁTELSTVÍ (blízcí přátelé, kteří jsou oporou)
29.
KRÁSNO (krása přírody a umění)
30.
SOCIÁLNÍ SPRÁVEDLNOST (náprava nespravedlnosti, péče o slabé)

SEZNAM HODNOT II

Nyní vás prosíme, aby jste se věnovali Seznamu hodnot II. Opět posuďte důležitost každé z následujících hodnot pro vás jako vedoucího principu VAŠEHO života. Tyto hodnoty jsou vyjádřené jako způsoby chování, které pro vás mohou být více či méně důležité. Opět se snažte mezi uvedenými hodnotami co nejvíce rozlišovat s použitím všech čísel.

Než začnete pracovat, přečtěte si Seznam hodnot II, vyberte tu hodnotu, která je pro vás nejdůležitější a označte její důležitost. Dále vyberte hodnotu, která je k vašim hodnotám nejvíce v protikladu a označte ji (-1) Pokud tam taková hodnota není, vyberte tu, která je pro vás nejméně důležitá a označte ji podle její důležitosti (0) nebo (1). Potom posuzujte ostatní hodnoty v Seznamu hodnot II.

JAKO VEDOUCÍ PRINCIP V MÉM ŽIVOTĚ je tato hodnota:

v protikladu k mým hodnotám	nedůležitá			důležitá			velmi důležitá	nejdůležitější
-1	0	1	2	3	4	5	6	7

31.
NEZÁVISLÝ (spoléhající na sebe, soběstačný)
32.
UMÍRNĚNÝ (vyhýbající se extrémům v citech a jednání)
33.
LOAJÁLNÍ (oddaný, věrný přátelům, skupině)
34.
CTIŽÁDOSTIVÝ (snaživý, ambiciózní)
35.
TOLERANTNÍ (snášenlivý vůči odlišným myšlenkám a přesvědčením)

36.
POKORNÝ (zdrženlivý, ústupný)
37.
ODVÁŽNÝ (vyhledávající dobrodružství, riziko)
38.
CHRÁNÍCÍ ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ (ochraňující přírodu)
39.
VLIVNÝ (mající vliv na lidi a události)
40.
VÁŽÍCÍ SI RODIČU A STARŠÍCH (projevující úctu)
41.
VOLÍCÍ SVÉ VLASTNÍ CÍLE (samostatný v jejich výběru)
42.
ZDRAVÝ (nebýt tělesně či duševně nemocný)
43.
SCHOPNÝ (způsobilý, produktivní, výkonný)
44.
PŘIJÍMAJÍCÍ SVŮJ ŽIVOTNÍ ÚDĚL (podřizující se životním okolnostem)
45.
ČESTNÝ (charakterní, poctivý)
46.
CHRÁNÍCÍ SI SVOJI POVĚST (zachovávající si svoji tvář)
47.
POSLUŠNÝ (respektující autoritu, plnící své úkoly)
48.
INTELIGENTNÍ (logicky uvažující)
49.
OCHOTNÝ K POMOCI (činný pro blaho ostatních)
50.
TĚŠÍCÍ SE ZE ŽIVOTA (vychutnávající jídlo, sex, volné chvíle atd.)
51.
VĚŘÍCÍ (držící se náboženské víry a přesvědčení)
52.
ODPOVĚDNÝ (spolehlivý)
53.
ZVÍDAVÝ (projevující zájem o všechno)

54.
ODPOUŠTĚJÍCÍ (ochotný odpustit druhým)

55.
ÚSPĚŠNÝ (dosahující cílů)

56.
ČISTOTNÝ (upravený, pořádný)

57.
DOPŘÁVAJÍCÍ SI (dělat příjemné věci)

Пříloha č. 2: Dotazníku SVS dle Schwartze, v ruském jazyce verze přebrána dle V. N. Karandaševa (Karandašev, 2004, s. 57-62).

ОБЗОР ЦЕННОСТЕЙ

ИНСТРУКЦИЯ: В этом опроснике Вам нужно ответить на вопрос: «Какие ценности важны для меня как руководящие принципы моей жизни и какие ценности менее важны для меня?». Далее на последующих страницах приведены два списка ценностей, взятых из различных культур. В скобках приведено объяснение каждой ценности.

Ваша задача заключается в том, чтобы оценить степень важности каждой ценности как руководящего принципа Вашей жизни.

Используйте оценочную шкалу отметок от —1 до 7.

Чем выше номер (—1, 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7), тем более важной данная ценность является для Вас как руководящий принцип Вашей жизни. При этом примерно ориентируйтесь на следующие значения отметок: отметка «—1» характеризует ценности, противоположные Вашим принципам, отметка «0» означает, что ценность совершенно не важна, не является руководящим принципом Вашей жизни, отметка «3» означает, что ценность важна, отметка «6» означает, что ценность очень важна, отметка «7» характеризует ценности высшей значимости,

обычно таких ценностей не должно быть более двух.

57

Методика Шварца для изучения ценностей личности

Перед каждой ценностью в списке проставьте номер, указывающий важность этой ценности лично для вас как руководящего принципа вашей жизни. Постарайтесь различать ценности насколько это возможно, используя все номера от -1 до 7 (—1, 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7).

Как руководящий принцип моей жизни эта ценность является:

Противоположной моим принципам	Не важной			важной			Очень важной	Высшей значимости
-1	0	1	2	3	4	5	6	7

Для начала просмотрите ценности из Списка 1, выберите одну из них, которая является самой важной для Вас, и оцените ее значимость (отметка «7»). Далее выберите ценность, которая наиболее противоречит Вашим принципам, и оцените ее (отметка — 1). Если нет такой ценности, выберите ценность, наименее важную для Вас, и оцените ее отметкой «0» или «1», в соответствии с ее значимостью. Затем оцените все остальные ценности из Списка 1.

СПИСОК ЦЕННОСТЕЙ 1

- 1 РАВЕНСТВО (равные возможности для всех)
- 2 ВНУТРЕННЯЯ ГАРМОНИЯ (быть в мире с самим собой)
- 3 СОЦИАЛЬНАЯ СИЛА (контроль над другими, доминантность)
- 4 УДОВОЛЬСТВИЕ (удовлетворение желаний)
- 5 СВОБОДА (свобода мыслей и действий)
- 6 ДУХОВНАЯ ЖИЗНЬ (акцент на духовных, а не материальных вопросах)
- 7 ЧУВСТВО ПРИНАДЛЕЖНОСТИ (ощущение, что другие заботятся обо мне)

- 8 СОЦИАЛЬНЫЙ ПОРЯДОК (стабильность общества)
- 9 ЖИЗНЬ, ПОЛНАЯ ВПЕЧАТЛЕНИЙ (стремление к новизне)
- 10 СМЫСЛ ЖИЗНИ (цели в жизни)
- 11 ВЕЖЛИВОСТЬ (предупредительность, хорошие манеры)
- 12 БОГАТСТВО (материальная собственность, деньги)
- 13 НАЦИОНАЛЬНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ (защищенность своей нации от врагов)
- 14 САМОУВАЖЕНИЕ (вера в собственную ценность)
- 15 УВАЖЕНИЕ МНЕНИЯ ДРУГИХ (учет интересов других людей, избегание конфронтации)
- 16 КРЕАТИВНОСТЬ (уникальность, богатое воображение)
- 17 МИР ВО ВСЕМ МИРЕ (свобода от войны и конфликтов)
- 18 УВАЖЕНИЕ ТРАДИЦИЙ (сохранение признанных традиций, обычаев)
- 19 ЗРЕЛАЯ ЛЮБОВЬ (глубокая эмоциональная и духовная близость)
- 20 САМОДИСЦИПЛИНА (самоограничение, устойчивость к соблазнам)
- 21 ПРАВО НА УЕДИНЕНИЕ (право личное пространство)
- 22 БЕЗОПАСНОСТЬ СЕМЬИ (безопасность для близких)
- 23 СОЦИАЛЬНОЕ ПРИЗНАНИЕ (одобрение, уважение других)
- 24 ЕДИНСТВО С ПРИРОДОЙ (слияние с природой)
- 25 ИЗМЕНЧИВАЯ ЖИЗНЬ (жизнь, наполненная проблемами, новизной и изменениями)
- 26 МУДРОСТЬ (зрелое понимание мира)
- 27 АВТОРИТЕТ (право быть лидером или командовать)
- 28 ИСТИННАЯ ДРУЖБА (близкие друзья)
- 29 МИР КРАСОТЫ (красота природы и искусства)
- 30 СОЦИАЛЬНАЯ СПРАВЕДЛИВОСТЬ (исправление несправедливости, забота о слабых)

СПИСОК ЦЕННОСТЕЙ 2

Теперь оцените, насколько важна каждая из следующих ценностей для Вас, как руководящий принцип Вашей жизни. Эти ценности выражены в способах действия, которые могут быть более или менее важными для Вас. По-пытайтесь различить ценности, насколько это возможно, используя все номера. Для начала прочитайте ценности в списке 2, выберите то, что для Вас наиболее важно, оцените на шкале (отметка 7). Затем выберите ценность, которая противоречит вашим принципам (отметка — 1). Если такой ценности нет, выберите ценность наименее важную для Вас и оцените ее отметками 0 или 1, в соответствии с ее значимостью. Затем оцените остальные ценности.

Как руководящий принцип моей жизни, эта ценность является:

Противоположной моим принципам	Не важной			важной			Очень важной	Высшей значимости
-1	0	1	2	3	4	5	6	7

- 31 САМОСТОЯТЕЛЬНЫЙ (надеющийся на себя, самодостаточный)
- 32 СДЕРЖАННЫЙ (избегающий крайностей в чувствах и действиях)
- 33 ВЕРНЫЙ (преданный друзьям, группе)
- 34 ЦЕЛЕУСТРЕМЛЕННЫЙ (трудолюбивый, вдохновенный)
- 35 ОТКРЫТЫЙ К ЧУЖИМ МНЕНИЯМ (терпимый к различным идеям и верованиям)
- 36 СКРОМНЫЙ (простой, не стремящийся привлечь к себе внимание)
- 37 СМЕЛЫЙ (ищущий приключений, риск)
- 38 ЗАЩИЩАЮЩИЙ ОКРУЖАЮЩУЮ СРЕДУ (сохраняющий природу)
- 39 ВЛИЯТЕЛЬНЫЙ (имеющий влияние на людей и события)
- 40 УВАЖАЮЩИЙ РОДИТЕЛЕЙ И СТАРШИХ (проявляющий уважение)
- 41 ВЫБИРАЮЩИЙ СОБСТВЕННЫЕ ЦЕЛИ (отбирающий собственные намерения)
- 42 ЗДОРОВЫЙ (не больной физически или душевно)
- 43 СПОСОБНЫЙ (компетентный, способный эффективно действовать)
- 44 ПРИНИМАЮЩИЙ ЖИЗНЬ (подчиняющийся жизненным обстоятельствам)
- 45 ЧЕСТНЫЙ (откровенный, искренний)
- 46 СОХРАНЯЮЩИЙ СВОЙ ИМИДЖ (защита собственного «лица»)
- 47 ПОСЛУШНЫЙ (исполнительный, подчиняющийся правилам)
- 48 УМНЫЙ (логичный, мыслящий)

- 49 ПОЛЕЗНЫЙ (работающий на благо других)
- 50 НАСЛАЖДАЮЩИЙСЯ ЖИЗНЬЮ (наслаждение едой, сексом, развлечениями и др.)
- 51 БЛАГОЧЕСТИВЫЙ (придерживающийся религиозной веры и убеждений)
- 52 ОТВЕТСТВЕННЫЙ (надежный, заслуживающий доверия)
- 53 ЛЮБОЗНАТЕЛЬНЫЙ (интересующийся всем, пытливый)
- 54 СКЛОННЫЙ ПРОЩАТЬ (стремящийся прощать другого)
- 55 УСПЕШНЫЙ (достигающий цели)
- 56 ЧИСТОПЛОТНЫЙ (опрятный, аккуратный)
- 57 ПОТВОРСТВУЮЩИЙ СВОИМ ЖЕЛАНИЯМ (занимающийся тем, что доставляет удовольствие)

Příloha č. 3: Klíč pro výpočet individuálních hodnotových typů

Individuální hodnotové typy	Čísla otázek z dotazníku SVS
Konformita	11,20,40,47
Tradice	18,32,36,44,51
Benevolence	33,45,49,52,54
Universalismus	1,17,24,26,29,30,35,38
Sebeurčení	5, 16,31,41,53
Stimulace	9, 25, 37
Hédonismus	4, 50, 57
Úspěch	34, 39, 43, 55
Moc	3, 12, 27, 46
Bezpečnost	8, 13, 15,22,56

Zdroj: Karandašev. 2004, s. 70.

Příloha č. 4: Klíč pro výpočet kulturních hodnotových typů

Kulturní hodnotové typy	Číslo otázek z dotazníku SVS
Svázanost se skupinou	8,11,13,15,18,20,26,32, 40, 46,47,51,54,56
Hierarchie	3,12,27,36,39
Kontrola	23,31, 34,37,39, 41,43,55,
Autonomie pocitů	4,9,25,50,57
Intelektová autonomie	5,16,35,53
Rovnost	1,30,33,45,49,52
Harmonie	17,24,29,38

Zdroj: Schwartz, 2009, s. 14.